

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204723

UNIVERSAL
LIBRARY

శ్రీ
భో ర్ రా స్కె ల్.

అను,

ప తే నే వ నా ట క ము.

చింతా సూర్యప్రకాశ రావుచే

రచియింపబడి ప్రకటింపబడియె.

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

కా కి నా డ

కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు

ము ద్రిం పఁ బ డి యె.

1936.

ఈనాటికమునందు వచ్చుపాత్రములు.

—శాశ్వతాంశిక—

పురుషులు.

1. మార్తాండమూర్తి—కథానాయకుడు.
 2. సుగుణశీలుడు—మార్తాండమూర్తి తండ్రి.
 3. చంద్రమాలిశాస్త్రి—సుగుణశీలునిన్నేహితుడు.
 4. శిశరావు
 5. శ్యామలరావు
 6. భాస్కరరావు
 7. దుర్గారావు
- } రాస్కెల్లు.
8. నీలకంఠస్వామి—యోగపుంగవుడు.
 9. రమణయ్యశెట్టి—ధనవంతుడు.
 10. అప్పలస్వామి—రాస్కెల్లుదగ్గర నౌకరు.
 11. నిత్యానందరావు—పిటుడు.
 12. సబిన్ స్పెక్టరు—
 13. కొండరు పోలీసులు—

స్త్రీలు.

14. హైమవతి—కథానాయిక, మార్తాండమూర్తిభార్య.
15. సుగుణవతి—మార్తాండమూర్తి తల్లి.
16. నాగరత్నము—విటకత్తె

ప్రీతి క.

ఓ విద్యాధికమహాజనులారా !

నాకుఁ జిన్నతనము నుండియు నాటకకళం
డగుటచేత విశేషగ్రంథసహవాసము లేకపోయినను
నంతగా నరయక యున్నను దానియందుఁగల యభిమా.
ప్రోత్సాహవశమున నిగ్రంథమును రచించితిని. దీని నన్ను ప్రతి
నందును పురికొల్పిన శ్రీయుతులగుగంగాపాత్రుని సత్యానంద
గారికిని అచ్చొత్తించు విషయమై ధనసహాయమొనర్చిన యుదారస్వ
పులు సల్లాది సీతారామస్వామినాయఁడుగారికిని, సుంకర గురయ్యనా
యఁడుగారికిని శ్రీదేవాంగకులమాన్యులకును దీనిని విమర్శించి సవరణ
గావించిన శ్రీయత పామర్తి బుచ్చిరాజుగారికిని నేనంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను.
ఇదియే నూతనరచన యగుటచేతను బూర్ణవిద్య కలుగ కుండుటను దీని
యందేవేనిలోపము లున్న నెన్నక మన్నించి మంచి నే గ్రహించి నా
విద్యావేక్షకులను హెచ్చరింతు రని ప్రార్థింపు చున్నాను.

ఇట్లు, చింతా సూర్యప్రకాశరావు.

గురుస్తుతి.

సీ. ఏకవత్సీవ్రత శ మెప్పుడుఁ నివృత్తో

నెఱపుచుండినయట్టి శ నీతిపరుఁడు

నిజయుగంధరుమాడ్కి శ నెగడి భూమికస్వర్గ

కంకణమునుగొన్న శ ఘనయశుండు

వారు వీరిన కల్గ శ వారలఁ గృపతోడ.

సమభావమునఁ జూచు శ సజ్జనుండు

రామాయణాదుల శ రచించినట్టి యా

ఘనులను బోలిన శ కవిపరుండు

తే. గీ. ప్రాసయతిగణాబులయొక్క శ పటిమఁ దెల్పి

నీతిరచనయుఁ బ్రేమతో శ నేష్టినట్టి

బుధజనస్తోత్ర పామర్తి శ బుచ్చిరాజ

గురువరుం గొల్తు సతతంబు శ గోర్క మీఱ.

ఓం.

శ్రీ శారదామూర్తి నే నమః.

నాం ది.

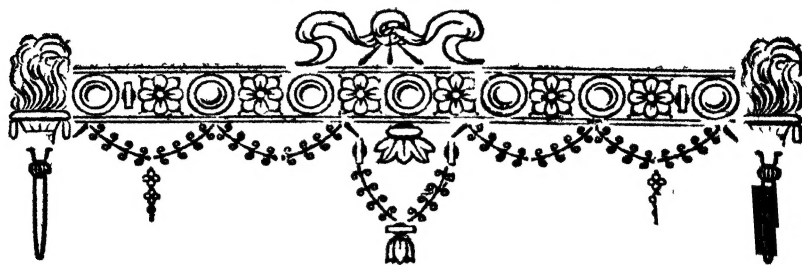
౧) మొరయంగ సౌఖ్యములు శ్రీ చెందెడుశూలికి రక్షణార్థమై
తామరసాక్షుడున్ విధియఁగదక్కించవేల్పులుఁ గాలకూటముఁ
గామన మొప్పు నిచ్చుటనె శ్రీ కాంతరు వీడుట హత్య చేతయున్
భామలకై చలించి మతిఁ శ్రీ బాసి కలంచి చరింప గంగనున్
క్షేమము నొంద నొందలరు శ్రీ జెల్వగఁ దాల్చి, హరింప జేయుచు
బామువిసంబు, నజ్ఞతను శ్రీ బాపిచక్రీహరుఁ డిచ్చుఁ గోర్కులన్.

సూత్రధారుడు—(ప్రవేశించి) ఓహోహో! నేడిసభ కనులపొడుపు
చేయు చున్నది. ఏమి నాభాగ్యము! ఓ సభాసదులారా!
పరమేశ్వరాకితముగనె చింతా సూర్యప్రకాశరావుచే రచించఁ
బడిన, ఫోర్ రాస్కెల్లు (లేక) పతిసేవ యనుదృశ్యప్రబంధ
ప్రదర్శనమును వీక్షింపనై మీరెల్లలు దయచేయుటచే నేడు
మే మొత్తయుఁ గృతార్థుల మైతిమి. నాటకప్రారంభమునకై
వలయు పాత్రల సిగ్గుచేయఁ జనియెదను.

(సిగ్గు)మొచ్చును.)

టా.

శ్రీశారదామూర్తి నమః

ఫోర్ రా నెలలు

అను,

పతి నే వ నాటకము.

ప్రథమాంకము—ప్రథమరంగము.

[ప్రదేశము, చావడి; ప్రవేశము, సుగుణశీలుఁడు, సుగుణవతి].

సుగుణశీలుఁడు—ప్రస్తుత సిత్తిగతులనుబట్టి చూడ మనకుటుంబమున,
చ॥ తనయుఁడు మంచివాఁడిపుడు ♦ ధాటిగ హెచ్చుగ వెచ్చ పెట్టినన్
ధనమున బోదు నడ్డియును ♦ తిక్క మె యోయబలా! యెఱుంగ బ్రా
హ్మణులము రాకపోకమరి ♦ యాదలకుం గడునున్నిప్పు కా
వున గనఁగోఁ గుటుంబ మిఁకఁ బొల్పుచు తామరతంపరిన్ బలెన్ ॥

సుగుణవతి—నాథా ! అప్పుడే యేమాతోందర ? ఆవగింజలో
నరవీన మైన గాలేదే! మనకుటుంబవిషయమున గూట్టి మీ రంతిగా
గర్వపడుట నాకిష్టము లేదు. ఏమందురా! మనకన్న శ్రీమంతులును,
నుత్తమములను సత్పుత్రులను గవినకుటించిన లనేకు
లు. అదియును గాక యెప్పటి కేది సంభవము కాఁగలదో
కెఱుక.

సుగుణశీలుడు—బేలా! యిది గర్వము కాదు. లేరనియో, నే జెప్ప నది! లేకేమి? సమస్తైశ్వర్యములతోఁ దులతూగుచు బహుధర్మా ధర్మవివక్షతో దానశీలములతో జీవయాత్రఁ గడపుచున్నాత్ము లెందఱో యున్నారు. అట్టివారు డంబముగాఁ గనుపించక మనవల నేదో సంసారపక్షమునఁ గలముఁ గడుపుదురు.

సుగుణవతి—మాణిక్యమును మసిపాతతోఁ గట్టిన దానియొక్కకాంతి మాయునా?

తే॥గీ॥ సకల సంపదలందుండు ♦ సజ్జనుండు

సుగుణమతి యాచు డంబులుఁ ♦ బాడకుండ

మనలు చుండినమాత్రాన ♦ మాయ మానె

యతనికీర్తి యమోఘమై ♦ యమరఁ గాదె?

సుగుణశీలుడు—ఇటువంటి యుత్తమగుఁబండును సమస్తైశ్వర్యములు గలవాఁడును నూటి కొక్కఁడైననుండుట దుర్లభ మని నాయభిప్రాయము. కడమ యీడాంబికాగ్రేసరులెల్లఱుఁ గొంత యాస్తితో నున్నను రాత్రి పగలట్లు మాటు చుండురు.

సుగుణవతి—వారట్లు మాటుచుండుటకు హేతువేమై యుండును?

సుగుణశీలుడు—కారణమున కే మున్నది. ఏదో కొంతధనమునకు నధిపతి కాఁగానే కన్నులు నెత్తికెక్కును. నెత్తికెక్కుటయే కాక ప్రథమవిషయము రాబడికి మించినవ్యయము, ద్వితీయవిషయము తనకుఁ దగని లేనిపోని దర్జా! తృతీయవిషయము దౌర్భాగ్యమున ధర్మపత్నుల వీడి చవట లయి సానులయిండ్లజొచ్చి యటుపైన నిల్లు నొడలు చెడి, మత్తుపదాగ్రములను జిత్తుగా నలవాటు చేసికొని యున్నపైకమంతయు నిట్టి వృధావ్యయములకిందనే నమర్పించి యన్నవస్త్రములు లేక యల్లాడుట. అట్టి వారనేకు లున్నారు.

సుగుణవతి—కేవలము వా రజ్ఞాను లనియే నామభిప్రాయము.

సుగుణశీలుడు—వా రజ్ఞానులైన నగుదురు కాని కేవలము స్వాతిశో
యులనియే చెప్ప వచ్చును. వీరిసమాచారము నిటుంచుము.
సవ్యావసవ్యవిచక్షణాశూన్యులై న్యాయాన్యాయవివక్షతావిహీను
లై దురవగాహపూర్వాహములను బన్నుచుఁ బాపపుణ్యవివక్షత
దృష్టిపథమునఁ బడసీయక దుష్టసహవాసదోస్సారమున దుర్బుద్ధులై
హీనవాక్కురులై స్వలాభమే శ్రేయోదాయకమని స్వసఖ్యమొ
స్వర్గసఖ్యమని నిందానియతులై నీతిదూరులై నిష్ఫలజీవులై నిరర్థ
కులై నిబిడికృతనీచదోహసామూజ్యపట్టాభిషిక్తులై తల్లి యనక
చెల్లె లనక యప్ప యనక యన్న యనక కఃసప్రశులాయముఁ
గూడఁ గాతిర్యము వహించి కడకు సర్వప్రాణులందును హింసా
రూపకులై ముష్కరమున ముందున్న దండధరప్రచండదోర్లండ
దండనలను దలంపక సంచరించునధమాధమమానవు లనేకులు
లెక్కకు నుక్కు విగిలి యున్నారు

సుగుణవతి—ఇట్టి యన్యాయప్రవర్తనకు దిగినవారికి నిహవరము
లుండునా ?

సుగుణశీలుడు—చూచుచుండఁగనే కన్నులలో దుమ్ము కొట్టనాచు
వీరా యిహపరముల నాలోచించువారు ఛీ! ఛీ! యిట్టి యపా
తృప్తిగొడవ మననోట నుచ్చరించినఁ బాపము సంభవించును !

సుగుణవతి—పోని డాగొడవ మన కెందుకు ! ఈపూట జంద్ర
వహాళిశాస్త్రిగా రింకను రాకుండుటకుఁ గతమేమి? ఆయన వచ్చినచో
నేపురాణమో చెప్పమందును కదా !

సుగుణశీలుడు—పాప మాయన కీమధ్య మతి స్థిమితముగా లేదు.
ఉన్నగృహము తణఖాపెట్టి తనపుత్రుని బి. యే. వఱకుఁ జది
వించినాడు. అతఁడు బి యే. పేసయి యెందు సంవత్సరములై వి.

ఎంతకష్టపడి తిరిగినను నిప్పటి కింకను నేయుద్యోగమును గుదిరినది కాదు. అట్లు కొంపను మ్రింగఁ దలంచుకొని యున్నది. మొన్ననే యొక్కడనో పుల్లలయడుతిదగ్గఱఁ బదిరూపాయలకు గుమాస్తా పని ఖాళీవచ్చిన దని తెలిసి తండ్రి వెళ్ళి వారితో మాట్లాడి వచ్చి కుమారుని వెళ్ళుమన, నింతబ్రతుకు బ్రతికి యింటివెలుపలఁ జచ్చి నట్లు పుల్లలయడితిదగ్గఱఁ బదిరూపాయలకుఁ జీట్లు వ్రాయుమనెదవా యని తండ్రితో చెబ్బలాడినాఁడట.

సుగుణవతి—పాపము ప్రపంచమునఁ బనిచాటు లెంతకఠినమైనను.

[చంద్రమాలిశాస్త్రి యొక్కవైపునుండి క్రిందిపద్యముఁ జదువుచుఁ బ్రవేశించును]

శా॥ రారా! పోవఁగ జాలమేలర యుమా ♦ రామానుజీనాయకా !

నారీపూరుషవర్గమెల్ల దిగి యు ♦ న్యాయంబునక మున్నె న
యో! రా! దుర్వసనాభినుండి దరి ♦ నెట్లో చేర్చి నీయుదాన
గోరిసత్పతి! పాపనాశన' దయక ♦ గాపాడరా మర్త్యులక॥

శ్రీమంతులను చింకిరిపాతలను గట్టించు నీపాడునిషావస్తువుల
కన్నటికేని యంత మున్నదా! లేదు బాబు లేదు మనవస్తువాహ
నములను నిండ్లవాకిండ్లను భూములఁ బ్రక్కను నమ్మించుటే కాక
తమ్ము నేవించువారిగుండెలను జీల్చి బ్రతికి యుండఁగ నే శవాకారులఁ
జేసి యర్థారంభువుననే కాటి కంపును. అంతట నీనిషాలు మన
పారిని విడిచిపెట్టును గాని యీవిధవలుమాత్రము చచ్చినను
సాధించ వలెనన్నట్టుగాఁ గావ్యముమీఁదఁ బెట్టి నిప్పంటించినను గాలు
దురా? వట్టిది వట్టిది నేను నమ్మను. ఏమనుజున కేయలవాటు కలదో
తొరికముసరుకు కావ్యముమీఁదఁబడినఁగాని యంతస్వప్రాణమువిడిచి
పెట్టదు. అకటకటా ! లోక మెట్టిసితిలోనకు మాటిపోయినది ! ఓ
కైలాసవాసా! నీ విటు కొంతకాలమువేక్షించిన దేశ మేమైపోవునో

తెలిసికొనుట యనాధ్యముకదా !

సుగుణశీలుడు—వారుగో ! చంద్రమాళిశాస్త్రిగారు ! నోట నేమో
గొణుగుకొనుచు వచ్చుచున్నారు.

సుగుణవతి—నాన్నగారూ ! నేడింతయాయాసముగా నున్నా రేమి ?
కూర్చుండుడు.

చంద్రమాళి—(కూర్చుండును)

సుగుణశీలుడు—శాస్త్రిగారూ ! మీమోము నేడింత విన్నదనముగా
నున్న దేమి ?

చంద్రమాళి—నాగొడవ యెంతని చెప్పదును బాబూ ! నాసంసారపు
గొడవ జరిగినదంతయుఁ జెప్పిన నన్నిచటకుఁ జేర నివ్వ రని
భయము.

సుగుణవతి—ఆహా ! నాన్నగా రెంతమా టాడినారు !

సుగుణశీలుడు—మీరెప్పుడు నింతకఠినముగ మాట్లాడియుండలేదు.

ఈవేళ నింతకష్టముగాఁ బల్కుట కేదో తగినంతకారణ ముండ
వచ్చును !

చంద్రమాళి—కారణమునకేమున్నది ? నాకుమారుఁ డిప్పడీయూరిలో
నున్నకొడీలకన్న మిన్నయై తల్లితండ్రి లనిన నావంతయు భయము
లేక తనవీరత్వ మధర్మముగా నుదఱపైనఁ జూపించిన నన్యుల
యూట కుండువారు ?

సుగుణవతి—ఇప్పు డేమి వచ్చినది ?

చంద్రమాళి—చెప్పట కేమున్నది ? తల్లీ ! మావాఁ డొకసిగరెట్లు
దుకాణముదగ్గఁ బడునై నురూపాయలకు సిగరెట్లు కిల్లీలు పోడాలు
మొదలైనవి వాడినాడట ! మరి వారికేమి జ్ఞానము లేదో వీరికింతవ
టకు నరువు పెట్టుటకు ? వాని ననవలసినపని యేమున్నది. ఈరోజులలోఁ
గానికి గతిలేనివాఁడుఁ గూడఁ గాసులదొరవలెఁ గాన్పించును.

వానియొక్క వాగ్ధోరిణి వేషభావలఁ జూచి గొప్ప తెలివితేటలు కలవారె తెయి తెక్కలాడెవరు. అది యటుంచుచు మావాఁ డీదిన మునఁ గొందఱురాడీవిధవలతోఁ గలిసి యిదివఱకుఁ దాను బాకీ యున్న దుకాణపువీధిని బోవుచుండ నాసిగ రెట్లదుకాణమువాని ప్రాణము విసిగి మావానిచేయి పట్టుకొని నాబాకీ యిచ్చి కదులుము లేదా నీయొంటి నున్న వస్త్రములన్నియు నొలిచి యిక్కడఁ బెట్టెద నని యదలింప, నలుగురిలోన నాభాసయ్యెనని దగ్గఱ నన్నవిధవలు పురికొల్ప, వానితోఁ గలియుఁబడి పోట్లాడ నారంభించె నట ! వారియొక్కపరివారము బొమ్మజెముడుఁజొంకవలెఁ బెరిగెనట! అంత నిఁకఁ దడసిన మడియ వలసి వచ్చు నని యుద్రేకము పుట్ట వారినందఱును దప్పించుకొని పాపము వానిదుకాణమాదుఁ బెట్టి యుంచిన సోఁ దాబుడ్లను బై కెత్తి వారిపై విసర నారంభించె నట. సుమా రొక పదియునయిదుగురకు గాయములు తగిలినపిమ్మట మా వాని నెపున నున్న పెద్దపెద్ద రాడీ లందఱు నొకరోడ్డే పట్టిన నేమి పుట్టి మునుఁగునో యని మావాని నచ్చట విడిచియే వారు సందులో నుండి చల్లఁగ జారిపోయినారట.

సుగుణవతి—అహా ! వారెంత మిత్రద్రోహులు'

చంద్రమాళి—రాడీ లన నే మనుకొంటిరి ? ఎక్కడ నైన నాయెట్టి వెట్టిబాగులవానిఁ బిరికిపందను బెదిరించి డబ్బులాగి యెత్తినగ్లాసు దింపకుండఁ ద్రాగి తొమ్ములు విఱుచుకొని ప్రగల్భములు చెప్పఁచు నిట్టి దెబ్బలాటలు తెచ్చుటయే కాని తగినసమయములయందు మాత్రము పనికిరారు తరువాత నే నాపోట్లాటవేళకు దైవవశమున నచ్చటఁ దారసిల్లి చూచునరికి మావాఁడక్కడ యుద్ధపీరునివలె నైదాఱుదెబ్బ లొడలి నుండ నాకన్నులఁ బడినాఁడు; ఇఁక నొక క్షణము కడచినచో నాపుత్రుఁ డేమానో? అంత నాకు నొడలంత

యుఁ జేయుటలు గొమ్మి కాల్చి నాకు జనించి తూట రాక యట నున్న పిద్దలపాదములు పట్టుకొని కుమారు నక్కడ నుండి తప్పించు సరికి నాపెద్దలు జ్ఞప్తికి వచ్చిరి ఆశ్రూరులవలన దెబ్బలు తినినవారికి నితరవ్రాయత్నము లేమియుఁ జేయ కుండుటకై నాభార్య మెడలో నున్న కాసుల పేరును రెండువందలరూప్యముల కమ్మి వారి కర్పించి యొకసమస్కారముఁ జేసి వచ్చితిని.

సుగుణశ్రీ యిడు—అయ్యయ్యో ! మీకుమారుఁ డంతదుండగుం డయె, నా ?

చ ద్రమాళి—అది యటుంచుడు; వీనిబాగునకై నేను వారికి రూపాయ లిచ్చిననంగతి తెలిసికొని నన్న తిట్టినతిట్టు లాభగవంతు నకుఁ దెలియున; తుదకుఁ గొట్టుటకుఁ గూడ సిద్ధపడెను.

సుగుణవతి—అన్నన్నా ! ఇదివఱ కెంతోయుత్తముఁ దని తలంచు చుంటిమి.

సుగుణశ్రీలుడు—(తనలో) ఆహా ! విధినిర్ణయ మెంతవిచిత్ర మైనది !

సీ॥ రంభానమానయా ♦ రామకు నొనఁ గూడు

వికృతమూర్తి నె యున్న ♦ విభుడొకండు

సత్యధర్మసునిష్ఠ ♦ సదయాత్ముఁ డగునట్టి

దొడ్డవానికి నొను ♦ తొత్తొకర్లు

దానకర్ణామాన ♦ ధార్మికునకు నిలఁ

బాటును లుబ్ధుడౌ ♦ పుత్తుడొకండు

పరలశ్రేయమెకోరు ♦ కరుణామయునియందు

గుత్తితాత్మల నెల ♦ కొల్లుచుండు

తే॥ గీ॥ నధికబలశాలి యగువాని ♦ కబలసుతుని

సుందరనకుఁ గురూపుడౌ ♦ నందను నిక

వ్యసనహీనున కధికడు ♦ రవ్యసనఁ గూర్పు

ముందు నెనుకలు చూడక ♦ ముసలిబమ్మ॥

చంద్రమాళి—అమ్మా ! నాకుమారుడొక్క సమాత్రమే పాడై
యుండిన సా కింతచింత యుండదు కాని మొత్తముమీఁద భగత
మాత చేనటలనే హెచ్చుగఁ గనుచున్నది.

సుగుణవతి—శివ ! శివా !

సుగుణశీలుఁడు—నెట్టిదానా ! మొదటనే చెప్పితిని కదా నూటికైన
నొకఁడుత్తముఁడు లేఁ డని ? అందుఁ గొందఱిసడవడికలు వేష
భాషలు కడువిచిత్రము లైవని.

చంద్రమాళి—విను తల్లీ ! నే వివరించెదను.

సీ॥ లుంగీ యన భ్రమారు ♦ లూజా పరాయిని

తొడిగి వీనుల నెల్లఁ ♦ దుడుచునొకఁడు

పురుగుకొరికినట్లు ♦ పుంజేడువేండుకల్

మూత్తిపై నుంచెడు ♦ మూర్ఖుడొకఁడు

అందఱూ పరమకాంత ♦ యెందేనిఁ గన్పడఁ

గానినూతలఁ గూయు ♦ ఖలుడొకండు

మొనగాఁడ నంచును ♦ మోమును నిగిడించి

సంసారిపై సైగ ♦ సలుపు నొకఁడు

తేగీ॥ అట్టిదుష్టలే కాని యీ ♦ యభనియందు॥

నయము భయమును గల్గియ♦ నవరతమును

సంచరించెడినద్దణ ♦ శాలి యొక్కఁ

డేని కోటికీ నండునా ♦ యెంచి చూడ

సుగుణశీలుఁడు—అయ్యా ! తమ కిప్పు డున్నయుద్యోగమున్న బట్టి
యిట్లను చుంటిరి కాని

సీ॥ సతతధర్మక్రియా ♦ వితతి విస్ఫూర్తులౌ

ప్రాజ్ఞయశస్కులు ♦ వరలు చుండి

దేశోద్ధరణవృత్తి ♦ దివ్యప్రభావతా

నవతారపురుషులే ♦ యలరు చుండి

పలికినవాక్యము ♦ బ్రహ్మశాసన మట్లు

చేయింఁగఁ గలముని ♦ శ్రేష్ఠు లుండి

కాలికిందను జీమ ♦ కడ తేర విలపించు

భూతదయాపరుల్ ♦ పాడము చుండి

ఆ॥వే॥ యాపు చుండి రెంతో ♦ యాదరం బేపారఁ

బృధ్వి భారమెల్లఁ ♦ బూజ్యు లగుచు

క్షీతిని నంద టిట్టి ♦ చేనఁటులే చేరినఁ

గాల కున్న భూమి ♦ గడియలోన

సుగుణవతి—పెద్దలభయము లేక చేయువెట్టిచేష్ట లివి

చంద్రహాళి—ఓవెట్టితల్లి! పెద్దలు, పూజ్యులు, ఆర్యులు, భక్తి

ధర్మము, సత్యము, ఇనన్నియుఁ బూర్వపుమాటలు. ఇప్పుడు పెద్దలే

ముందు గడ్డిఁ గఱఁచు చుండిరి. నే వినిపించినవే కాక యింకను

లక్షలు కల వాబాపతుచేష్టలు

సీ॥ సీమకుక్కను బోలఁ ♦ జీకా కయిన లేక

విరలుకాపును బెంచు ♦ వెట్టి యొకఁడు

మూరెఁడునంగీకి ♦ బూరెఁడుకాలరు

నీటుగాఁ బెట్టించ ♦ నేర్చునొకఁడు

కోటు ముడ్డిపయికిఁ ♦ గుట్టించుకొని యొక్క

పార్శ్వమే తొడిగెడు ♦ వాఁడొకండు

చెమట లూడ్చెడునట్టి ♦ జేబురుమాలతో

గాయమా యనఁ దలఁ ♦ గట్టునొకఁడు

తే॥ గీ॥ నిట్టివేసంబులను వేసి ♦ యేపు మీఱఁ

గొంపలను వీడి వీధులఁ ♦ గోతులట్లు

తిరిగి యెట నైన సుకుతుల ♦ తీరుఁ గాంచి

కెవ్వ మని గోల నిడుదురు ♦ కొవ్వ మిఱ

సుగుణవతి—ఇట్టిచిత్రకృత్యము లొక్కపురుషులయందే కాని స్త్రీల
యందేమియు లేవన్నమాట

చంద్రమాళి—తల్లీ! స్త్రీకృత్యములఁ జెప్ప నాతరమా? ఐనను
వ్యభిచారిణులనంగతులు మన మెత్త నవసరములు లేవు. ఇంక
సంసారననిత లన్ననో

శీ॥ ఓరచూపులతోను ♦ చీర సద్దుటలోను

ప్రజలబుద్ధుల మాఱు ♦ భామ యొకతె

తలుపు నోరఁగఁ దీసి ♦ తలను బైటకుఁ బెట్టి

జనుల నివ్వెరపఱు ♦ జాణ యొకతె

హరికథల్ నాటకా ♦ లనినఁ జెల్వనఁ జని

పరపురుషావళి ♦ నరయు నొకతె

భర్తవాక్య మనిన ♦ భగ్గుమంచును లేచి

తనయిచ్చ కలయల్లె ♦ తనరు నొకతె

తే॥ గీ॥ ఇట్టితొయ్యలు లుండిరి ♦ యింతె కాక

బంధువుల నెల్లరను గోసి ♦ పాపవిధిని

మెండుగ ధనమ్ము చేపట్టి ♦ మిండగాండ్ర

వెంటఁ జనునాతు లున్నారు ♦ వేనవేలు

సుగుణవతి—పో నిండు వారిగొడవ మనకెందులకు? కాని (భర్తతో)

ఆర్యా! మనతనయునిసిత్తి యెట్లున్నదో?

సుగుణశీలుడు:—వెట్టిదానా! దైవవిలాస మెట్లున్న నట్లు కాక
మానుశా?

చంద్రమాళి—సుగుణశీలుఁడుగారూ! ఇప్పటికి మూఁడుతరముల
నుండి మీసంసారము వేర్లు పెట్టి చూపించుట కవకాశము లే

కుండ నేటివఱకు నేదుర్గుణము లేకయే ధనకనకవస్తువాహనము లతోఁ దులదూఁగుచునే యున్నది. మీకుమారునిఁ గూడ మీయంతవానిఁ జేసిన మీజన్మము చరితార్థమైన దన్నమాటయే. ఊటకే-చదివించినంతనే యేమిలాభము ! వయసున నున్నకుట్ట వాఁడు. నామాట విని పుట్టినింట నుండి కోడలిని, కలకత్తా నుండి కుమారుని, రప్పించి కొడుకును గోడలను నెదుటఁ బెట్టుకొని సంతోషముగాఁ గాలముఁ గడుపుఁడు. ఈమధ్య హరనాథరావుగారి యమ్మాయి యేమి చేసినదో విన్నారా! తెగఁ జదివి తనసహాధ్యాయుం డైన తెలుకులరామస్వామికుమారుని మొన్న సప్తమీ సోమ వారమునాఁడు గాంధర్వవివాహము చేసికొనిన దట ! మరల నీనాఁడు బ్రహ్మసమాజమందిరములోఁ బెద్దలసమక్షమున శాస్త్రోక్తముగాఁ బెండ్లిఁ జరుపుదు రట

సుగుణశీలుఁడు—జాతిమతభేదము లుండఁ గూడ దని యుపన్యాసము లిచ్చుచు నూగూర సంచారము చేయుచున్నహరనాథరావుగారు దీని కేమను చున్నారు ?

చంద్రవ్రహ్మ—ఏమనియెదరు ? వితంతువివాహములు ముఖ్యముగాఁ జేసి తీర వలయు నని ఘోషింపు చున్నగోపాలరావుగారి యేబది యేండ్లు గలవిధవసోదరి నాకు వరుండు కావలయు నని యాంధ్ర పత్రికలోఁ బ్రచురింపఁ గానే యాయన యాయుద్యమ మెట్లు విడిచెనో యట్లే యాయనకూడ నీయుద్యమము నుండి విరమించు నేమో యని యందఱున్నివిధములుగా ననుకొను చున్నారు. మొత్తముమీఁద హరనాథరావుగారుమాత్రము ప్రజలమోములు చూడ లేక యిట్లు విడిచి యీవలకు వచ్చుటయే మానుకొని యున్నారు

సుగుణశీలుఁడు—ఔను ! పాపము పెద్దకుటుంబము కలవారు

సుగుణవతి—నోరు నొప్పి పట్టులాగున నుపన్యాసము లిచ్చుటయే

కాక తనజీవితమంతయు దానికిందనే ధారపోసెద నని యాయన
యూచింత నేల పడ వలయును?

సేవకుడు—(ప్ర)వేళించి) అయ్యగారూ! కలకత్తా నుండి యబ్బాయి
గారిదగ్గఱనుండి జాబు వచ్చినది (ఇచ్చును)
సుగుణశీలుడు—శాస్త్రిగారూ! చదివి వినిపింపుడు.
చంద్రమౌళి—(ఉత్తరము విప్పి చదువును)

క ల క త్తా

మహారాజరాజమాన్యరాజపూజితదిగంతయశోవిశాలదేవ
సమానులైనతండ్రిగారికి మీకుమారుడు మార్తాండమూర్తి యనేక
కృతజ్ఞతాపూర్వకవందనము లర్పించుచు వ్రాయువిన్నపము లేవి యన
నేను కలకత్తాపట్టణమున నున్నేహితబృందముతో క్షేమము గానే
యున్నాను. పరీక్షలు పూర్తి యైనవి. నాకు దప్పక జయమే లభించు
నని తోచుచున్నది. ఈవిషయము నాయమ్మగారితో జెప్ప వలెను.
ఆమెకు ననేకవందనములు. నే నీనెల యెనిమిదన తేదీని సాయంకాలము
మెయిలులో మనయూరు చేరు చున్నాను; కావున రైలుస్టేషనునకు
మనకారుఁ బంపించఁ గోరు చున్నాను చిత్తగించ వలెను

మార్తాండమూర్తివ్రాలు

సుగుణవతి—ఎనిమిదవ తేదీ యీదినమే? మెయిలు సాయంకాలము

ఏడున్నరగంటలకుఁ గాఁబోలును వచ్చును

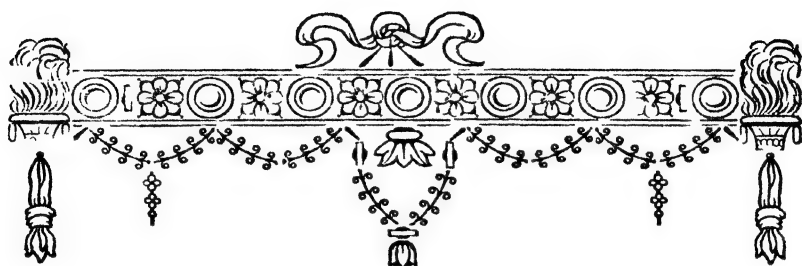
సుగుణశీలుడు—అట్లయిన శాస్త్రిగారూ! మీ రిప్పటి కిటి కేఁగి
సాయంకాలము పెందలకడనె దయచేయుడు. రైలుస్టేషనునకుఁ
బోయి యబ్బాయిని తోడ్కొని వత్తిము

చంద్రమౌళి—మంచిది. అమ్మా! వెళ్ళి వచ్చెదను (చనుచుండును)

సుగుణవతి—చిత్తము; మనము గూడ భోజనములకుఁ బోవుదము
లేండు .

(ఇద్దరు నిష్క్రమింతురు)

[తె ర స డు ను]

ఫో ర్ రా నెక్కులు

అను,

పతి సేవ నాటకము.

[ప్రథమాంకము—ద్వితీయరంగము.

[ప్రదేశము. చావడిలో, దుర్గారావు, భాస్కరరావు, శ్యామలరావు,
ద్రావిడుచుట్టుఁ గూర్చుండి పేకయాట నాడు చుదురు.]

దుర్గా—మిస్టర్, భాస్కరరావు ఈపూట నాదృష్టి యియాట
మీదనే లేదోయి

భాస్క—నా బ్రెయిన్ కూడ నీవేళ సరిగా వర్కుచేయుట లే దేమి
కారణముననో ?

శ్యామ—కారణ మేమున్నది ? వన్ బాటిల్ విస్కీ యున్నచో నీచీట్ల
పేక నిట్లే చిదానందముగ టేబుల్ మీద డ్రాస్సు చేయింప
వచ్చును.

దుర్గా—యూస్ ఆల్ రైట్

భాస్క— వాటీస్ దీక్షెం శ్యామలరావు ?

శ్యామ—ఎబాట్ వైస్ ఫర్టీ.

దుర్గా—అబ్బా! శిశిరా వింకను నింట నేమి చేయుచున్నాడో
కదా! ఒకగంటలోనే వచ్చెద శనిచెప్పి వెళ్లినాడు.

భాస్క—మాట లెన్నియైనా జెప్పవచ్చును గాని క్రియలు జరుగుట
కష్టము. వెళ్లినాడు కదా! ఆలస్యమో గీలస్యమో యేదోవిధ
ముసా బని సాధించుకొని వచ్చినచో పండిత్ గా నుండును.

దుర్గా—వాడు వచ్చుసరికి మన మొక్కొక్క పెగ్గయినా దగిలించిన
బాగుండును.

శ్యామ—నిన్న రాత్రి విస్మయభావము కేష మేమైన నున్నదేమో.

భాస్క—బేనురా! (బిగ్గరగా) అరే! అప్పలస్వామి! అప్పలస్వామి!

అప్ప—(లోపల నుండియే) వచ్చేసినాను, బాబు! వచ్చె. (ప్రవేశించును)

భాస్క—లోన నేమి చేయు చున్నావురా.

అప్ప—(తనలో) ఆ మిగిలిందికూడా మిగుతుండాను (ప్రకాశముగా) నానేటి సేతుండాను. బాబు! అంత అరిజంటుగా పిలిసినా
రేమి?

శ్యామ—రాత్రి బాపతు కేష మేమైన నున్నదేమో యని.

అప్ప—ఇయ్యప్పల్ ఛాంగో! డంత యెట్టిబాగులో! డనుకుంతున్నారు?
మనదగ్గర సేసాలు గీసాలు లేవన్నానంగతి యీశ్వరికింకా యెరికి
నేదు కావోనుం (ప్రకాశముగా) బాబయ్యగారు! యెప్పుడు
నా సెవ్వుల్లోకి రానిమాటాచినాదే ఇయ్యాల తమనోటిలోనుండి
దుర్గా—ఏమిటి?

అప్ప—యేంటంటిబాబూ! మనోరు కోరికి నిన్న మిగిలిపోయినపాసి
సరుకు ఒకబరందన్నమాటేటి డబ్బుతోటినుద్దా నిన్నున్నవొత్తు
వీపూట కరుసుపెట్టటం యిట్టమే నేదు కదా! యీబాబయ్య
గారు యింత తేలిగ్గా తయ్యారుపడినారని నాకు సిగ్గేత్తుండాదండి

శ్యామ—ఓరిఫూల్ ! నిన్న విప్పినవిస్కీబాటిల్ ఈవేళ త్రాగుట యుం దేమితప్పరా ?

అప్ప—తప్పనో! డో! బాబయ్యా ! మనకలవాటు లేనిపని సెయ్య మంతారా అంతున్నా ? మరటయితే నే నేటిసేసిది ?

శ్యామ—ఏమిచేస్తావు ? గ్లాసులోఁ బోసి చేతి కందిచ్చిన హుషా రుగా నుండును.

అప్ప—నాసత్తెప్పెవానకంగా మనయింటిలో వక్కసుక్కయినా నేందే. నిన్న సందకా డొట్టుకొచ్చిన పెద్దసీసా అంతా ఆసందట్లోనే తాగేశాం. యి కేబొట్టుకొత్తాను? నిన్న రేయి ఆయ మ్మాడ తుంటే మీరంతా యాయెనకాలఁ బడి ఆడదం నేను గాజుగలాసులు నిండా సరు కేసుకుని తూల్తా రాటం నన్ను శివరావుగోరు ఎగర తన్నటం ఓరిబాబో యిలాగ సేసిసేసి వల్లు తెలియకుంటా యెవళ్ల తెన్నాళ్ళంతోంగు డున్నాం గందా నేమన్నా మిగిలుంటే పొద్దున్న దాంతోట మొగం గడిగుండునుగదూ బాబయ్యగోర్లు

శ్యామ—ఓరి నీసాద కాల ? టీ యైన నన్నదా ?

అప్ప—(తనలో) ఇదొక పెద్ద మోర్లు పెరపంచికా న్నట్టుకుని పీక్కు తింతుంది. కూకుంట టీ లెగితే టీ మాటాడితే టీ పాటపాడితే టీ పని మొదలెడితే టీ రామ ! రామ ! పయిత్తించి పసరు పెరిగించు ఆబుదనీ ల్లోకగంట నేకపోతే వూడనేరుగందా (ప్ర)కాశముగా) టీ యొట్టుకొచ్చిదా బాబు ?

భాస్క—ఇతను దెచ్చెద ననుటయే ?

అప్ప—కాగుతుండాది బాబు ! (నిష్క్రమించును).

శ్యామ—ఇంతటివారము మనము డబ్బునకై విచారించుట చాల నాశ్చర్యకర మైనవిషయము.

భాస్క—కాల మనుకూలము కానియప్పు డేమి చేయుదుము? సర్వ

విధములఁ బ్రయాత్నింపు చుంటిమి కదా !

అప్ప—(టీప్లేట్లను బట్టుకొని వ్రేవేళించి) ఈమరమారుగురికి డబ్బు కోస్తమై యిశారం కూడానా? ఓడిబుట్టుయినా! మాట్సి వొట్టు కొత్తారు. యిల్లాక్కల్లికిరుసుకై తే యింత గోలుండకపోనుగాని ఆడదాయిలుకే యెక్కువగావాలి. యిల్లు రెండుబుట్టొట్టుకునీ టప్పడికి ఆయమ్మప్పడే ఒక్కటెక్కించుకుంటాది. ఆతరోత పొన్న తారు దొర్లుతారు (అదఅకన్ని ప్లేట్ల నిచ్చును).

దు, భా, శ్యా,—(రావులు టీ తాగుచుందురు).

అప్ప—బాబయ్యగోస్తూ! మొన్నోరో గాని పోరాసు మెట్టుకోని అందులో ఒకెంపోరు మన కోవందరూపాయిలు కరుసు కిచ్చి కోప మున్నోల్లిని తన్నమంటే తన్నాగొయ్యా! ఆళ్ళనా రైలు రోడ్డుకా డొట్టుకోని రొం డొడ్డిచు గానే ఆళ్ళ మొట్టో మొట్టో అని మనకి సల్లగా యేమాత్రమో చేతులో బెట్టి ముందోళ్ళని మొత్తి మంటే అయ్యా యియ్యా పుచ్చుకోని ఆతనువు మా బాగా తిరిసేనండి. ఈగోజుల్లో పెద్దమనుసులందఱిదేపద్ధతి. కోరుటు లెక్కితే కన్నులుకింద కొంపలే అమ్మెయ్యా లని ఇయ్యన్నీ వొగ్గేసి మావోళ్ళు కులపెద్దనొకణ్ణి నిలిపేరు. వోడిపెల్ల వయినా యిం కొకణ్ణి మరిగి ఆడితో టుంటే ఆల్లిదగ్గీ ముందు కులంలో యెలే త్తారు. ఎలెయ్యగానే కులపెద్దని మరూ న్నెట్టి కులవోళ్ళునలు గురూ చుట్టూ కూకోని ఆపెద్దనే తాతొత్తుకి పాతికో యెబయ్యో తప్పేయించి ఆడబ్బుతోటి రెండుమేడిపోతులు నాలుగుకడవల కల్లా కొని ఒకసో టెట్టి పూశిలు సేసి కడుపునిండా మాంసపు పీకదాకా కల్లా పుచ్చుకోని సింహాలు తొక్కుతా దాన్ని కులంలో గలిపేతారు. కొన్ని కులాల్లో తప్పంటే తప్పే ఒప్పంటే ఒప్పే. ఇక తిరుగు నేదు. మాకులాల్లోమాత్రం ఆసిక్కునేదు. ఎయ్యాలంటే

సీతాం తియ్యాలా పే తీతాం రాజావాగ. దీనికేం గాని బాబయ్య
గోర్లు మొ న్నదోకిటకునల్ల గడిచినడబ్బంతా యేమి సేసేరండీ?
యింతం తొట్టుకొత్తారు కాని మన కొప్పమకప్పడే పరగడుపు.

శ్యామ—అరే డేం బెగర్! ఏమావాగుడు? పటప్

అప్ప—(భయము నటించుచు) నా నేమి ఆడరానిమాట లాడినాను
నంజికొడుకుని-ఇంక నాను మాటాడితే వొట్టు (నోరుమూసికొనుచు)

శివరావు—(సంతోషముగాఁ బ్రవేశించి) హాలో! డియర్ ఫ్రెండ్సు!
గుడ్డోమార్నింగు

శ్యా, దు, భా,—(రావులుమువ్వురు) గుడ్డోమార్నింగు మార్నింగు
గుడ్డు

అప్ప—శివరావు బాబయ్యగోరికి దన్నాలు. యేడఁ బోయినారు బాబు!

శ్యామ—వెళ్ళినపని యెవడా లేదా?

శివ—కాకున్న ముఖాని కీ తే తెక్కడిది?

శ్యామ—ఆల్ రైట్. షేక్ హేండ్ (అట్లు చేయుచు)

భాస్క—వా తెమాంటు?

శివ—ఇదిగో యీత (జేబులోనివస్తువును బల్లపైఁ బెట్టును.)

మువ్వురు—థేంక్యూ! థేంక్యూ!

శ్యామ—మిష్టర్ శివరావు! సిడ్డవున్

శివ—కూర్చుండుట కేమి కాని మనవ్యవహార మేమియు నొగుండ
లేదోయి!

దుర్గా—ఏవిషయమున?

శివ—మొదటిది యీట నున్న పెద్దల నేడ్పించువిషయమున

భాస్క—నాకుఁ గూడ నది చాల నసంభవమైనపనియే యని తోచుచున్నది

శ్యామ—(తనలో) ఈవస్తువుతో వీనియిల్లు మాయిండ్లవలె మంగళ

మైన ట్లెన్సు 3. అటయిన మరల గొంతు లడి యగువఱకు నీయ
చన వీని నిటు లేడిపించుచునే యుండును

శివ—కానిమ్ము దాని కేమి కాని ప్రపంచవర్తనమును బట్టి నా కిపు
ఊకలెక్చరు ఇవ్వ వలయు నని కుతూహలము గా నున్నది.
కాబట్టి మీరు సావధానముగా విన వలయును

శ్యామ—మీ రింతింతచదువులు చదివినారు కాని మీకు సరియైన
బ్రెయిన్ లేదోయి ! గృహచారవశమున మీకు నుద్యోగములు
లేక పోయినవి కాని యవియే యున్నచో, బ్రజలపా ట్లేమని చెప్ప
వచ్చును

దుర్గా—మాబ్రెయిక్ లో నున్నదోష మేమి కనిపెట్టితివిరా నీవు?

శ్యామ—దోషమా యిటు నినుగడు

తే॥ గీ॥ ఆంధ్రు లేకార్యమందైన ♦ నాదిని గణ

పతిని దలచియే చేసెను ♦ భంగి మనము

గూడ మున్నందుగా బ్రాంది ♦ గోల నిలుప

కట్టికార్య మైనను జేయ ♦ గట్టి దగునె ?

ముందుగా బ్రాందిబాటిల్సున కార్గ రిచ్చి వచ్చినపిమ్మట, గొడ్డి
కొడ్డిగా సేవింపుచు లెక్చర్సు నిచ్చుకున్నచో నెంతగేండుగా
నండును.

అప్ప—అద్దిగదీ ముంగటమాట చెప్పేసినారు

భా, దు,—హియర్ ! హియర్ ! వెరీగాండుస్పీచ్ !

శివ—అట్లయిన నీవస్తు వలనియెద్ద నడ్వాన్సుగా నుంచి మన కేయే
వైరెటీస్ కావలయునో యవన్నియు, దీసికొని అప్పలస్వామిచేతి
కిచ్చి నీవు ముందుగా ఒన్ బ్రాందిబాటిలు టూసిజరుసిగరెట్సు
పెట్టెలు టెక్ రూపీస్ రొక్కము మాత్రము పైకిలుమీఁద వెరీ
అర్లంటుగా, దీసికొని రా వలయును

శ్యామ—యాన్ యాన్ రా! రా! అప్పలస్వామి (చనును)

అప్ప—మల్లీ నాలుగురోజు లొకెలు గెలిగే వన్నమాటే (చనును)

అప్ప—యేరాబ్బదర్! మనము ధనముకోసమై విచారించుయోగము పోవుమార్గ మేదిరా? (ఆలోచించును)

భాస్క—(కొంతసేపూరకుండి) నాకొకయూలోచన తట్టు చున్నదిరా! యేలక్షాధికారి శైవర గ్రమముగ గ్రంథములోనికి దింపిన బాగుండు నని

దుర్గా—ఆలోరైట్! కాని యికనొకవిధ మైన బాగుండు నని తోచు చున్నది ఏమిటన తెలియన్పులోఁ బెట్టెలను మాఱుడుకొనిగొంతో వర్కు చేయుట. ఆపని మీకుఁ జేత కానిచో మీరు కొంచెము చేయూతగా నున్నయెడల గంటకుఁ దొంబదితోమ్మిది మాఱుఁ గలశక్తి నాయుద్ధ నున్నది.

శివ—నాన్ సెచ్చు! ఆపని యిప్పు డంతమోజుగా లేదురా!

భాస్క—పాడినదే పాడరా! పాచివల్లదాసరీ యనునట్లు అనేకు లాచ రించు చున్నయాపని మనమా విడిచి న్యూ స్క్రీమ్ ఒకటి ఒరి జనల్ గా నుపయోగించి, అద్భుతముగా, నెగ్గ వలయును

శ్యామ—(బ్యాండిబుడ్డితోను సిగరెట్లు పెట్టెలతోను సంతోషముగాఁ బ్రవేశించి) ఇదిగో నిప్పు డై తే వంపైర్. యివ్వండి బ్యూటీయస్ లెక్చర్స్! పాట పాడుచు బ్యాండి అందఱకు నిచ్చు చుండును)

అందఱు—(కొంచెము కొంచెము త్రొంగుచు) హాయి! హాయి! (అనుచు సిగరెట్లు కాల్చుచుండురు)

శివ—(లేచి) ఇదిగో! లోభత్వమును గూర్చి నేను ముందుగా లెక్చర్ రివ్వఁ దలచుకొన్నాను.

భాస్క—లోభత్వమునుగూర్చి నీవు లెక్చర్ రివ్వడానికి ఈబేచ్ తోఁ జేతకానివాఁ డెవఁడురా?

శివ—షటప్! నాలెక్కెరు ముగించేవఱకు నెవ్వరైన మాటుపల్కినచో దెబ్బలు దినఁగలరు జాగ్రత్త; సావధానముగా వినుఁడు... ఆటోచించి చూడ మనదేశమున నన్నిటికిని దరిద్రాఁడుండున్నవారనేకులున్నారు. అట్లుండుటకు హేతువు సారాబ్రాది కల్లు నల్లమందు గంజాయి సిగరెట్టు మొదలైనవిలాసనస్తువులే యని బ్రెయిన్ లేనిధాండసపురకములు నోళ్ళు చించుకొని వాగిన మాత్రమున వారిమాటలు వుయ్యకే రేజాల్! మనదేశములో దరిద్ర దేవత డ్యాన్సు చేయుట కొకగొప్పకారణమున్నది. అదేది యన సమాయకుల నేడిపించియుఁ గృత్రిమముగానో లౌక్యముగానో యతిఘోరముగానో ఒకకానీ పెట్టుబడి పెట్టి కానీకి పదికానులు లాభము వచ్చెడియంతర్వాహరములు చేయుచు నింకను దానియందనేకవన్నాగములు పన్ని కొద్దిరోజులకే మొగిలిపొంకపెరిగినట్లుగా వేలకువేలు సంపాదించువ్యవహారకర్తలనేకులున్నారు. అట్లు సంపాదించుటయే కాని దానియందాతనికి నిజమైనయధికారము లేని మాట సత్యమే కాన నాధనము తా ననుభవించుటకు వీలుండనే యుండదు. ఏదీ! ఇక నొకపెగ్గు వేసినఁ గాని స్పీచ్ సరిగా నగువడు. శ్లామ — యేస్! యేస్! వన్ పెగ్గేమిటి టూ పెగ్గు తగిలించరా (గ్లాసులోఁ బోసి చేతి కంద నిచ్చును)

శివ—(తొగి సిగరెట్టు కాల్చుచు) ఊదీనికిఁ దార్కాణములు వేరుగా నేల? చూచితిరా! మావీధికడ నన్నరమణయ్యపాపముకారునకు రమారమి పదిలక్షలరూపాయలయూస్తి యుండు నట. మరి వాని కర్మమేమి కాలినదో కాని రోజున కొకగుప్పెఁగుగోధుమలైన సాయంత్రమువఱకు ముడ్డి మూతి కూడఁ దినుచునే యుండు నట. నా కిప్పటికి సుమారు ట్యూటిఫైవ్ యియర్సువయస్సుండును. కాని నేను జన్మ మెత్తినతరువాత వాఁడొకయతిథికి గుప్పెడుమెతు

కులు పెట్టివట్టుకాని గుమ్మరి వ్యవస్థ మేగ్రుడ్డివానికైన ధగ్గులు చేసినట్లు కాని తుదకి కనోల యెగురు? బాబూ! దాహముచే జచ్చు చున్నాను గాని సహించినందు బోసి పుణ్యము కట్టుకొనుట డని యతిదీనాస్మృతి అబ్బే! లాభము లేకు, పాపాణ సద్భవ మొనగుచు గెలుపుల మానసము లొక్కనానిగా బ్రద తాను గాని కలగ నేర్చినా! దగులగులుటకై కాష్టముమీదం బెట్టినను ధనము పలు పూనుచునే యుండును. ఇక నిమేననే పుష్పజూది, ప్రేమగముల నాపూర్వతప్సవో కుక్కించిన ముసలికోరికాని స్వయంబుగాఁబట్టిచుకొని తొడుగుకొనినయం గీయొక్కటియు, కలుగు రాసుగచు పట్టలేకు. క్లాకప్పుడు చూచినా మ, క్లాకప్పుడు గొడి, పారవైచినపిమ్మట గొడారువాని చేతులందు నుండునులు వేముబడి అశాకో బేడకోయమ్మం బడిన యథుచాదరకు లే కాని వానికై పుష్పము పదియ లెన్నెను ను వినియోగించి మొల గల గుమ్మరచితి. తానొసరిచు వ్యాపారమునం గల గొరిచునువచ్చు బుట్ట గొదే నొకడినము రానివో నా నాండు హరహరా! గుమ్మ ముపనాస మొసరిచుండు ఇక నె స్నేహితులైన భారతూర్తి యుడము నీ కీకర్మ మేమయ్యా! చచ్చునప్పు నీ సీమాన్తము తయ నాకు వచ్చునా! నోటికి గురిగాఁ పినుచు దానిభగ్గును, యీకొనుచు దర్జాగాఁ గొనుచు వచ్చు బుచ్చుక యనెనా! నునిగ గెడివినవానివోరు మర లేప కుడ నెక్కడ లేని మెట్టివేదాంతములు తీసుగ్గువానికే చెప్ప నారంభించును. మఱ యాగుర్కొలకొట్టెదేవి మార్భ్య మేమియో కాని యిట్టిసినిగొట్టెదేవుగులయొక్కనే కాపుర ముండును కాని మనయట్టి యీవిగలవారయొక్కరు నుండదు సరి కదా దగ్గరికు నైచ రా నిష్ట పడకు.

శ్యామ—నీ వనినట్లెల్ల నొప్పుకొనినచో నీవును నిష్పసడవు. పదిలక్షల రూప్యములయ్యాస్తి యొకని కున్నందున వానివలన బ్రజల కేహ యినఁ దగులాభ మున్నదా! మనదర్జా చూచితివా? లక్షలవఱ కెందుక? పదిరూపాయలు చేత నున్న సూరంతయు నో రెత్తించితే మన్నమాటయే! మనకుఁ జేతఁ గాక లక్ష్మీదేవి యట, మావె మనయింటికి రా దట! రా కేమి? దండము పెట్టుచు వచ్చును. దానికిఁ జేయసాధనములు చేయ నలయును

దుర్గా—దీనిని గూర్చి యింతయూలోచన యెరులకు? ఈలెక్కె యెందులకు? ధనము బెటఁ బోగుచేసినట్లు చేసి దానిని బెట్టెలోఁ బెట్టి పిల్లలను బుట్టించుట తప్ప తొనైన దినక యెగుల నైన దానియొక్కఫల మచుభవింపనీయకుండుటయే కాక ప్రపంచ ములో నుండుధనమతముఁ దననెత్తివీడనే పశిన బాగుగా నుండు నని యాలోచించులుబ్ధాగ్రేసరచక్రవర్తులని నేయుపాయము చేత నైన వచించి పైక మార్జింపక మనయట్టి వా రూర కున్నచోఁ బాపము కూడా సంభవించును.

భాస్క—పాపము సంభవింపదా! మనదేశము బాత్తుగా బాగుండ లేదోయి? చూడఁడు మనయూలోనే ఒకజమికి తొంబదితొమ్మిది లక్షరూపాయలయ్యాస్తి యట ఇంకొకఁడు సాలుచకు నిరుపదివే లిన్కగటెక్కు గవర్నమెంటువారికిఁ గెల్పించుచుండెనట మరొకఁడు కోటికి కప్పముకట్టుకొని కు గ్గుండెనట. ఇంకొకఁడు రెండుకోట్లు బేంకిలోఁ బాతిపెట్టినాడట. ఈవిధముగా ధనమంతయు నేపాతికమందిదగ్గఱకో చేరుకొని యున్నది. ఇకఁ గొద్దియాస్తులవారి లెక్క యెందులకు కాని తక్కినబీదలకందఱకుఁ గూడ లేదుకదా! ఒకరోజు పూర్తిగాఁ గప్పపడినను పాప మొక్కడొక్క మాడుచునే యుండును. ఇక వాడు ఫేమిలీతో గెటా నొట యెంతకష్టమో యాలోచించుడు. ఈవెద్దవెద్దధనికులలో నూటి

కొక్కడో యిద్దరో ప్రజాసాకర్యము గోరువా రుందురు. కడ
మరికములన్నిటికి వానిదజ్జాలే వానికి సంపత్తిరమునకొకకాటు
మాట్లు చేయు చుందురు. ఆ ఆమానముల కొకి పాతగుట్టమును
గేన్పిలు చేసి కొత్త దానిని రప్పించుచుందురు. సిల్కు సెట్టి శన్
పూఫ్ బ్రేజరు ట్వీడ్ మొదలైనసూట్లు తగిలించి కారులెక్కి
వీధులన్నియు మైరు చేయుటయే కాని జనుల కేమైన లాభ మున్నదా
యేమి? కర్మము చాలక వీ థేవేనిప్రజోపకారకార్యములు తల
పెట్టిన నవి యొత్తయచుకూలముగానుండునో చూడుఁడు! మనయూరి
లోనే కొంద ఆన్న సత్రములను స్థాపించిరి. అందు శుద్ధముగా బ్రహ్మ
ముఖమునుండి బయలుపడిన బ్రాహ్మణులే. కాని తక్కిన కుంటి గ్రుడ్డి
వార నేకలన్నము లేక యాసత్రపు మెట్లమీదఁబడి చచ్చిననుసరియే
వానికి గుప్పెడుమెతుకులైనఁ బెట్ట ర దేమిపాపమో !

శ్యామ—ఈసరి కైన మీరొకెక్చర్ను స్థాపు చేయండిరా ! నే గొప్ప
స్కీ-మొకటి యెత్తి దలంచుకొని యున్నాను. మీరకు జేత నైన
యెడల నపుము కట్టుకొని దిగుఁడు నీయుద్యమమున పార్సాయిట్
కట్టపడినచోఁ బదివేలు సులభముగా సంపాదించుసాధనము చేయు
దును

శివ—రైల్వేనేనుఁ గూడ నీకు శుపోర్టుగా వర్కు చేయుటకు రెడీ

అప్ప—(బుట్ట నెత్తిఁ బెట్టుకొని ప్రవేశించును)

భాస్క—అరే! డ్రైమెట్ ! ఇంత లే టేమిరా ?

దుర్గా—ఏ రా... ఫూల్ ! ఖిల్లీలేయిరా !

శివ—ఖిల్లీలు... లేకపోతే మిగ రెట్లు నవలండిరా' (మిగ రెట్లు నలిమి
పారవేయును)

అప్ప—(అట్టే నిల్చి తనలో) అటయితే నానోరేనే టేప్ యింతపాపం
జేసుకుంత

శ్యామ—వేనుకోరా ! వెధవా నీవు కూడ ఒకగ్లా నేనుకో ? (అని తానుతొగిసగ్లాసులోనే బొగ్గింది పోసి యిచ్చును)

అప్ప—(పుచ్చుకొని) ఇక్క డింక కులఁచూ నేదు గిలఁచూ నేదు. కులఁచు నేంది బెమ్మసమాజం. ఆ బెమ్మసమాజాన్ని కాదన్నావోడినల్లా ఇ య్యెంగిలిసమాజులో కలపాలి. ఈగలాసుతోట ఈభృనలుగురు అయినాగు. ఐదోవోడ్లి నాను. హ్లా. ఎంగిలేంటి గాడిదిగుఱ్ఱ పెరపంచికువంతా యొగిలి గాఁదేంటి ఇది కాకెంగిలి (తొగు చుండును)

శివ—అట్టే ! అప్పలస్వామీ ! సంజు డేదిరా !

అప్ప—(మాటాడక తొగు చుండును)

శివ—ఏరా ! రా స్కెల్ నంజుడు ర్నంజుడు (తన్నును)

అప్ప—(గ్లాసుక్రిందఁ బడి పోవ లోనికి పరుగెత్తి పోవును)

శివ—షగ్గపైర్ ! నాతో కుస్తీ యెవడైనా చాలగజీ.

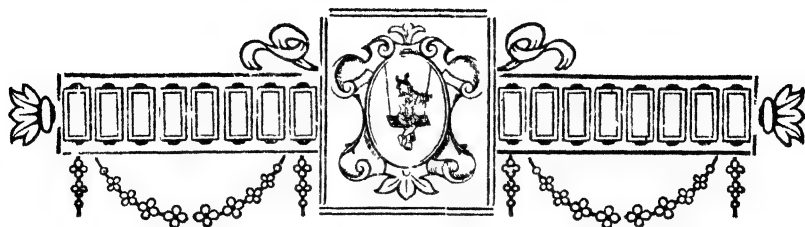
శ్యామ—హ్లా, హ్లా, హ్లా, హ్లా. కుస్తీ, కుస్తీ, నో, ర్నో

భాస్క—కుస్తీ నో అయితే నాతో పాట పొడండిరా !

దుర్గా—ఎవఁడురా ! పాడేవోడు. ప్రాడక పోతే కాలికింద బలాదూర్ (కాలు పైకెత్తి తిరుగుచుఁ గింద బడును)

అందఱు—హి హి హి హ్లా ! (పెద్దపెట్టుగా నవ్వుచు వికటచేష్టలు చేయుచుఁబాట పాడుదురు)

అప్ప—(ప్రవేశించి) ఓరి మియ్యింటికాన్నీ.....నిజంగా రెండేసి గలాసు లేసుకున్నారో నేదో కాని సావిడంతా సివాలు తొక్కే త్తుండారు. ఈయురవగలాసు లమాంతంగా నాయూడ ద్దాగుద్ది నాలుగు. తొగి నిలఁబడతాది కలఁబడతాది (నిష్క్రమించును)

== ఘోర రా నెలలు ==

అను,

పతి సేవ నాటకము.

ద్వితీయాంకము — ప్రథమరంగము.

[ప్రదేశము. — దేవాలయము వీధి]

(పట్టువస్త్రములు ధరించి, పూజోపద్రవ్యములతో మాత్రాండమూర్తి
హైచువతియుఁ బ్రవేశింతురు.)

హైచు—నాథా! ఇంకను నెంతదూర మేగ నలె? ఆవిశ్వేశ్వరుని,
పాదసన్నిధిఁ జెరుటకు ?

మాత్రాం—దాపునకే వచ్చితిమి

చ॥ అతివరా! కాంచుమా యదిగో ♦ నంబర దుంబితమూర్తివంశమై
కుతుకము తోఁపఁ జేయుదును ♦ కుంభిని నొప్పెడుదేవేశం బునా
సతతము నిల్చి దేవుఁ డట ♦ సాంబునిపేరిట సామ్రాజ్యంబు
వెలెనను బాపి బోధింప నట! ♦ వేడినయంతనె భక్తివర్ణమున్.

ఎంతదూర మైనను మన కది విసు వనిపించునా ?

హైచు—ఏకస్థము లేక దూర మేగకయే యతిసులభముగ సంతోష
దాయకముగ దేవునికన్న మిన్న యామూర్తినిఁ బ్రసన్నము చేసె

కొనుమార్గము నాచేవుఁ డిదివఱకే నాకుఁ బ్రసాదించి యుండ
నివు డింతమారము వచ్చి ప్రయాణశ్రమలకు నోర్చి మిమ్ములను
గట్టపెట్టుట నాకు నెంతమాత్రము నిష్టము లేదు.

మార్తా— హైమా ! అతితొక్యముగ మాట్లాడు చుంటివి. నీకు విగ్ర
హారాధన యన నిష్టము లేదే ? అట్లయిన నీయత్తగారిపట్టువలననే
యిందు రాఁ గడంగితి వన్నమాట !

హైమ— ఇష్టము లేక కాదు. నాధా !

ఆ॥ వె॥ వేయిసార్లు దేవు ♦ వేడుటకంటెను

భక్తితోడ నాత్మ ♦ భర్త జుట్టి

యొక్కసారి తిరిగి ♦ మొక్కినఁ జిక్కును

సర్వసౌఖ్యములును ♦ సతికి నిలను.

అనుపలుకు ననుసరించి చూడ నీవిగ్రహారాధనకన్నను, స్వచ్ఛమైన
భగవంతునకుఁ జేసిన సేవకన్నను, నధిక మైనమీపాదసేవ నన్నుద్ధ
రింప సిద్ధముగా నున్నప్పుడు నింతశ్రమపడి మిమ్ము నింతశ్రమ
పెట్టుట యెందు కని

మార్తా— (చిటునవ్వునఁ దనలో) ఓహో ! ఏమి యీమెపతిభక్తి !
కాని యప్పుడే యేమైనది ? (ప్రకాశముగా) బాలా ! శ్రమ యే
మున్నది. ఎంతశ్రమ పడి యైనను భార్యలమనోభీష్టములు భర్తలే
తీర్చి వలెను గదా ! విగ్రహారాధనవలనఁ గొండొకలాభ మున్నది;
ఎంతకరినస్వభావునకు నయిన నెంతచంచలస్వభావునకు నైన నెంత
దుర్మార్గునకు నైన దేవాలయములోనికిఁ జొచ్చినంతనే నిర్మలత్వ
మున స్వచ్ఛ మైనమనస్సుఁ గలుగ నొక్కతృటికాలము ధ్యానిం
చినఁ జాలు నుత్తీర్ణుడగు ననుకొని పెద్ద లీదైవములను సృష్టించిరి.

హైమ— ఔను; కా దన్న వా రెవరు ? సతులకుఁ బతిసేవయే యుత్త
మ మయిన దను చుంటిని.

శివరావు—(ప్రవేశించి) హాయి! హాయి! ఈమధ్య నొక నెలనుండి మా వ్యవహారము చాలా హేపీగా నున్నది. హేపీగా నుండ కేమి? “ధనమూల మిదం జగత్త”నినట్లు చేబు నిండ ధన ముండి యింటి నిండ సారాబు ప్లుండి వారమునకు నొకకొత్తసాని మాటుచుండి సర్దా గలఫ్రెండ్సు సాయము గా నుండ నంతా హేపీయే ! అప్పుడే పట్టు తిప్పనట్టుగా నున్నది. కావున వడివడిగా నింటికే జేరిన గాని క్రేండుగా నుండదు. ఈదిన మేపాడువేళను బయలుదేరితినో కాని వెళ్లినపని యయినదే కాదు.

మార్తా—(శివరావును చూచి మందహాసముతో) ఓహో! యెవరో యని చూచు చుంటిని మిష్టర్ శివరావు కమింగ్ !

శివ—(విని సంతోషముతో) హెల్లో! ఫ్రెండ్! గుడ్డెస్ నింగ్ గుడ్డెస్ నింగ్! (సమీపించును.)

మార్తా—షేక్ హేండు (అనుచు నట్లుచేయును) శివరావు! మీ నాన్నగారిచే నే వచ్చినదాదిగా నన్ని వర్తమానములు పంపించితిని, ఒక్కసారి యైన దర్శన మిచ్చితివి కాదేమియ్యా!

శివ—(తనలో) మన మన లింట నున్న గదా వర్తమానము లందు టకు ? (ప్రకాశముగా) సీపు వచ్చినసంగతి నాకు నిన్ననే తెలిసినది ఇదివఱకుఁ దెలిసినచో వాయువేగమున సీయొద్ద వ్రాలి కుందునా ?

మార్తా—మీనాన్నగా రిదివఱ కెప్పుడు జెప్పనే లేదా ?

శివ—(విసుపుఁదలతోఁ దనలో) మరల నదియే ప్రశ్న !

మార్తా—నిన్ననే మీయింటికి రా వలె ననుకొంటిని అంతలో మాయమ౯గారు గోప్రతముఁ దంపతనహితంబుగాఁ జేయు మని నియమించిరి. లేపె తప్పక నిన్న కలిసికొన సిద్ధముగా నున్నాను. అంతలో నీవే యిక్కడఁ గాన్పించితివి.

శివ—బ్రదర్ ! మన బాల్య స్నేహము మొదట నుండియు నితయమో ఘముగ వ్యాపించుటకు హేతువు పూర్వజన్మసుకృతమే యయి యుండ నోవు !

మార్తా—రైట్ ! కా కున్నచో నిన్ను విడిచి నేను కలకత్తాలో ఎం. ఏ. చదువుటకు బోయి టూయియర్సు ఆపురమున నుండి చాలదగ్గాగాఁ గాలము వెళ్లెఁ బుచ్చుచు

తే॥ గీ॥ అదృశ్యవిచిత్రములు పెక్కు ♦ లరయునపుడు

సన్యధికవైభవముల ♦ సాదినపుడు

మఱవఁ గంటి నేమొ సఖ ! నా ♦ మాతఁ బితను

నామనోగోచరుడ వీవె ♦ నమ్ము నెమ్మి

కాని ఈమధ్య నే నెన్నితెటర్ను వ్రాసినను మఱల నీయొద్దనుండి రిస్టేయే రా లే దేకారణముననో ? ఊఁ రమ్మ దేవాలయమున కేగి దేవుని దర్శించి యింటి కేఁగుదము.

శివ—(తనలో) ఈతనివిధంగులు నానడవడికలన్నియు బాగుగా నెఱిగింపరా రగుటచే నిష్ప డీతనివె ట వీరియింటి కరిగినచో మాస్నేహమునకే చేటు సంభవించును.

మార్తా—మిత్రమా ! యోచింపు చుంటి వేమి ? రమ్మ పోవుదము.

శివ—నేనిపు డొకయర్జుంటుపనిమీఁద బజారునకు వచ్చినాను, త్వరితముగా నింటికి జేర వలెను, కాబట్టి మీచశాన్ న కీనైటునఁ దప్పక వచ్చి నిన్ను కలిసికొందును.

మార్తా—కలిసికొనుటయే కాదు ఈనైట్ న మీల్గు మాయంటనే స్వీకరించ వలయును.

శివ—యాస్. అభ్యంతరమా ? వీ లైన నట్లే.

మార్తా—మరి మేము వెళ్లి వచ్చెదము. (నడుచు చుండురు.)

శివ—మంచిది. (తనలో) స్నేహితు లనఁగా నందఱు స్నేహితులా ?

ఇతడే స్నేహితుడు. ఇతని గ్రామముగా గ్రామములోనకు దింపి నవో నాజన్మ సాఫల్యమైన దన్న మాటయే కాని యతిసులభముగ నూలువాడు కాడు. పరమఛందసుడు. కా నిమ్ము. (అని తల పంకిపుచు నిష్క్రమించును).

హైమ—నాథా! ఆయన యెవరు ?

మార్తా—ఆతడు నాప్రాణ మన్న మాటయే ? నాక్లాస్టేట్. మేము చదువుకొనునపుడు వ్యక్తులు రెండు కాని యాత్మ లొకటి కానే సంచరించెడువారము. నాబాల్యమిత్తుడు. మనచంద్రమాళిశాస్త్రి గారికుమారుడు.

హైమ—ఆహా! మనమాటలసందడిలో నెంత త్వరితముగా విశ్వేశ్వరునిన్నధిఁ జేరితిమి ? ఎంతయున్నతప్రాకారము ! అహహా ! నానావిధజీవసంఘంబులును జీవించియున్నవానిఁ బోలె శిల్పికారులచే నిర్మింపఁబడి నేతోత్సవంబొసంగుచు నిట్లాప్తచున్నయిగోపుర వైభవంబును వర్ణింప నావశము కాగు కదా !

మార్తా—రమ్ము ప్రాకారమును దాటి లోన కేగుదము. (నిష్క్రమించి మరియొకవైపునఁగి ప్రవేశింతురు.)

మార్తా—హైమా ! చూడు మిచ్చటఁ గలవిభవమును

సీ॥ సాంబశివా ! భర్గ ♦ శంభో ! భవా ! యని

సదృశి భజనలు ♦ సల్పువారు

హర ! హర ! మహానీయ ♦ యనుచు జేగటల

వాయించి సాష్టాంగ ♦ పడడివారు

గైలాసగిరివాస ! ♦ గౌరమణ ! యంచు

జేతు లెత్తి నుతులు ♦ చేయువారు

ముక్కులు మూసియు ♦ మూలఁ గూర్చుండి కం

దర్పితకుని మదిఁ ♦ దలంచువారు

తే॥ గీ॥ గల్లె గనుల కానందముఁ ♦ గల్లె జేయు
 చున్న యీప్రకృతిఁ గనులఁ ♦ గన్న నెట్టి
 పాపుఁడైనను నింతలో భక్తుఁ డగుచుఁ
 గరుణఁ బొల్పిపఁ బడఁడె శం ♦ కరునిచేత

హైమ—అలస్య మేల ? మనముఁ గూడ వారితోపాటు దేవదేవు
 నారాధితము రండు.

మార్గాం—నడువుము.

(పాడుచు నిష్క్రమింతురు)

(శైరవకును.)

ద్వితీయాంకము—ద్వితీయరంగము.

[ప్రదేశము.—రాజవీధి ప్రవేశము శ్యామల, శివ, భాస్కర,
 దుర్గారావులు—కొంతవఱకు నడిచి...]

శ్యామ—ఇదిగో ! నిదే నోయి మన మనుకొను చున్నరమణయ్య
 పాపాకారుడేడ, యేవీ యానోట్లు ?

శివ—ఇవిగో (జేబునుండి తీసి యిచ్చును)

శ్యామ—(పుచ్చుకొని) మీ రాకాఫీహాలులులోఁ గూర్చుండుడు.
 ఫయ్యినిట్లులోఁ దిరిగి వచ్చెదను. (అన శ్యామలరా వొకవైపునకును
 గడమవారిందఁ జొర వైపునకును జనుదురు. అంతఁ దెర లేవ రమ
 ణయ్య శెట్టి యినుపపెట్టెపక్క వాితబల్లయొద్దఁ గూర్చిండి కను
 పట్టును.)

రమ—అమ్మయ్యా! ఇప్పటికి తీరి కయ్యిందీ యిటిలో కాలెట్టడానికి. గుమస్తాముండాకొడుకునొకన్ని తగలేద్దామంటే గుట్టంతా బట్ట బయలు చేస్తాడని బయ్యం. యెదవగట్టు. గుట్టు కేమి కాని చేసు కున్నది రెండోపెళ్లి. అదీ గాక మాయావిడ యితర కోమట్ల లాగ వికృతాకారాలు లేక యెట్టుగా బుట్టగా వుండటంచేత మరీ చేటాచ్చింది. పూర్వ మెప్పుడో కన్యకాపరమేశ్వరి యిచ్చినశాపం వల్ల కోమట్లకు కోతుల్లాగో యెలుగుగొడ్డల్లాగో యేదుపందుల్లా గో యెదవరూపు లొచ్చిన వని పెద్ద లంటారు. దా న్నణిసిపెట్టి మాయాడోళ్లు తెలివి తేటలువల్ల రంగు మాట్టి క్రమంగా రాణిపులోకి దీసుకొ స్తున్నారు. యేమొగో డైనా నామేడ కేసి జూస్తేనే నాగుండు గుటుక్కు మనేటప్పుడు యెదురొమ్ము మీదకుంపట్లాగ జీతగా న్నెట్టు కుంటే నాయెవ్వారం యెలికిలిఁ బడిం దన్నమాటే. (వ్రాయుచుఁ గూర్చుండును.)

నీలకంఠస్వామి—(పాగుచుఁ బ్రవేశించి రమణయ్యపావుకారు గుమ్మమునొద్ద నిలిచి) ఓధర్మరాజా! నేను కడుదప్పితుండనై యుంటిని. దొప్పెఁగుమంచిసీరుఁ బోసి పుణ్యముఁ గట్టుకొనుఁము. ఓ అయ్యా!.....ఓఅయ్యా! దాహము!

రమ—(కోపమున) ఎవ రది? నీకు జ్ఞాన ముందా లేదా? నే నీకలఁ జేసుకునేవనేదిటి పీఠఁగుముందర బాకాలాగ నీయారుపేంటి?

నీల—జ్ఞానము లేక పోవుటకు నేఁ జేసినదోన మేమి? సన్యాసి నగు నేను దప్పి గొని మిమ్ము యూచించితిని. దానికే యింతయాగ్రహమా!

రమ—కోప మేంటి నీబొంద. మణిసివా? ధున్నపోతువా? ఊరివిండా చెఱువు లుండఁగా మమ్ముల్ని పీక్కు తింటావే? నీకు కళ్లున్నాయా లేవా? మామేడఁ జూడఁ గానే నీకళ్లు పొక్కినియ్యి కావోనుం-

పో- నీళ్లు నిప్పులు దెచ్చి యిక్కడ నెవ్వడూ దాచు బెట్టలేదు పో కింకా నిలబడ్డావేం? పోక పోతే సూడు నాదసలు పిచ్చికోపం వచ్చిందంటే మరి తిరగదు. ఓహో! (తనలో) ఏ టియ్యదన బెల్ల గొట్టివరాయిలాగ మాట్లాడకుండా కల్లలంగ గుడ్లగూబలాగ మిటకరిస్తున్నాను? కొంప దీసి మీద బడలుగందా! యెందు కయినా మంచిది. పెట్టితలుపు లేనేస్తా. (అని అట్లు చేయును.) ఓరబో! యియ్యదన మొఱుపలా గట్టె నిలబడ్డాడు. యంత్రగాడులాగున్నాడే? సన్నాసోల్లిని సచ్చినా నమ్మక గూడదు. మాయింటిదాన్ని పిలుద్దనా? అబ్బ! సమయాని కేసచ్చినోడగపడడు. (ప్రక్కకు జూచి ప్రకాశముగా) యేవట్టోయ్! నిన్నే ఓయి! మాట్లాడవే? నే నాంబోతులా గారుస్తున్నా నీ కిసపడ్డ లేదూ? ఓరయ్యో! ఈ డింకెలా పోయినా సరే దానిసనేంట్ దాందే కాని ఉలకదు పలకదు. ఎన్నింటి కని యేళ్లు? యింకొకక్షణ మూఱుకుంటే యిండిక్కడ మట మేసుకుని కూకుసీలా గున్నాను. తలుపు తెరిసేటప్పడికి దాపురిమైనా వేరా దరిదిచ్చుముండాకొడకా? (అనుచు గంగారుపడు చుండును.)

శ్యామ—(ప్రవేశించి చిఱునవ్వున నొకప్రక్కను నిలువబడి తనలో) చచ్చినను సరియే కాని దోసెడు మంచినీరు వానికి బోయడు. ఇట్టి పిసినిగొట్టావీను. గుల నేమి చేసినను దోష మనిపించుకొనదు. (చరఃజర నెదుటకు వచ్చి) పాపంకారుగారూ!

రమ—(బింకముగా) ఎవరు మీరు? ఏమి కావాలి?

శ్యామ—(తనలో) అబ్బ! ఏమి ధైర్యము? (ప్రకాశముగా) చిల్ల రేమైన నున్నదా!

రమ—(తనలో) చేరినియ్యిరా దేవుడా గుండెలు గూటిలోకి (చైకి) బాబూ! ఏమాత్రం చిల్లరి కావాలి మీకు?

శ్యామ—ప్రస్తుత మొకట్రాంగీరూపీనునకు గావలెను. మారక మెంత?
నీల—(తనలో) ఆహా ! భారతభూమి నెట్టిచీడపురుగులు పోకు
చున్నవి !

రమ—అయ్యా ! మీరు కొంతోరు గనుక పదిరూపాయలకు వక్క
పావులా మారకము. ఇవి ఊడపులరోజులు చిల్లరి లేక రైతు
లెంతచిక్కు పడు చున్నాగో తెలుసునా ?

శ్యామ—అట్లా ! (తనలో) ఈవిధవకు ముందు కొంచెము రుచి తగి
లించిన గాని గాలమునకు సరిగాఁ దగులుకొనఁడు (ప్రకాశముగా)
'జెట్టిగారూ' మీరు న్యాయముగా నందఱయొద్దఁ దీసికొనునట్లుగా
నాయొద్దఁ గూడఁ దీసికొనుఁడు (నోట్ల నిచ్చును)

రమ—అద్దిగదీ వరస ? అలాగ తెం పుండాలి. పదిరూపాయలకుఁ
బావలా మారకం రివాజే. కావలిస్తే సద్దులబుక్కు నెత్తిమీఁ
దెట్టుకుని ప్రమాణకం జెయ్యమంటే జేస్తా

శ్యామ—అగ్నే ! అంతపని యెందులకు ? నిత్యసత్యనియతు లని నాకుఁ
పెలియును.

రమ—అంతే అంతే. అలా గని ఆవిలబగ్గునున్నపోతుకు కాంతగ
డటాడి గాబు ? (చిల్లర లెక్క పెట్టి యిచ్చును)

శ్యామ—(తనలో) పాపము దయఁ దలంచి వానికిఁ గడ్డి పెట్టు మంటివి
కాని మేము నీకుఁ బెట్టెడిది జిగురుమక్కిరా ! పూర్ (పైకి) పాపము!
వానికిఁ గొంచెము మంచినీ రిడఁ గూడదా ?

రమ—కూడ దని యేగాడి దగటాడు. మీ రింకా సత్తికాలాన్ని
విడిచి పెట్ట లే దనుకుంటూ ! యీఁడిసాఘ నేనగ జూసి కాన్నీళ్ళు
ఈడిమొకాన్ని వగలేద్దా మని లోపలి కెలితే ఇక్కడ నున్నలాడి
బేడి సంకను బెట్టి లే డయ్యి పోదూ ?

శ్యామ—అదలు నెట్టివా రే యుందురా !

రమ—పైకి మనవలె మంచోడులా గుడివోడే క్షణంలోఁ గొంపలు
మాపెయ్యడం

నీల—ఓరిమూఢవై శ్మశా !

రమ—మాటలు మిగుల్తా వేవిరా గాడిదా !

నీల తే॥గీ॥ మిథ్య సంపదల్ భోగముల్ మిథ్య పాణి

మిథ్య సర్వము మిథ్యయే తథ్య మేది

యీశ్వరవిలాస మెట్టిదో యింత యేటి

కిక క్షణంబున కెవ్వరి కేమి యగునా !

ఈయనిత్యప్రపంచమును నిత్య మని నమ్మి యున్ననీకుధనమత్తలుబ్ధ
త్వములచే నేత్రములకుఁ బొరలు గ్రమ్మి యేమియుఁ దెలియుట
లేదు. నీవు జ్ఞానమును శీఘ్రకాలములోనే యితరదుర్మార్గులముల
మునఁ దెలియఁ గలవు. నీలుబ్ధత్వమే నీయాశాపిశాచమే నిన్ను
మహాహృదమ్మునఁ బడఁ ద్రోయును. నిరాశాపరుడవై లుబ్ధుడవు
కాక బుద్ధి గల్గి నెగడుము (పాడుచుఁ జనును)

రమ—పోరా ! గాడిదికొడకా ! అడుక్కుతినీముండాకొడుక్కికూడా
నొల్లంతా కోపమే. మొత్తముమీఁద శనిగ్రహములాగ పదిలే
సంతే సాలు యీదఫా నాగుమ్మకాడి కొచ్చి చూడు మరేమి
జేస్తానో

శ్యామ—షాహుకారుగారూ! మీకు వీలు లేకున్న నే నేదైనసహాయ
మాతనికిఁ జేసెదను లెండు. మరి నాకు సెలవు

రమ—మంచిది బాబూ ! మంచిది తాకట్టుపద్దు లైనా తణకాబాపతు
లైనా మీద్వారా యేవన్నా వుంటే పోనివ్వక తీసుకు రండి.

శ్యామ—అభ్యంతర మేమి? అట్లే (కొంచెముముందున కేగి) ఈమధ్య
గవర్నమెంటువారికన్నులలోఁ గారము జల్లి బ్రెయిన్ గలవారు
కొందరు ఇమిటేషన్ నోట్లను సృష్టింపఁ గల్గిరి. అట్లు సృజించినవారి

కందఱకు శ్రీకృష్ణజన్మస్థానమును జూపించుటకై దొరతనమువారు
తీసికొని వెళ్ళిరి కాని యానోట్లగోలమాత్ర మికను నణగ
లేదు. ఇప్పుడు నాచే మాఱ్వు బడినయినోట్ల బాపతు వేమో
యనుసంశయం బీతనికిఁ గలుగనట్లు నే వర్తింప వలయును.
(నిష్క్రమించును)

నీల—(పాగుచుఁ బోవు చుండును)

శ్యామ—(వెనుక నుండి) ఓయాచకా! అట నిలువుము (దగ్గఱకు
వెళ్ళి) ఆపినిగొట్టువీనుఁగు నీకోర్కు లేమి తీర్చఁ గలఁడు. ఈ
రూపాయఁ దీసికొని స్వేచ్ఛగా వ్యయపెట్టుకొనుము (ఇచ్చు
చుండును)

రమ—(వారివంక తెప్ప వాల్చక చూచుచు నాశ్చర్యముగా) యేంటిది?
రూపాయలు రూపాయలే ధర్మం జేస్తున్నాఁ డీయన!

శ్యామ—ఊ...కై కొనుము (ఇవ్వఁ బోవును)

నీల—వలదు నాయనా! వలదు. ఈవిరాగునకు స్వేచ్ఛలేనిసమయ
మొందు కలదా! పొరఁ బడు చుంటివి ఈధనమువలన నీవు కాని
నేను కాని యితరులు కాని యనుభవించునది స్వేచ్ఛ కాదు.
ఘోరికారవాదినరకము; తెలిసినదే? ఇప్పు డనుభవించు సౌఖ్యము
స్థిరము కాదు. ముం దున్నది మునుశ్చపండుగ

శ్యామ—(కోపమున) ఊ- ఏమీ రా స్కెల్! నీవు చెప్పవాక్యముల
కన్నింటికి మానము వహింప జోస్యదండకముఁ జదువు చుంటివే!
ఓరిజోగులూ! ఇది పాపపుసా మ్మనియా నీయూహ! యెంత
టెక్కురా! (తన్నును)

నీల—హరహరా! ఓరిపాపుఁడా! (ఏమో అను చుండ)

శ్యామ—నోరెత్తకురా ఫూల్? మాగ్యేంగు నీజడ లూడఁ బెఱుకఁ
గలదు

నీల—ఆ-ఏమిపోగరు? మీరు చేయుకృత్రిమములకు మీరు చేయు
 ఘోరకృత్యములకు మీరు నడిచెనడతలకు స్వల్పకాలము
 లోనే ఫల మున్నది. మేమే మొనగాండ్ర మని విట్టివీగ రాదు
 సన్యాసి సగుసన్ను తన్నినందునఁ గొలదికాలముననే సన్యాసిపాద
 ములకే సాష్టాంగపడవలసి వచ్చును. ఈమాట మనసున నుంచు
 కొనుము. ఒను! గౌరీరమణా! (నిష్క్రమించును)

శ్యామ—పోరా! జేమెట్? (మరల లోన కరుగును)

రమ—ఈయన మళ్ళీ యిక్కడికే వస్తున్నాడే. యీ మొగమితక్రిత
 మెప్పుడు నేను చూచిది కాదు. ఈనోట్లుజూతై కొత్తయ్యలా
 గున్నాయి ఆగెడపోడిగోల్లో యీట్లని సరిగాఁ జూడనే లేదు.
 (నోట్లుతీసి) కొంచ దీసి యీమధ్యఁ గొత్తగా యెలిసినదేశవాళీ
 రకం కాదుగందా! (బాగుగాఁ బరీక్షింపుచు) చూడఁగాఁ జూడఁగా
 గొట్ట గాడి దయ్యం దన్నట్లు కాఁ గలదు. అబ్బే! నా సేదస్తావే
 కాని యియ్య మంచినోట్లే.

శ్యామ—(మరలఁ బ్రవేశించును)

రమ—బాబూ! ఆయెడవయెవ్వారం యిప్పుడైనా బోధనడిగిదా
 మీకు? ఆడడిగిం దేదో యివ్వ లేక కాదు. ఆడినిక్కు జూనేరా!—
 ఆడిమాట కేం గాని మీదొడ్డిలో రూపాయలచెట్టున్నట్లుగాఁ
 గర్బుపెడ తున్నారే.

శ్యామ—(చిలునవ్వున) మీ రన్నమాట సత్యమే. నూకిది యొక్క
 లెక్కా?

రమ—అబ్బో రయ్య! అంతపెద్దసెయ్యెం? మీరు మళ్ళీ దయనే
 సినా రేమి?

శ్యామ—మరి ట్టుంటే గూపీసునకు చేంజి కాపలయును. (నోట్లు
 నిచ్చును.)

రమ—(తనలో) కొంప తీసి నాయనుమానం నిజం గానుగందా !

ఇయ్యట్లపక్క నెంబల్లే అన్నీ. కొత్తినోట్లే. (పైకి) బేంకిలో
యేదైనా చెక్కు మాత్తేరా యేటి?

శ్యామ—(తనలో) కొంచెము తోవలో బడినాఁ డన్నమాటయే.
ఈరవులు చున్నయనుమానాన్నిలో నాలుగెండుసమీపలను
వేసిన గాని సరిగాఁ బ్రజ్వరిల్లదు. (ప్ర)కాశముగా చెక్కువంటిదే
మాట్టినాములెండు; నాచేతులే చెక్కులు.

రమ—ఏంటీ ! మీ రల్లా గంట నాకేమి అర్థ మవ్వటం లేదు.

శ్యామ—పిమ్మటఁ దెలియఁ బరచెదను లెండు.

రమ—యిప్పుడు చెప్పఁ గూడదూ ?

శ్యామ—తొంద రేల ?

రమ—(చిల్లర లెక్క పెట్టి) అటయితే మరిందగిడి (ఇచ్చును.)

శ్యామ—(పుచ్చుకొని) ఖేఁక్కు ! మరి నాకు సెలవు. (నిష్క్రమిం
చును.)

రమ—చిత్తిం. (యోచించి) అసలు ఇగములో వుగ దేదో రహస్యం
యెవ్వారూ ముం దెల్లాగ నడిసినా అచూతంగా అయిదునిము
స్లాలో రూపాయి చేతులోఁ బడింది. ఇం కేం గావాలి!

అ॥ వె॥ ధనము లేనివాని ♦ దరి కెవ్వఁడును జేర

నీఁడు లచ్చకల్ల ♦ లాడి యైన

లచ్చి బోగుఁ జేసి ♦ లాబము పొందుఁడు

మర్క మిందు లేదు ♦ మనులు కోండి

(పద్దులు వ్రాసికొనుచుఁ గూర్చుండును.)

(తెర పడును.)

ద్వితీయాంకము—తృతీయరంగము.

[ఊరి వెలుపలిభాగమునఁ బ్రవేశము, విటుఁ డగునిత్యానందరావు
విటకత్తె నాగరత్నము విలాసముగాఁ బాడుచు.)

నిత్యా—ఇం దెవ్వగును లేరు లే, ఏదీ యింక నొకముద్దు. (ముద్దు
పెట్టుకొనును.)

నాగ—నిముసమున కెన్ని చూద్దులు ! నిజముగ మనమూలమున నీతో
వంతులముఁ బావన మైన ది త్తటిని

నిత్యా—మక్కువను బట్టి లెక్క యేమిటే ? మరల నిఁకొకటి
(ముద్దాడును.)

నాగ—ఊ...చాలును లెండు. చూడుడు. ఆకనపట్టుచున్నదే పట్ట
ణము సాయంసమయ మగు చున్నది. కనుక నీచేయి యిందుం
దము. ఉదయమున గమ్యస్థానముఁ జేరుకొన వచ్చును.

నిత్యా—మోహనాగ్నీ ! మనగమ్యస్థాన మగుపుర వయ్యదియే.

నాగ—ఆహా ! ఏమి మనభాగ్యము ! ఈపురము మనము కీరిగినపట్ట
ణము లన్నిటికన్న గొప్పది గాఁ గనపట్టు చున్నదే. ఇం జేదో
మూలఁ గాపుర ముండిన మనవారు మనలను దెలిసికొనట
కష్టమే

నిత్యా—వెట్టిదానా ! ఈతకు మించి లోఁ తుండునా ? మీవారు
మనలను బట్టి యొప్పగించినవారికి వేయిరూపాయలు బహుమా
నము నిచ్చెద మని చాలమందితోఁ బెప్పినారట. 'వారు సి. ఐ. డీ
లవలె నూగూరి దిరుగుచునే యుందురు. నీమీఁద ననురాగవశ
మున నీభర్త నాభాల్యస్నేహితుఁ డని యైన నెంచక నీయాతురత
వలన నాయన్నదమ్మలకు మాతాపితలకు భార్యపుత్రులకు దూ

రమై నినుఁ దగులుకొని ప్రాణములఁ జేతఁ బట్టుకొని యీమాఁడు
మాసములలో నాలుగుగ్రామములు తిరిగితిని

నాగ—అయ్యో! పాకృతినిభంగి యట్లు వాపోయెద లేల?

నిత్యా—వాపోవుట కేమున్నది? మనయొద్ద నున్నధనమంతయుఁ గడ
తేరువఱ కేవిచారము మనయండ నుండదు. కాని యట్లుపైనఁ
బ్రతుకుచెరు వేదియో యని నే నాలోచించు చుంటిని.

నాగ—(నవ్వుచు) మనము బయలుదేరుటకుముం దీయాలోచనకు
మీకు నెన్నికోసులదూర మున్నదో !

నిత్యా—నాకే యన్నమాట యేమి? ఇట్టియవకాశము కల్గిన స్త్రీ
పురుషులెల్లరకుఁ గూడఁ గన్నులకుఁ బొరలు కమ్మి బుద్ధియంతయు
బుగ్గియై తాము పోవు చున్నతోవయే తమకుఁ దెలియక మసలు
దురు.

నాగ—అట్టికర్మము స్త్రీలకుఁ గూడఁ దెచ్చి పెట్టు చుంటిరే? పురుషు
లకే యనుఁడు స్త్రీధైర్య మెట్టిదో చెప్పు మందురా ?

సీ॥ లేవఁ దీసినవాని ♦ చేవ పోయినవెన్న

నతని రోసి పరుల ♦ యండఁ జేరు

మగనిపక్కనె టుంకు ♦ మగనితో నుండెడి

ఘనధైర్యవతులును ♦ గలరు భువినిఁ

దీర్ఘయాత్రలపేర ♦ దీవులన్నియుఁ జొచ్చి

కఱవుఁ దీర మగలఁ ♦ గట్టుకొనును

నాటకముల కేగి ♦ నటచూపరులఁ జూచి

యింటికి రప్పించ నెంచఁ ♦ గాంచఁ

తే॥ గీ॥ గలరు కాని చీమకు నైన ♦ గాలి నుండు

దోమ కయినఁ దెలియ నీక ♦ ధూర్తకృతుల

నభిమతముఁ దీర్చుకొనియెడు ♦ నతివలఘన

ధైర్య మేప్పాణికి నెఱుంగఁ ♦ దరము కాదు

నిత్య—నీవు గూడ సంతసాహసమాతురాలవే! అట్లయిన మనయొద్ద
ధనము కడ తేరినపిమ్మట నీవు చేయు దలంచుకార్యము వివియా
యేమి ?

నాగ—(దసలో) ఈవెట్టిమొగము ఇది శాశ్వతమే యనుకొను
చున్నాడు కాబోలును ! పుస్తై కట్టినవానిప్పోవే నిత్యము కాన
వ్వడు పైపైరకములప్పోపా స్థావరము ! నాలుగుబాపతులనాడె
ముఁ బూడ వచ్చు ననియే కదా ! జమిందారుకుటుంబము నుండి
జంకు లేక లేచి వచ్చితిని.

నిత్య—మాట్లాడ వేమే! కొంప దీసి నీది యట్టిసంకల్పమా యేమి?
నిన్ను నమ్మి కొండంతసంసారము విడిచిపెట్టితివే! నీచేతికూడుఁ దిని

నాగ—పుచ్చకాయలదొంగ యనఁగాఁ గుఱములు తెడిమి చూచు
కున్న దట యెవ్వతో—అలు కున్నదానికి నులు కెక్కువ యన్నట్లు
నే నీకాలముస్త్రీలచరిత్ర చెప్ప మీ రట్లు వగచెద రేమి ?

నిత్య—అంతమాత్రమే కదా

(అంత శ్యామల, శివ, భాస్కర, దుర్గారావులు తూలుచుఁ
బ్రవేశింతురు)

శ్యామ—అరే! ఆఁగండిరా ! అలు చూపాడు?

శివ—బహూ ! అవునురో వాలిం దేనోపెట్ట ఊరిమీఁద !

దుర్గా—అట్లయినఁ జూచుడు మనభుజపంజరములోఁ బెట్టుదము.

భాస్క—పాపము దానియొక్క మగఁడు కాబోలుచురా !

శ్యామ—నాన్ సెచ్చ...కాదురా !

శివ—ఔను. సతీపతులిరువురు నేతీర్థయాత్రకో బయలుదేరినారురా!

శ్యామ—అది యాతనిదగుధర్మపత్ని యైన సంగములు కనిపించునావా
యిలుసిల్కుచీర, ఆవాలుజడ, ఆమొగముమీఁదిఫేస్ పొడగు,
ఆజబ్బలపై నుండుజాకెట్టు ఆపొడవులోలక్కు, ఆరిప్పువాచీ ఆనడక,

ఆసవులు, చూడ్కులుఁ జూచి యాతఁడు సహించునా?

శివ—సహించ కేమి, ఇల్లాం డ్రయినయువతుల కీచేష్ట లిష్టము కాక
యూట కున్నచోఁ బట్టు పట్టి కొట్టి యైనఁ దమయొక్కసతులచే
సేపనులు చేయించుచవట లున్నారు.

శ్యామ—ఉండిన నుండ వచ్చును, కాని యిదిమాత్రా మట్టిది కాదు.

ఇంకను బాగుగాఁ దిలకింపుఁడు

సీ॥ ఓర పాపట తీసి ♦ యొప్పుగఁ గాగ్రును

దువ్వియ మురిసెడి ♦ తులువఁ గనిన

స్తనములపైఁ బైటఁ ♦ జారుగ జారిచి

యటు నిటుఁ దిరుగు నొ ♦ య్యారి నరయ

గుబ్బలు పెరవారి ♦ గుడ్డలొఁ బడులాగు

స్వేదో నెక్కుబాడిని ♦ చేర్చు టరయ

గాజులు చేనిండఁ ♦ గలిగిన ధ్వని యని

రిస్తువాచీనె సం ♦ ప్రీతి నుంచి

తే॥ గీ॥ బుద్ధిఁ గల్గినపురుషుల ♦ బూదిఁ గలుప

నవారింపినచిత్తిని ♦ యంగురంబు

సతి యటంచు వాదించినఁ ♦ జవటలు కద

లంజయే సత్యమానారి ♦ లంజ లంజ

శివ—ఎవ రైన మన కడ్డ మేమిరా ?

శ్యామ—అట్లయిన మీరు కొంచె మవలకుఁ బొండు. నేను వారిదరి

కేగి కథ నడిపించెదను

శివ, భాస్క, దుర్గా,— (నిష్క్రమింతురు)

శ్యామ—(వారికడ కేగి) సర్ ! మీయొద్ద మేచ బాక్సు కలదా ?

నిత్యా—ఉన్నది. ఇదిగో (ఇచ్చును)

శ్యామ—థంక్యూ! థంక్యూ! సిగరెట్టుపెట్టె విప్పి తా నొకటి

నోటం బెట్టి యింక నొకటి తీసి) కాల్పుండి సార్ ! (అని నిత్యా నందరావున కివ్వఁ బోవును)

నాగ—(కేరంగంటఁ జూచుచుఁ దనలో) ఆహా! యెంతసాగనుకాడు!

నిత్యా—వలదు నాయొద్ద నున్నది

శ్యామ—అహా!...! కాల్పుండి సార్ ! (ఇచ్చును)

నిత్యా—(సిగరెట్టు నోటఁ బెట్టుకొనును)

శ్యామ—(తనసిగరెట్టుఁ గాల్చుకొని నిత్యానందరావుసిగరెట్టును గూడఁ దానే వెలిగించుచు నాగరత్నమును దేరిపారఁ జూచు చుండును)

నాగ—ఆహా! యెంతచక్కనిమోము! (శ్యామలరావును జూచు చుండును)

శ్యామ—ఓహో! మిమ్ము మఱచితినే (ఒకసిగరెట్టుఁ దీసి) మీరుఁ గూడ ఊఁ . కాల్పుండి (నాగరత్నమున కివ్వఁబోవును)

నాగ—(నవ్వుచుఁ గొంచెము వెనకకుఁ దగ్గి) నే నెప్పుడు యెఱుంగ నమ్మా?

నిత్యా—(ఆశ్చర్యమున) ఏమి టీచొఱవ (చేయి పట్టి లాగి) ఏమయ్యో! నీ వెక్కడో మర్యాదావిహీనునివలె గనఁ బడు చుంటివే! చాలాను లే ఈసరి కైన దయచేయుము వేగమే.

శ్యామ—అరే! ఫూల్ ! చేయి పట్టి లాగెదవుగా జాగ్రత్త.

నిత్యా—నాజాగ్రత్త కేమి కాని మరల నాడుదానియొద్ద కేగినచో సీమండలు విఱిగిన వన్నమోటయే

నాగ—తెలియక వచ్చి యుండ వచ్చును. పో నిండు.

శ్యామ—అబ్బో! యెంతఁటెంపరు! ఆమెయొద్దకు వెళ్ళుటయే కాదు.

వెళ్ళి ముద్దాడెద నిపు డేమి చేయుదువో చేయుము. (నాగరత్న మును ముద్ది పెట్టుకొనును)

నాగ—ఆఁ ఆఁ ఏమి సాహసము ! నీభార్య ననుకొంటివా యేమి పలుగా !

నిత్య—(మహాకోపముతో) ఓరిమరాత్మా ! నూదిగా వచ్చి దబ్బర మైతివే (చేతితోఁ బొడుచుచు)

శ్యామ—హే...అగో ! గుండెలు చీల్చెకమరా రాస్కెల్ !
(కలియఁ బడి పోరాడుచు) మేకో హేస్ మైఫ్రైడ్స్ !
హా! ఆన్ అర్జెంట్ ఎమర్జెంట్ (అని కేక వేచు శివ, భాస్కర,
ద్వారాపులు సగుగున వచ్చి నిత్యానందమును బట్టు కొని కొట్టు
చుచును)

నాగ—అయ్యయ్యో ! యేమి యాయన్యాయము ! (నిత్యానందమును విడిపిప వారిలోఁ గలియఁబడి విలపించు చుండును)

శ్యామ—(నాగరత్నమును చేయి పట్టుకొని నిల్చును)

శి, ను, బా—(రావులు నిత్యానందమును పట్టుకొని కదలకుండఁ జేయుచును)

శ్యామ—ఓరిఫూల్ ! మనసగతి బోధపడినదా ! హి, హి, హ్హీ ఈ విధనను అర్జెంటుగా నూరు దాటించి మనహాసునకుఁ గర్వరహముగఁ దిరిగి రంగు నే నీకారతను సంతసముగా చూచు టికిఁ దీసికొని వెళ్ళుచును (అని నాగరత్నము నమూనముగా నెత్తుకొని పోవును)

నిత్య—(విచారముగా) హా ! పొలతీ ! నీ వీసుర్మాగ్గులబారెఁ బడి పోవుచుంటివా? ఇప్పుడు నా కి కేదిగతి ? అయ్యయ్యో !

తే || గీ || అగ్నిసాక్షిగఁబరిణయం ♦ శాడి నట్టి

యువిదబ్రహ్మకునకౌతయో ♦ యుసురు పెట్టి

మగువు నమ్మి నే నీధూర్త ♦ మగువఁ గూడి

వసున రెంటికిఁ జెడిన శే ♦ వడినె యైతి

అహా! లోకమున రాక్షసులఁ బోలు నెట్టికూర్కరకర్ము లుద్భవించు
చుండిరి! (తన్నుద్దేశించుకొని) చిచ్చీ! గుటిపెదగింజ యగుగునఁ
గలనలు పెఱుంగ దనునట్లు లిట్టిఘాతుకకార్యమునకె సాహసించిన
సీచుండ నగు నేనా యెరులను నిందించుట?—వీరి నన వలసినపని యే
మున్నది? అతొత్తు ముందే యెఱింగించినది స్వమనోనిశ్చయమును.
పరమాత్మునివంటి స్వభర్తనే విడనాడి నావెంటఁ బడినయాపాపు
రాలా! న న్నుద్ధరించుట? నే నెంతవెట్టి నైతిని (మరికొంత నడిచి)
ఓసర్వేశ్వరా! ఈమర్త్యాగ్రుణకు సరి యైనశిక్షనే విధించితివి. ఈపా
టున కేమి కాని యీపాపాత్మున కింక ముం దెన్నిబన్నములు రా
నన్నవో? రాక మానునా!

సీ॥ వరసీతిపరుగతిఁ ♦ బరగి నెయ్యలయింటి

గోలలం గూడెడి ♦ కూళతనము

తల్లివాపులుఁ గల ♦ తరుణుల నైనను

గేళిఁ గూడించెడు ♦ మాలదనము

బా గొప్పఁ బతిలోడ ♦ బ్రతికెడువనితకాఁ

పురముఁ జెరపఁ బొందు ♦ మొఱకుదనము

వీలు చిక్కినయెడ ♦ గోల యుత్తమ యైనఁ

బల్మినిఁ బట్టెడి ♦ పాపితనము

తే॥ గీ॥ ఊటకే పోవునా? పోదు ♦ ఘోరరార

వాదినరకశాధలఁ బోలు ♦ సమితకష్ట

ములఁ గుడిపి కుడిపి మడఁపు ♦ ముందుగతిని

జూపకే యిహమునఁ గీర్తి ♦ బాపు విధిగ

ఓనారాయణా! శ్రీమన్నారాయణా! దీనరక్షకా! తప్ప తెలిసి
కొంటిని. రక్షింపుము తండ్రి! రక్షింపుము (చెంపలు వాయించు
కొనను)

శివ—మననలుపురకు నలుగురుసాను లుండ మధ్య నిదెంగులకురా ?

దుర్గా—దీనిని డ్యాన్సులేడీని చేయుదమురా !

శివ. భాస్క—యాన్! యాన్! అతమాత్రమే కాక దానిమొద్ద నెన్ని వస్తువు లున్నవో చూచితిరా !

నిత్యా—ఆహా! కష్టసుఖములుకావడికుండ లందు రిందులకే. స క్యేశ్వర సంకల్ప మతినిగూఢము కదా! ఓదేవా! ఈదీను నేవిధిఁ బోచెదో నీయదే భారము.

ఆ॥ వె॥ నీవె దిక్కు నాకు ♦ నిజముగ లక్ష్మీశ !

వేగ వచ్చి నాడు ♦ వెఱపుఁ దీర్పు

మడలు చుంటి దేవ! ♦ యానరిపును యిట్లు

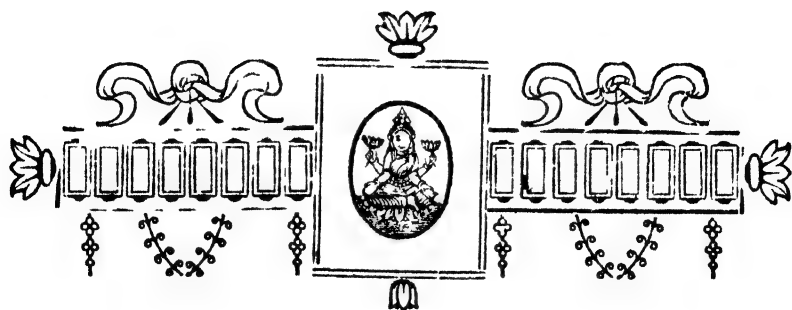
దిక్కు లేనివాడ ♦ దీనబంధు !

ఓకరుణామయా !

చ॥ జనమున నీదుపాదములె ♦ చక్కఁగ నెప్పుడు భక్తితోడుతన్
భువనవికాస! కొల్పెదను ♦ పొల్పెనలారగఁ బ్రోవు మయ్య ! ఇం
కెవని వేడువాడ నిక ♦ నెవ్వఁడు న న్నిటఁ బ్రోచువాడు శ్రీ
యవనిజనూర్ధ్వ! భవ ♦ దంఢియుగం బగు దిక్కు నా కిఁకన్
(పాడుచు సందఱతో నిష్క్రమించు)

(తె ర వ గు ను)

== ధో ర్ రా న్కె లుని ==

అను,

ప తి నే వ నాట క ము.

తృ తీ యాం క ము — ప్ర థ మ రం గ ము .

(స్థలము.—చానడి. తెరి నెల్లిగా డ్రాయరుమీద నాగరన్నము కొంచెము చింతగాను శ్యామల, శివ, భాస్కర, దుగ్గారావులు డ్రాయరుచుట్టు గుర్చీలమీదఁగూర్చుండి కొద్దికొద్దిగా బ్రొది త్రొగుచు విలాసముగా నుండురు.. ..).

శ్యామ—కోవలీ ! నీవు విచారించ వలసినయవసర మానంశయు లేదు. మనకు ధనమా లక్ష్మివ లేదు. దడ్డాయా లోటు లేదు. అదములనా? చాద్రచుదికలకు సమానలమే. ఏది నీకు జెన్నఁ దగిలించినఁ గాని సిగ్గు సరిగా ని న్నెడఁ బాయుడే.

శివ—యస్సాల్ రైట్ ! భాస్కరం ! వనోజువున్నబ్రొది లైజూన్ లోఁ గలుపరా !

భాస్క—(కలుపు చుండును)

నాగ—అబ్బే ! వద్ది డి ! నా కలవాటు లేదు. అభ్యాసము లేనిదే యట్టిపని చేసినఁ దల తొప్పునేమో

దగ్గరా—ఇట్టిమాటలు చెప్పేసినీరండలే కొంచెము చవి చూచిన

నొకటి కాదు & దా గంటకు నాలు రెక్కించుకొందురు

శ్యామ—అబ్బే! తల తప్పదే! చాల నుల్లాసముగ నుండును.

నాగ—నా కావాసన యన్న మొదలే కిట్టదు. ఎట్లది త్రాగుదును.

శ్యామ—ఓసివెట్టిదానా ' (లేచి నాగరన్నిముభుజముపై జేయి వేసి) సిక్కిష్టుము లేనిచో దాగ నవసరము లేదులే. దీనిస్మెల్ చూడుము (గ్లాసు ముక్కుదగ్గరఁ బెట్టును)

నాగ—(వాసన చూచి) చక్కనివాసనయే కొట్టు చున్నది.

శ్యామ—అట్లయినఁ జక్కఁగ నెక్కఁ జేయుము (నోటఁ బోయును)

నాగ—అబ్బ! అబ్బ! గుండెలు ముడు చున్నవి. (గొంతు సవరించు కొనును)

శివ—అరే ! అప్పలస్వామి !

అప్ప—(లోపల నుండియే) వచ్చేసినాను బాబు ! వచ్చే (మాంసపు ప్లేట్లు పట్టుకొని వడిగా నన్నట్లు నటించుచు వడివడిగాఁ బ్రవేశించును).

శ్యామ—ఏరా డేమెట్! యింత లేటు ?

అప్ప—అల్పి వేవైనాది బాబూ! మీకింకాగ్లో నాసెయ్యి కాలి పోనాది- ఉ- ఉ- (చేతులు ఊదుకొనుచు లోన కేగి ప్లేట్లును దీసికొని వచ్చి బల్లలపైఁ బెట్టు చుండును)

అందఱు—(దినుచుదురు. అందు శ్యామలరా వొక్కొక్కముక్కను దీసి నాగరత్నమునోటఁ బెట్టుచుండును)

నాగ—మీరుగూడ భుజించుడి (శ్యామలరావునోటఁ బెట్టును)

భాస్క—ఎక్కినదిగో! పోర్చు (అందఱు దినుచుందురు)

అప్ప—(కొంచెము మూదున కేగి) వవ్వా! నారింగ! నీస్తే యిగ్గాటాళ్ళికాడనే సెయ్యూ లుద్దోగఁ. యిళ్ళికాడ కొచ్చినప్పున్నంది

నాగురుగు మూడింటిమీఁదాడతానే వుండఁడు. పుల్లకల్లు తాగే నాను తాటిసారాయి కాదుగదా ఓగుటోనంబరుబరంది సిత్తుగాఁ దాగియోగం వట్టింది. కూర్లోండఁగానే ముందుపట్టు మంచే. కూర్లో యింతకంటేకనుపు నాకేటి దొర్కుతాది కాని పెద్ద పెద్ద వుద్దోగాలు సేసీబేబర్లకీ జమిందారుకోంపుట్లకీ కోడిపెట్టలు కోడిగుడ్లు ఉప్పచేపట్టాలు సాటుగా వొండిబెట్టడఁపు బరంది సీసాలు మొయ్యిడుఁపు ఇల్లాంటిపని యెక్కడయినా దొర్కుతా దని సాలమందికి సరుకెయ్యించి తిప్పలు పడ్డాను కాని యెక్కడా దొక్కిందే కాదు. కోంపుట్లు బేమ్మర్లు అండంవే కాని యింద్రోఁ డొండినా సరే మాలోఁ డొండినా సరే మూకుళ్లు మూకుళ్లే నో పటి కెక్కించు కుంతారు కాని మాలోఁడు గుల్లో కలితే మంట లోఁ బడి సత్తాంవంటారు. మరాళ్లు దెయ్యాలికి యీళ్లు దోవుతు లుకి పుట్టినారా! నానాటోఁ డోడైనా అష్ట పెట్టే డుటే రంగా కింద నొడేసి నెరివేస్తుగుదా !

దుర్గా—అరే ! అప్పలస్వామీ ?

అప్ప—ఏం పిలిసినారు ?

దుర్గా—ఈస్టేట్లన్నియుం దీసి యింతయు శుభ్రము చేయుము?

అప్ప—యింకొంచెంకూరా పూరుపూ పున్నాది వొట్టుకొచ్చేదా

భాస్క—అక్కఱ లేదు పామ్ము

అప్ప—(బల్లలు తుడిచి స్టేట్లతోఁ జనును)

దుర్గా—శివరాపూ! మననోట్లస్క్రీము నల్లే యిదఁచి పెట్టితి రేమిరా?

శివ—నే నొక ఫార్బ్స్ యిటువఱ కేయుద్యమమునను బని చేయనురా !

శ్యామ—బ్రిదర్ ! మీరెవ్వ రిస్కీములో మరేమియుఁ గట్టపడ నక్కఱ లేదు. నేనే నాటకమంతయు నాడుదును. మీరు కొంచెము చేయూతగ నున్నఁ జాలు

శివ—అటయినఁ గానిమ్ము

శ్యామ—నాగరత్నము! నీవు భోజనమున కేగుము.

నాగ—మీభోజనము లైనవా యేమి?

శ్యామ—మీమీల్సనకు వేళా గీళా నో. నీవు వెళ్ళుము.

నాగ—(బల్ల దిగి తనలో) ముం దెంతయో భయపడితిని, కాని ఆహా!

యేజుమీదారులును మీరికి సాటి రాదు కదా! నేను వచ్చి మూలము దిండులు కాలేదు. సుమా రొకనందరూపాయలను వ్యయ పెట్టిరి; దాని కేమి కాని యొకనికంటె నొకఁడు చక్కనివాఁడు.

(చనుచు పాపను)

దుర్గా—అక్కడ మనమేవిధమున మసలవలెనో ముందుగా రిహార్సెల్ వేసికొన వలెనురా!

భాస్క—ఊ. ఈమాత్రముదానికి రిహార్సెల్ లెదుకుగా!

శివ—కాంటిన్యేన్ లేక పోయిన నెంతవ్యయమురా! ప్రాంతిగు మీఁద నాధారపడి నాటకములయు భ్రష్టము చేసినట్లుగా నగును. నట్టి ట్రాజికోనాటక మైన గాదు. స్మృతనాటక మాఁడుట యెంత కష్టము.

శ్యామ—అట్లయిన వినుఁ డిటు. ఈచుధ్య నే నారమణయ్యసాహు కాకునొక్క బదిరూపాయలనొట్లను మాల్పుచు నివి యిటీవల స్థియు చేసినతమిళీషన్ నొట్లమో యని యశనికి ననుమానము పుట్కించినసంగతి మీకుఁ దెలియును గదా! మరల నే నీనాఁ డక నికడ కేగి నేనే యానొట్లను ప్రింట్ చేయు చున్నా నని విప్పి చెప్పి మరి రేపటియొడలో రంగమునకుఁ బోవు చున్నాను. నీ కేమైన నోపిక యున్నచో వేయిరూపాయలఖరీదుగల బంగారము నా కిచ్చినచో రెండువేలరూపాయలనొట్లు నిచ్చెద నని పెద్దమాన పెట్టి యీసాయంకాలమే మనమాల్పు ఒరుగ వలె నని యేగిన్

యొద్దనో యేట్రయిన్ రైలుదగ్గఱనో లేక మరి యేరహస్యస్థల మునందునో యీమాఱ్ఱు జరుగుసంకేతస్థల మేర్పరచెదను. అది యునుఁగాక నన్నప్పడప్పడు సి.ఐ. డీలు పరీక్ష చేయు చుందురు కావునఁ దయారు కాఁబడిననోట్లు నాయొద్ద నన్నఁ బ్రమాద మని యింతకారుచవుకగా నిచ్చివేయ వలసి వచ్చిన దని కొంచెము రాజభయ మాతనిగుండె కెక్కింతును. ఆశాసముద్రమున నల్లాడు వారికి నిట్టిభయములు చిఱుమీనములై ముందు కాన్పించనే కాన్పించవు. ఇట్లు వానిని నమ్మించి ఈలోపునఁ బదిరూపాయలకాగితములు పది క్రొత్తవి సంపాదించి మిగతనోట్ల కొకరీమువైట్ పేపరు కొని నోటుమోడలుగాఁ గట్ చేయించి వజ్రగా నమర్చి రెండు వేలు రెండుభాగములుగా విడఁ దీసి వానికిరుప్పక్కలను నికర మైనపదిరూపాయలనోట్లు రెండురెండు చేర్చి గట్టిగాఁ గట్టలను బిగించి కట్టి యుంచి మనము మాఱ్ఱు కెందించుసంకేతస్థలము నొద్ద నీకట్టలను భద్రముగాఁ బాతిపెట్టవలెను. ఈలోపున నే నొకకట్ట వానియొద్దకుఁ బట్టుకొని వెళ్లి వానికిఁ జూపించి గాలము వేసి చేపను లాగినట్లుగా బంగారము మూటకట్టించి వానిని నా వెంటఁబెట్టుకొని యారహస్యస్థలమునకుఁ దీసికొని వచ్చెదను. అప్పటికి మీరుమువ్వరును పోలీసువేషములను ధరించి సిద్ధముగా నట నుండ వలెను. వాని నక్కడఁ గూర్చుండఁ బెట్టి పాతినకట్లఁ బైకిఁ దీసి చూపుచు ముందు వానిబంగారము నాజేబున కెక్కించు కొందును. అంతట మీరుమువ్వరు హఠాత్తుగా మమ్ములను బట్టుకొన నుంకించ వలెను. నేను మిమ్ములను జూచినతోడనే యాకస్మికముగ నాకట్ల నచ్చట విడిచి బంగారము జేబున నుండఁ బరారి యయ్యెదను మీరు నన్ను కొంతవఱకుఁ దరిమి తిరిగి వానినే పట్టుకొని వానిపేరు నూరు నోట్ చేసికొని విడిచిపెట్ట వలెను.

ఈవిధముగా జరిగిన దొంగను దేలు కుట్టినవిధముగాఁ బెటవారి కెవ్వరికినిఁ జెప్పక మాట్లాడక యూఱు కుండును. అంతయే కాక మనము చేసినది మాయ యనియు నతినికిఁ జెలియదు.

అందఱు—హియర్ ! హియర్ ! వెరీగ్రేండు స్క్రీమింగుహెడ్డ్ !

(చప్పట్లు చఱతురు)

శ్యామి—నడువుఁ డప్పుడే వన్నెంగుగంటలు కా వచ్చినది.

(నిష్క్రమితురు.)

అప్ప—(తూలుచుఁ బ్రవేశించి) ఈ లైవల్లి పెల్లాల్ని దీసుకొచ్చినా యెనల్లకొంపలు మాపేసినా నాకేవీ బయ్య నేదు కానికొంపఁ దీసి నాయప్పినిగాని దీసుకొత్తే నేను బతకలేనురా రంగా ! అంత పొర పాటుపని జరగదు కాని దేవుతనాటి నాయాడదాన్ని జూతే యీళ్లబుట్ట దిరుగుదేమా యని నా ననుమానం పడుతుం డాను. అమ్మోరమ్మకన్నా చెత్తికలది.

సీ॥ గళ్లకోకను మంచి ♦ గతుగా బిగఁ గట్టి

యెంతో గెతును గంగి ♦ రెప్పనాఁగ

ముక్కుపై నావు క ♦ మ్మల నెట్టుకోని యెం

చెక్క నుండును రాఁవ ♦ సీలకనాఁగ

బుట్ట చొకను బెట్టి , చుట్ట నోటను బెట్టి

అడుగు లేసును గదా అంసనాఁగ

మంచికూ రొండుక ♦ కంచించుకూడును

రెట్టిచి తిని దిబ్బ ♦ గొట్టినాఁగ

తే॥ గీ॥ బలిసి మదఁ వెక్కి కై వెక్కి ♦ పుదినాఁగ

యిట్టె నలుగురు పిల్లల ♦ గట్టివోళ్ల

కన్ననాయాలి నీళ్లు నా ♦ కళ్లు మూసి

మనవుగట్టుకు తా రేమొ ♦ మాయఁ జేసి.

ఊ. ఊరింత పనొత్తే యెతిమాన్లయితే అయ్యేరు కాని నానగలు
రాడీముండాకొడుకుని. గుండిలిమీద గాలేసి నెరివెయ్యిస్తూ
నాను పోటు పొడిచేతే డాగుదొరి పరీచ్చ చెయ్యినేడేయ్ !

(వడిగా నిష్క్రమించును.)

(తెరి పడును.)

తృతీయాంకము—ద్వితీయరంగము.

(పురబహిర్భాగమున శ్యామలరావు ముందును వెనుక రమణయ్య నెట్టి
యును బ్రవేశింతురు)

రమ—ఏవండో ! మనప్రయాణాని కెక్కడా తెంపు లే దేంటి? గుడ్లు
మీద కొత్తున్నాయి నడలేక.

శ్యామ—నేను మొదటనే చెప్పితిని కదా! బండి కట్టించుకొంద మని.

రమ—నేనుమాత్రం జెప్ప లేదటయ్యా! బండెక్కితే తల తిప్పు ద్దని.

శ్యామ—ఊట్లయిన సగువుము నోరు మూసికొని.

రమ—మాట లావొద్దంటావే? యిక్క డున్నట్లు చెప్పి మూడు
మయిళ్ళదూరం తీసికొచ్చి- చీకటికూడా బయ్యింది.

శ్యామ—(నయముగా) నడవండిసార్ ! కోంగించుకొనకండి ! మన
మిప్పుడు చేయుచున్న దతిరిహస్యప్రయాణము. మనము వచ్చే
టప్పుడు సి.ఐ. డీస్. చూచారేమో యని నాకు కొంచె మసమా
నముగా గున్నది. మిమ్ము జూచిన గొల్లకు గోసిన మేడివలె
నొకి తేయూలుపు. పోని యీవేళ కింటి కేగుదమా? మరిల రేపు
రావచ్చును.

రమ—(తనలో) నే నీ డిమాట కెదిరించే నని కావోను యిల్లాటి
తిరుగుమాట జెప్పొతున్నాడు. బుద్ధివక్కువ ముడే అబద్ధా లాడ్డా

నికి బూతులు తినడానికి బయిపడివోడు అసలైనకోవుటి కానే కాదు. రెట్టికి రెట్టు లాబు వచ్చేటప్పుడు తిట్టులే కాదు దెబ్బలు కూడా తిన్నా తప్పన్నా గాడిదుండడు. (ప్రకాశముగా) ఏమిటో! అయ్యా! మల్లీ మల్లీ బెట్టిక యేవో యిప్పుడే తేల్చేయ్యండి బాబు!

శ్యామ—తేల్చుట కేమి కాని రాజభయము నన్న ముందున కేగ నిచ్చుట లేదు.

రమ—ఓహో! ముందెంతో ధైర్యశాలిలాగ పోలీసులు నన్ను జూడగానే జడుత్తా రన్నావు కాదటయ్యా! ఇలాగ బయటపడతావే?

శ్యామ—(తనలో) ఆహా! ఒటిగాం బట్టపగలే రాచబాటను బోవ భీతి పడునీవైశ్యం డాశాపాశములచే గట్టునడి ధైర్యరథంబు సైతవడివడిగా లాగుచున్నాడు! నాకును వినికన్న నెక్కుడు తొందరగానే యున్నది కాని మా వాళ్ళే బుల్లోనో గొంతుకల వలన దొడ్డి యామాటయే ముతచి నెల్లుది.

రమ—ఏమిటో! అయ్యా! మీయాలోచన మాత్రమే యేంటి? ఇదిగో నింకొక కాసిక్కువే యేసుకొచ్చెను. మరి మాఱుమా టూడని నూకొక్క కాసు జేబులో నెక్కించుకోండి సడివండి (జేబు నండి కాసులు తీయునట్లు నటింపు చుండును)

శి, భా, దు,—(లోపలనుండి సైగ చేయుదురు)

శ్యామ—(మరల వారిని సిద్ధముగ నుండుమని సైగ చేయును) రైట్! అల్లయిన నశువుము త్వరగా!

రమ—సంపేవయ్యా! యీమాత్రందానికి? బంగారము లేదే బయలుదేరే ననుకున్నావా యేంటి? (నశుచు చుండురు)

శ్యామ—(రహస్యముగా) ఇదిగో! ఇదియే మనరహస్యస్థానము. (అని అటు నిటు చూచి పాతి యుచినకట్లను బైకి దీసి చూపు

చుండును. అంతనొకవైపు నుండి మార్తాండమూర్తి హైమవతి సంతోషముగాఁ (బ్రవేశింతురు)

మార్తాం—ఆహా! ప్రకృతిచిత్రము కనుల కెంతయానందము నిచ్చుచున్నది! అందును సాయంకాలసంధ్యాసమయము.

ఉ॥ వేలకు వేలురూపములు ♦ వేరుగ మేఘము లూచుచున్ గడున్
మేలగునూర్యకాంతి పడ ♦ మిన్నునఁ బశ్చిమమంతయున్ భళి !
మేలిమివన్నె నందెడిని ♦ మించును వర్ణరసప్రియు క్తమే
పాలనచేసి కంది రవి ♦ పండఁగ నేఁగెను చూడుమా సతీ !

హైమ—నాథా! ప్రేమానుగాగసంభూతు లగుదంపతులకు స్వేచ్ఛా విహార మెంతయానందదాయకము !

రమ—(మార్తాండహైమవతులఁ జూచి) ఉండం డుండండి మనెవ్వారం సెరపడానికి కావోను ఆశ్చర్య సచ్చినట్లు మనతోవే పట్టే రాశ్చేవళ్యో

శ్యామ—(కట్లను దాచుచు) సి. ఐ. డీలు కారు కదా !

రమ—కారయ్యా! కారు. కనపడ్డలేదూ? జోడీ.

శ్యామ—(తనలో) వీని కీర్తైర్య మెటు నుండి వచ్చెనో తెలియకున్నది.

హైమ—నాథా! అందలిచిత్రముల నరయుఁడు

చ॥ అలరెశువృక్ష వర్గముల ♦ యందును బాడెడికిర వర్గమున్
బలముగ నీటియొడ్డునను ♦ వాలుగ నుండెడిచిన్న మొక్కలున్
జలనము లేనికొండలుచు ♦ చంచలకుంజము తాళ్లు దిబ్బలున్
గలిగియు సంతసంబుఁ గడుఁ ♦ గల్గఁగఁ జేయును జూడఁగన్ మదిన్
మార్తాం—ఈవేళ విహారము నింతతో విరమించి ఇంటి కేగుదము.
ఈనిర్జనప్రదేశమున నిక నిలువ రాదు.

హైమ—ఆర్యా! నేఁ గోరినవన్నియుఁ జూపించితిరి కాని నమీషమున నున్ననదీమతల్లిని గూడ దర్శించి పోవ నాకు సుత్సహము

కల్లు చున్నది. ఆకో ర్కె గూడఁ దీర్పరే ?

మార్తా—ఇంకను నిదియొకటి మిగిలినదా ! నశువు మట్లయిన.
(నిష్క్రమింతురు)

రమ—ఒదిలేట్రా నాయినా !

శ్యామ—తీయ వచ్చునా కట్లను ?

రమ—ఇంక బృంతర మేంటి తియ్యండి జాగ్రత్తగా.

శ్యామ—(నాలుగుకట్టలు పాలియుంచిన స్థలమునుండి పైకిఁ దీసి)
ఇవిగో ! యీనాలుగుకట్టలు నాలుగువే లుండును. ఒకటి రెండు
కాగితము లెక్కువే యుండ వచ్చును గాని తక్కువ యుండవు.

రమ—(సంతోషముగాఁ దనలో) అబ్బో! అబ్బో! యేంబాగ్గెం! యేం
బాగ్గెం! కట్టలు సూడఁ గానే వొల్లు పులకరిస్తా వుంది-కాని యీడి
నమ్మక మెవడికి? యేకాయితాని కా కాయితం లెక్కసూసుకుంటే
మంచిది. (ప్రకాశముగా) ఏవఁడో! అయ్యా! మీమాటలన్నీ
అచ్చరా లే కాని యెవ్వారింపట్ల మొకవాటాలు పనికి రావు. కాఁ
బట్టి కట్టిప్పండి లెక్క సూద్దాం. ఊఁ —

శ్యామ—అట్లయినఁ దేలినదన్నమాటయే? మీకంతి యన మానముగా
నున్నఁ గట్లను మీయొద్దనే పెట్టుకొని కాసులు పైకి తీయండి.

రమ—ఇప్పు డనుమానఁ వన్నాగాడి దెవఁడు? కాసులు పైనే వున్నా
యి; యిప్పుండి కట్టలను: చీకటికూడా పడింది అలాగ బయపడ
తారే? అయ్యో !

శ్యామ—(విసుగుదలతో) ఆలస్యా దమృతమ్ విష మృన్నారు. ఇంత
యన మానముఁ గలమానవునితో వ్యవహారము చేయుట నాయ
దియే తప్పు ! ఏమయ్యా ! నానమ్మకము నీకు లేనప్పుడు నీనమ్మ
కము నాకుమాత్రం మేమిటి? ఒక్కటియేమాట; ముందు కాసులు
నాకర్పించినఁ గాని కాగితములు నీచేతి కివ్వను; అట్టిష్ట మైనచో

నాతో మాట్లాడుము. లేదా నీతోవన నీవు వడవుము. మాకు
ధన మనిన జే దనినట్లు మాట్లాడుదు వేమయ్యా! (లేవబోవును)
రమ—లెక్కు లెక్కు. లెగిత్తై వొట్టు. యెవ్వారంకాడ దుడకు సాంగ
దయ్యా! అయ్యా! యెక్కడో యెట్టోఁడలా గున్నావే నే
నోపక్కి జెబుతా విను.

శ్యామ—పక్కి గిక్కి నో. నో.

రమ—అయ్యా! మీవి మీరు నాది నేను బైటఁ బెట్టి కాగితాలు
లెక్క చూసుకొన్నాక కాసులు కూడా లెక్కపెట్టుకో వచ్చును
దివ్యంగాను. ఏయి యిల్లా గివ్వండి.

శ్యామ—ఓహో! నీకోమటియెత్తు నామీదఁ బ్రయోగింపకుము.
నాకిట్ట లివిగోఁ బెనే యున్నవి. నీకాసులే కినబడుట లేదు.
గొరుకక దొరుకక నీవే దాపుర మైతి వేమయ్యా! నేని పొరు
గూరివాడిను కొంప దీసి యీనోట్లన్నియు నావే యనిన నా
కిక్కడ దిక్కెవ్వరు? కావునఁ గాసులు నాజేబున పెక్కుచతుకు
కట్లకట్లే విప్ప నీయును.

రమ—(తినిలో) నేనే అనకుంటే యీఁడు నాకిట్ట పిరి కెవర రెక్క
పులాభ మొచ్చేటప్పుడు నాలుక్కాయితా లెచ్చుగ్గుకేవి గాని
కాసులు ముగి దీడినేతులోఁ బెడితే నోట్లట్టుకుని కాలికి బుద్ది
సెప్పఁగలదా! అలాటోఁడు కాడు కాని అంతవని జరిగి తే
గట్టిగా నోటితోటరిసి సంపెయ్యన?

శ్యామ—(లేచి) బాబూ! నీతో నాకు గుదురదు. నాతోవన
వేమ పోవుదును. నీవు గూడ రోడ్డు పట్టు.

రమ—కూర్చో! కూర్చో! నాతెంపు నీకు దెలదు. నీపంతమే
నెగింది లే కట్లక్కడఁ బెట్టు.

రమ—(కట్టలు తొడలపైఁ బెట్టుకొని కాసులు లెక్కపెట్టి యిచ్చుచు.)

శ్యామ—(జేబున కెక్కించుకొని) ఇప్పుడు లెక్కపెట్టుకొనుము. నీ యిచ్చవచ్చినట్లు.

రమ—(సంతోషముగాఁ దనలో) నిజంగా రావుదశ నానడినెత్తి నుంది. ఇందుకునే కావోసు యీమిష్య నీయడమక న్నేకదర డఁవే. అయ్యో ! యేం టీయమాగఁగిం కర్లుమూసుకుని ఒక్క సారిగా కలిమి నామీఁదపడిందని కావోసు కుడిక న్ననఁబోయి యెదవనోరు యెకమకన్న నేసింది (కట్టలు విప్పుచున్నను)

శ్యామ—(లోనున్న రాస్కెల్లునకు పైగ చేయుచు)

రాస్కెల్లు—(తెరలో) అడుగో రాజద్రోహి పట్టుడు పట్టుడు.

శ్యామ—(అదరిపడి) అమ్మయ్యో ! యెది దిక్కు ?

రమ—(భయమున) ఓరయ్యో యెవ్వారాని కెంతచే టాచ్చిదిరో ! నాకొంప గున్న మయ్యాలాగుండే ?

శ్యామ—ఓరఫూల్ ! అట్టే గోల సేయక నామాట కొంచెము విను ము. మన మిప్పు డేమాత్రము జాగు చేసినను ఈధనమాత్రము గవర్న మెంటువారి కొప్పుఁ బెప్పుటయే కాక కంసకక్షలకుఁ బా త్రులముకూడఁ గాఁగలము, కాన నే నిదే పోవుచుంటిని. నీ వీకట్టలను ప్రస్తుతి మాపొదలమఱుఁగునఁ బదిలపరపుము ఊఁ ఆలసించినఁ బ్రమాదము (పారిపోవును.)

రమ—చచ్చేనురా ! దేవుడా ! పరుగెత్తడానికైనా పనికిరాని స్థూల శరీరం నాది. ఇప్పుడేం చేయ్యను ? కాసులతో వాడు గసి మిసయ్యేడు. ఈగండం తప్పించుకోటానికి యిప్పు డకట్ట లా పొదల్లో వారెయ్యడమే మంచిది. (అట్లు చేయును.)

రాస్కెల్లు—(పోలీసు వేషములతోఁ బ్రవేశించి) ఏడీ యారాజద్రో హి ! ఏడీ యాదేశద్రోహి ! ఇపు డిందుండనే యింతలో నేమైనాడు.

రమ—(తనలో) నన్నట్టుకునీలాగున్నారే! బొంకేత్తాను. (పైకి).

అమ్మతోడు - అబ్బతోడు - నాకు తెల్లు బాబూ నాకు తెల్లు.

శివ—తెలియదరా! డేమెట్! వాడూ నీవు ఇంతవఱకు నిటఁ గూర్చు
న్న కారణ మేమి?

రమ—ఏగాడి దన్నాడు? ఆడూ నేనూ కూర్చున్నాఁ వని. పొలం
వెల్లి పొద్దోయి వస్తున్నాను ఆడెనడు నాకు?

భాస్క—అబ్బ! యెంతగెస్సి కొట్టుచున్నావు (పుస్తకము దీసి) నీ
యూరు, పేరు, కులము, వృత్తి చెప్పము. ఊఁ—

రమ—(తనలో) కడుపులోనీళ్లు కదలకుండా యింటిలో కూర్చోక దు
రాసపడ్డంచేత కక్కకీ ముక్కకీ చెడ్డ కుక్కలా గయ్యింది నా
బతు కిప్పుడు.

భాస్క—ఊ. చెప్పము (వీపుపైఁ బడుచు)

రమ—(పెద్దపెట్టుగా) ఓరయ్యో! చచ్చేను. అమ్మో! నిమొక మొక
సూడను కాబోసు కొంపా గోడీ యిడిచిపెట్టి నే నిక్కడ కడు
పు బద్దలయ్యి చతున్నానే.

[అంత మాత్రాడరూర్తియు, హైరువతియు, బ్రవేశితురు]

మాతా—ఎయ్యేక నారోదనము? పురుషుని క రధ్వనివలె నున్నదే!

హైమ—నాథా! ఆచిటునీకటులనడుమఁ గాన్పించువ్యక్తులయొద్దనే
యై యుండవచ్చును

రమ—మీపాదా ల్బుకుంటా న న్నొకలెమ్మగడి బాబు! నిరప
రాధిని.

శివ—నీవిక్కడఁ జెప్పువాడవు కావు. నమ్రము ప్రేమచుకు (గొంతును)

రమ—ఓరి దేవుడా! రావేమిరా! నన్ను రక్షించడానికి

హైమ—ఎవ్వరినో పాపము దొంగలు కాబోలు శాధింపుచున్నారు.

నాథా! మన మీప్రదేశమున నుండఁ దగకు.

మార్తా—బేలా! భీతిఁ జెందకుము. (ఎల్లెత్తి) ఆపత్సమయమున సహాయంబుఁ గోరు నోవ్యక్తి భయ ముడుఁగును. ఇదేవచ్చుచుంటిని.

రమ—ఎవరది? మీయమ్మకడుపు చల్లఁగా మామంచిమాటినిపించేరు.

శ్యామ—ఓహో! చాలత్తెమ్మిగాను తెంపరుగాను వచ్చితివే. నీకుఁ గూడ నీవ్యవహారములో నేమైన సంబంధమున్నదా యేమి?

మార్తా—ఏవ్యవహార మది?

శ్యామ—దొంగతనము.

మార్తా—ఈతఁ డేమైన దొంగిలించెనా?

శ్యామ—అన్నమాటయే! ఈతఁడు చేయ కున్నను ఆరకముబేచ్ తోఁ గొంత సంబంధము కలదు.

రమ—బాబూ! అబద్ధం. అదంతా పచ్చి అబద్ధం. దైవసాక్షిగా నే నల్లా టోన్ని కాను (అనుచు మార్తాండుని జేరఁ బోవును.)

శివ—మాటలసందడిలో నీవు వానిమఱుఁగున కేగు చుంటి వేల?

రమ్మిలు (లాగును)

మార్తా—(యోచింపుచు) నేను వీరిమాటలెచ్చటనో తటచుగా విని నయ్యో తోచుచున్నది. పోలీస్దొంగీయలలో నా కెవ్వరును బరిచయులు లేరే! (వారిటోపీలనుజూచి) ఆశ్చర్యము! ఇది యంతయు నేదో కృత్రిమమువలె నున్నదే! మైరం గానిమ్ము. సరియైన యాయధము నాయెద్ద నున్నదికదా! ఓకృత్రిమవ్యక్తు లారా! మీప్రవర్తన మంతయుఁ జాలఁ గ్రూరముగాఁ దోచు చున్నది. మీరు నిజమైన గవర్నమెంటు ఉద్యోగీయలా! అట్లయిన మీతలల నున్నటోపీలపై సింబల్లు ఏవి? నే నడిగిన ప్రశ్నలకన్నింటికి సరియైనయుత్తరము లిచ్చి యటుపైన వీనిని మీయిష్టము వచ్చినట్లు చేసికొనుఁడు. అంతవఱకు వానిపై నీగయైన వ్రాల వీలులేదు.

రమ—(తనలో) తిరిగింది నారావు తిరిగింది.

భాస్క—ఓరిస్సా! నీ విచ్చట నట్టి యధికప్రసంగము చేయక నీ త్రోవను నీవు పొమ్ము. (గెంటును)

మార్తా—ఆహా! యేమి సాహసము! నిశ్చయమే. మీరు పోలీస్ దొంగీయులు కారు. మోసగాండు. ఇట్లు ప్రజల నెండట నే న్నెన్ని మోసములు చేయుచుండిరా!

శ్యామ—మేము నిజముగ పోలీసులము కామనుకొనుము. కాకున్న నీవు చేయున దేమిరా! మే మెవ్వరమో చెప్పుమందువా? ఈ నిటీయందలి రణకాడీలమురా! డేమెట్. ఈసరికైన వేగమే సశారవముగ గృహోన్ముఖుడవు కమ్ము.

మార్తా—కాకున్న?

శ్యామ—కదనమునకు రమ్ము

మార్తా—(కోపమున) ఓరో నీచాతీనీచులారా! భ్రష్టులారా!

శా. క్రూరవ్యక్తుల నింతనింతపరులన్ గ్రూరంబుగాఁ జేయుచున్
వీరాలాపము లాడ నేల నిక మీ వీరత్వముల్ చూపగన్
బోరన్ రండిటు పోరుష బు కలదా! పొంకంబుగాఁ బోరుచున్
మీరాడీత్వము నే నడంచెదను నామేనింతయున్ సృక్కకే.

మీరు కాడీలరు మించురణకాడీ లయిన సుగుణశీలగర్భవయఃపారా
వారరాకాసుధాకరు డగునీమార్తాడరామమూర్తి కాడీలనెల్లరను
జించి చెండాలు పణనీతినిశారదుం డని యెఱుఁగుడు. (రివాల్యరు వారె
ల్లరకు గుఱిచేసి) ఇక నోరెత్తిన గుండెలు చీల్చు గలను రాస్కెల్లు!

హైమ—నాథా! తొందఱు జెందకుండు (వారించును)

రమ—(భయమునఁ దనలో) అమ్మో! ఓరబాబ్! వీడాళ్లను చంపు
తాడు కావోను? పీవొదిలి పిశాచి పట్టుకునీ లాగుండే!
ఇదెవరంతికాలాని కొచ్చిందో! కష్టాలకటుకుకాని సుకాలపుట్ట

కాదురో ! ఇతమందిని చూడడానికి చెయ్యొత్తినకటికోడు
నన్నుమాత్రం యిడిచిపెడతాడా ! యీస్టికంగాస్టో పుండగా
నాతోప నేను మాసుకుంటే పానాలయినా దక్కుతాయి.
దురాశ నామఃఖాని కొచ్చిందిరా దేవుడా ! (పోవును.)

మార్తా—మూర్ఖులారా ! ఇప్పటికైన మిగిలినప్రాయశ్చిత్తమైనదా ?
సిడ్డవున్

రాస్కెల్లు—(కూర్పుండురు.)

మార్తా—ప్రేడస్

రాస్కెల్లు—(లేతురు)

మార్తా—(నవ్వుచు) నే నడిగినప్రశ్నలకన్నింటికి ఇప్పుడైన సరియైన
యత్తరము లిచ్చెదరా ?

హైమ—(వెరుకకుఁ జూచి తొందరగా) ఆర్యా ! మనము సహాయము
చేయుచున్నమచుజుడు కాలికొలదిఁ బరిగిమచున్నాఁడు.

మార్తా—(ఆశ్చర్యమున జూచుచు) ఆ ఏడే! యెటు పోవుచున్నాఁడు?

హైమ—అడుగో ! ఆచీకటిలో మాయపైనాఁ

మార్తా—ఆశ్చర్యముగ నున్నదే !

రాస్కెల్లు—(సంక్రదించుకొని, అంగోఁడు చేతిలో నున్నలాటితో
మార్తాడమూర్తి శిరముపై గట్టిగాఁగొట్టి పారిపోవుదురు)

మార్తా—హా... హైమా.. (శిరము కరముతోఁ బట్టుకొని ధరణి
కొరుఁగును)

హైమ—అయ్యయ్యో ! ఏమి యీఘోరము నాథా! నాథా ! పలుక
లేమి ? ఓభగవంతుడా ! ఇంతలో మాకెంతవ త చేకు ర్చితివి?
నానాధునకు స్మృతిలేకు. అక్కటా ! ఇక్కడ నాకు దిక్కేది ?
ఆక్రూరకర్ము లింకను మ మ్మేమిచేయ సమకట్టుచుండిరో !
అమ్మయ్యో ! జగమంతయు సంధకారబంధుర మగుచున్నదే !

ఓపరమేశ్వరా ! దిక్కులేక మే మిక్కడ స్కంధులసినదే !
సమీపమున నెక్కడను జలమైన లేదు. ఓ ఆపవాధవా! దీన
రక్షకా ! నీవేదిక్కు (విలపించుచు శైశ్యోపచారములు చేయు
చుండును.)

శివ—(బేటరీలైటు చేనుండఁ బ్రవేశించి) చిరకాలమునుండియు నెన్ని
ప్రయత్నములచేతనైన నితనిచే మద్యపానము చేయింపఁనెంచి
విఫలమనోరథుండ నైతిని. అట్టి దగుమహాతరుణ మిట్టే నాన్నే
హితులమూలమున నేటికి సాధ్యమయ్యెను. ఇటుపై నితని గీలు
బొమ్మచు జేసి యాడింపకుందునే. (బిగ్గరగా) ఎవ రాచీక
టిని బడి విచారించువారు ?

హైమ—మహాత్మా ! నానాధు నేమర్హులలో హింసించిరి. దిక్కు
తెలియక నే నిక్కడ స్పృక్కుచుంటి. దయార్థహృదయులై
సహాయ మొనరింపరే !

శివ—అమ్మా ! భయ ముడుగుము. (లైటువేసి) అకటకటా ! నా మి
త్రుఁ డగుమార్తాండమూర్తికే యీకష్టము? కలనైనఁ బగవని
కైన హని చేయనియ్యకొనని యీపూజ్యనే వేధించిన దుష్టుల
వెదకి వెదకి వెంటనే కాలుగదరిఁ జేర్చుకున్న నామనస్తాప
మడంగునే.

హైమ—తమరి నిట్లు తొరసిల్లఁ జేసినదై వమున కెన్నేనిదండములు.
అయ్యా ! నానాధునిఁ జూచుచుండుఁడు. ఈయెడ నేడనైనఁ
గాసారమున్న వెదకి జలములచు గొనితెచ్చెద (పోబోవ)

శివ—(వారించి) అమ్మా ! పాడునీ రేటికి! నాయొద్ద జీవామృత మున్న
ది. దీనియొక్కమహిమ శీఘ్రకాలములోనే తెలిసికొనఁగలవు.
ఒక్కబిందు వీతనినోటఁ బడినంతనే నితని స్వస్థచిత్తునిఁ జేసి
యూరోగ్యము నిచ్చును. (బ్రాంచి మార్తాండునినోటఁ బోయను)

మార్తా—(కదలుచు) అబ్బా....ఈపార్శ్వ మంతయు గుసపపు పోటు... స్వహ. (నిట్టూర్పుపుచ్చును.)

సైమ—మీదయవలన నానాధునకుఁ దెలవి కలిగినది.

శివ—అంతమాత్రమే కాదు. ఇంతలో నామిత్రుని నడిపించెదను చూడుము. (మరిలఁ ద్రాగించును.)

హై—నాథా! ఎట్లున్నది ?

మార్తా—స్వహ—(నిట్టూర్పునిగిచ్చి) గు డెలుమాత్రము కొంచేము ముడుచుచు వి కాని బాధ చాలవఱకుఁ బాసినది

హైమ—అది యాయవృశాకటాక్షమున—

శివ—(తనలో) నే ననుకొనినాతపనియు నిరాటంకముగ నెరవేరినది.

మార్తా—పరమవృశాక్షణ వానోప్రాణదాతా! వందనములు.

శివ—మిత్రుడఁ అన్యుడను గాను లెమ్ము చాలఁబైమైనది మీవా రె దురుహులుచుదురు.

మార్తా—ఆహా! మైబోజమ్మఘ్రేడు శివరావే! యేమి నాభాగ్యము.

(ఆలింగనము చేసికొని) కాని మిత్రుడా! నిరపరాధి నగునన్ను నిష్కారణముగఁ గప్పవెట్టినటిదిటకుల మట్టుఁబెట్టక యెట్లు నే నింటికిఁ జనుదును! ఆదురాత్ములరుధిరము నాయాశనము నఁ దిలకముగా నిడుదాడ నేను నాయ్లు చొచ్చుట కల్ల. కల్ల.

శివ—ఆహా! వెదుకఁబోయినతీగ క్లాగ్ కే చుట్టుకొనినదే! ఈతఁడు స్వగృహమునకే చేరినచో బ్రాంది దినదినము త్రాగించుట యెట్లని యోచింపుచుండ దానియొక్కనివృత్తి నీతఁడే చేసినాఁడు. ఒక్కటేన్ డేస్ ట్రైలో నిలని సకలవిద్యాపారంగతునిఁ జేయ వచ్చుచు.

మార్తా—బ్రదర్! యేమట్లాలోచింపుచుంటిని ?

శివ—అబ్బే! ఆదుర్మతు లెట్లు మనకు సాధ్యమగుదురా యని.

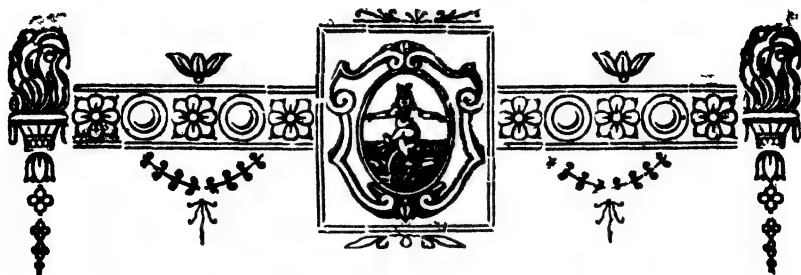
మార్తా—ఏమీ! సాధ్యమేకారా! యెట్లు కారోచూచెదఁ గాక.

శివ—(తనలో) ఆహాహా! యెంతశాంతమూర్తి యింతలో రక్తనేత్రుఁడయ్యెను. దీనికంతకు శూరగుణదమగుబ్రాందియే కారణము. ఈతఁ డాచరించినప్రతిజ్ఞకు సరియైన యాధారము మాయొద్ద సిద్ధముగానే యున్నది. మున్ను ప్రతివిషయమునందును నెనుకొని మాగుట్టంతయు గ్రహించియున్న మావిరోధియే నిన్ను బాధించె నని దీని కనుకూల మగుతార్కాణములు తారస్థిలఁజేసి తొలుఁదొలత నాతని మారణముఁజేయించి యితనికి శాంతినిచ్చి మాపీడ వదలఁ గొట్టకొనవలయును (ప్ర) మిత్రమా! ప్రస్తుతము శాంతిపుము అనన్యసామాన్య శేమషీఘరంధరులగు మాబోటి నెచ్చెలులుగల నీ కేటికీచింత. అట్లే చేయవచ్చును నడువుఁడు (నగుచుచుండురు.)

మార్తా—బ్రదర్! సీమందుముక్కమహిమ యేమోకాని యది నా బాధనంతయుఁ బాపుటయే కాక యెంతహేపీగా నున్నది!

శివ—మరలఁ గొంచెము సేవించినచో మరింతగ్రాండుగా నుండును. కానిమ్మ (త్రాగింపులు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది తృతీయాంకము.

హో ర రా స్కె ల్స్.

అను,

వ తి సే వ నా ట క ము.

—❦❦❦❦❦❦❦❦—

చతుర్థాంకము :—ప్రథమరంగము.

స్థలము: గృహంతరము.

[ప్రవేశము ' హైమవతి, మార్తాండమూర్తిపటము గద్దెపైఁ బెట్టి సోఘాపైఁ గూర్చుండి విచారముతో.]

హైమ—అక్కటా ! నావిభునినడత పూర్తిగాఁ చెడినది.

సీ. పనిలేక నిముస ముండున నెందు ననువాఁడు

నాటునెల్ల పండి ర వేరుపడెను

అస్థతము నెప్పుడును ర నాడ నొల్లనివాఁడు

చూడఁ బో మాతోడ ర లేఁ డను మనుఁ

దల్లిదండ్రులమాటఁ ర దలను దాల్చెడువాఁడు

కన్ను ముచును వారిఁ ర గప్పపెట్టు

గడియ యైనను నన్ను । విడిచి యుండనివాఁడు

కల నైన నాతోడఁ । గలయ రాఁడు

తే. గీ. అట్టియనుపమసుజ్ఞాని ర యిట్లు లౌ న

టాచు నెంచ నైతి నకట ర కొంచె మైన

నట్టిదో నానుదిటివ్రాత 3 యెఱుంగ వశము
దేవదేవ యన్నిటికీవె 3 దిక్కునుమ్ము.

ఎలకుంది యేమిప్రయోజనము. ఆపుణ్యమూర్తి కరుణాకటాక్షవీక్షణ
ములను మామీఁద వెనఁజల్ల వలయును గదా! (పటముజూచి)
అహ! కేవలము మార్తాండస్వరూపమును మించఁ గలుగు నోదివ్యరూపం
గళవిగ్రహమా! మీచేత నున్నమాప్రాణము లిట్లు నులుమ న్యాయ
మా! (పూవులు జల్లుచుఁ బాడుచుఁ తన్మయురాలై యూడును.)

మార్తాం—[ప్రవేశించి] ఆడినమాటను దప్పక నిర్విఘ్నముగ నెఱవేర్చి
ననాఁడే పురుషసింహుఁ డన నొప్పు ఏపాప మెఱుంగని నన్న
న్యాయముగ హింసించినకూరు నేమి చేసినను దోసము లేదు.
ఒకానొకప్పుడు వానిపైఁ జాలిజనించి యూచకున్నప్పటికి మిత్ర
ప్రోత్సాహవశముచే వానిఁ జంపి ప్రతిజ్ఞాభంగము కలుగకుండఁ
జేసికొంటిని కదా! (భార్యనుచూచి) ఓహో! నాసతి యమిత
నిశ్చల దృష్టితో నేప్రతిమనో పూజ చేయుచున్నదే. (సమీపిం
చును.)

హైమ—(దిగ్గున లేచి) పటము వక్షమున నానుకొని) ఏమి నాభా
గ్యము! నాదేవుఁ డంతలోఁ బ్రత్యక్షుడైనాఁడు. (అని తనలో
ముఁయుచు) నాథా! నమస్కారములు. తమరు దయచేసి చాల
సేపు కాలేరు కదా! తమపదధ్యానమున మై మఱచినదాని
నగుటచే తమరాక వెంటనే తెలిసికొనఁ జాలనైతిని. ఈదాసి
తప్పును క్షమింపవేడుచున్నాను (కాళ్ళపైఁ బడును.)

మార్తాం—(తనలో) అతివినయం ధూర్తలక్షణ మనినట్లే యెంతవినయ
మగుఁజూచుచున్నది. (పైకి) నేను వచ్చి యొక్కక్షణమైనఁ
గాలేదు లెమ్ము.

హైమ—చిత్తము. (లేచి) మీతల్లిదండ్రులకన్నులఁ జల్లఁజేసియే వచ్చితిరా ?

మార్తా—ఇంకను వారి కగుపడ లేదు. నీచేత నదేమి?

హైమ—ఇది నాయిష్టదైవప్రతిమ.

మార్తా—అట్లయిన నే నది చూడఁ గూడదా యేమి?

హైమ—తమ్ముఁ దామీ చూచుకొనుట కింకొకతెయాటంకమా! ఇదిగో వీక్షింపుఁడు మీక్షతిమయే.

మార్తా—(తనలో) ఈవిధమైనపూజాపునస్కారములే కాని దీనిముఖమున సరియైన లవ్ పోశ్చనే కాన్పించదు.

హైమ—నాథా! సమస్తగుణసంపన్నులగుతమరు ఊరు పేరు లేనియే దుర్మార్గులనో యోడించుట కెంతయో కఠినప్రతిష్ఠఁ గావించి యిల్లు విడిచి మాకందఱకు దూరమై మమ్మేడ్పించుట మీకు న్యాయమా!

మార్తా—కుడిచి కూర్చుండక మి మ్మేడుపు మన్నవాఁ డెవఁడు? ఈ పూట నాకుఁ గొంచెము అర్జుంటుపని యున్నది. మీగోలమూలమున నాపనిఁ జక్కబెట్టకయే రావలసి వచ్చినది. కావున మేడ మీదికేఁగి వారికిఁ గూడఁ గనుపించి మఱలెదను.

హైమ—ఈ యాటుమాసములన్నండియు మీపనులు పూర్తియే కాలేదా ?

మార్తా—అధికప్రసంగ మాచరింపకుము. (పోవును) అదిగో! శాస్త్రి గారితోపైత మందఱు నిశే వచ్చుచున్నారు.

[అంత సుగుణశీల సుగుణవతులును జంద్రమాళిశాస్త్రియు
[బ్రవేశింతురు.]

సుగు—(సంతోషముగా) ఓహో! వచ్చితివా! తండ్రీ! (అలింగనము చేసికొని) నీవట్లాంటిగా మ మ్మందఱ విడిచియుండ నీమన నెటు

లోపై. ఏమి నాన్నా ! ఇదివఱకువలె గాక నీమోము కళా విహీనమై యన్నదేమి ?

మార్తా—(విసుగుదలతో) దానికి నే నేమి చెప్పగలను. మీనేత్రముల కేజబ్బో చేసియుండనోపు.

చంద్ర—అబ్బా ! పాకము చాల ముదిరినది.

వతి—బాబూ ! మార్తాడా ! కన్న తల్లిదండ్రులను గలనయిన విడిచి యుండ నొల్లని నీమానస మేలయితటికారివ్యము వహించినది ? ఆఱుమాసములనుండి మ మ్మిత హైన్యముగఁ జూచుట కేమి హేతువు ? నేను కాని మీతండ్రిగారు కాని నీభార్య కాని నీ యిచ్చవచ్చినట్లు చరింపక నీమది కెన్నడయినఁ గష్టముఁ గల్గించితిమా ! నీతోడిదే లోక మరుకొని నీయానందమే మాయానందముగ నెంచి సంతసించు మ మ్మివిధమునఁ దెగనాడి యుండ నీకుఁ దగునా ? నీకలతకుఁ గారణ మెఱుంగఁబరపక మమ్ముఁ గష్టపెట్టుచుంటివి కదా !

మార్తా—ఈయాఱుమాసములనుండియు నేను నాస్నేహితులఁ గూడి యనుభవించునానందమునకు మేర లేదు. నే నానందించుటయే మీకమితసంతోషదాయకము కదా ! అట్టి నాయానందప్రవాహమునకు మీ కెల గట్టు కట్టవలయును ?

సుగు—నాన్నా ! నీస్నేహితులెవ్వరు ? వారిచేరు లెవ్వ ?

మార్తా—ఆవిమర్శన మీకేల ?

చంద్ర—అతని నేల విమర్శించెదరు ? నేఁ జెప్పెదను వినుడు. సకల దుర్వ్యసనమర్కారధురంధరుఁ డగునాకుమారుఁ డొక డితినికి మొదటిచెలికాఁడు, వానికి జ్యేష్ఠభ్రాతలో యన నొప్పువారింకను మువ్వ రున్నారు మీవానికిఁ జెలికాఁడు.

మార్తా—పచ్చకామెర్ల వానికి జగమంతయుఁ బచ్చఁగా నున్నట్లు, చెనఁ
టికిఁ బ్రజలందఱుఁ జెనఁటులట్లే కాన్పింతురు. సుగుణులు కానిమ్ము,
దుర్గుణులు కానిమ్ము వానిప్రాపే నా కమితానంద దాయకము.
చంద్ర—ఔనాను. పైత్యగోగికి పంచదార వెగటుగానే యుండును.
ఔరా !

తే. గీ. చెడుచెలిమియు దుష్పౌధయు శ చెడుపనులును
జొచ్చినట్టుల వీనులఁ శ జొరవదేమొ
నిత్యశోభనమొసగెడు శ నీతిపరుల
పూర్ణసుజ్ఞానతమచుగు శ బోధలెపుడు.

ఓ వెట్టివాడా ! కుటుంబముచకంతకు నీహొక్కడవే యాధారభూతుఁ
డవుగ నుండియు వీరినందఱుఁ ద్యజించి నీవేడనో సుఖించుచు నుంటి నన్న
మూల కర్థమేమి ?

మార్తా—అట్లును మీయందఱియొక్కయద్దేశము లేమి ?

సుగు—మాయాద్దేశము లేమున్నవి ? మాకుఁ గాలము మూడవచ్చు
చున్నది కదా ! వ్యాపారమంతయు నీమీఁద విడిచిపెట్టి మే
మొకయెడ హాయిగఁ గూర్చుండి నీబుద్ధికుశలతయ నీవు సంపా
దించెడుకీర్తిని నీకుటుంబవృద్ధిని గాంచి సంతసించుటయే మా
మతము.

మార్తా—(తనలో) ఓహో ! ఇది కడుసమంజసమాగ నున్నదే ! నా
ప్రభుడు నన్ననవరతము నొక్కి వక్కాణించుచుండెడివనిని
నేడే సులభముగఁ బూనునవవాశము చిక్కినదే, భర్త ! యేమి
నాఛాన్న !

హేమ—(తనలో) తల్లిదండ్రులయొక్క వాక్కుధారసంబువలనను జుద్ర
మాళిశాస్త్రిగారి భాషణామృతమువలనను నానాధునిత్యక్రత
మోంతరంగము మాతినది,

మార్తా—నాన్నా ! నా బాగు నాకుఁ దెలియదా? కడచినదానికి వగ
చిన నేమిప్రయోజనము! మీరు నలువరు నాలుగుమాట లాడి
నా బ్రెయిన్ పాడుచేయక యీనిమిసముమొదలు బిజినెస్సంత
యు నామీఁద విడిచిపెట్టుఁడు. నే నెంతలో నెంతవృద్ధి జేతునో
స్వేచ్ఛగ మీ రొక యెడఁ గూర్చుండి వీక్షింపుఁడు.

సుగు—ఓ భగవంతుడా ! యెంతచల్లనిమాటలు వినిపించితివి. ఇదిగో
దేవునిపై భారము వైచి యీక్షణమునుండి సమప్తాంగీకారము
లతో నేసంతయము లేకుండ వ్యాపారమంతయు నీ కర్పింప—
(అర్చోక్తి)

చంద్ర—ఆఁగు డాగుఁడు. అర్పించుచున్నాఁడ ననుమాటమాత్ర మీ
వేళ విడిచిపెట్టకుఁడు. (వారిండురు)

సుగు—(ఆశ్చర్యముగా) ఏల ?

హైమ—అయ్యో ! యేమి యీ అమంగళము !

వతి—నాన్న గారూ ! అట్లు వారిచితి రేమి ?

మార్తా—ఈయనకు గతిలేక, ఆయనకు మతిలేక, కారణ మేముండురు?

చంద్ర—అమ్మా ! ఈదిన మంత మంచిదికాదు.

మార్తా—అట్లయిన మంచినాఁ డేదియో నిర్ణయించి కొండఁ తముహూ
ర్తముపెట్టి యుంచుఁడు నాఁడే వత్తును (పోవును)

హైమ—అప్పుడే శ్రోవఁ దీసినారే !

సుగు—అయ్యో ! ఈదినము చైత్రశుద్ధదశమిబుధవారము కదా !
యేల మంచిదికాదు.

చంద్ర—(ఛరభ్యాసముగానుండి) అయ్యో ! మాకును మాపుత్రునకు
ను నెట్టిసంబంధము లేకుండఁ జేసికొనినవిషయము మీకెప్పు
డైనఁ జెప్పితివా ?

సుగు—మీమన స్నేమైన బాడయి కదా నేమి? ఆమాట చాల
మార్లు చెప్పినాను.

చంద్ర—దానికేమి కాని సుగుణశీలుడుగానూ! ఈమధ్య మనయూర
నొకహత్య జరిగినదట! దానికోసం మీకేమైన దెలియునా?

సుగు—జరిగినట్లు తెలియును అంతకన్న మరేమియు దెలియదు. విశే
షము లేదు?

చంద్ర—అశవము నిన్న పదిగంటలకు మనయూరి వెలుపలనున్న యుప్పు
తేరునందు దేలినదట! దానిని సూపరింటెండెంటువారు విమ
ర్శింప నిట్లున్నదట! ఈచృతజీవి ఘోరరాజద్రోహి, అంత
మాత్రమే కాక రణరాడీ, రాడీలనెల్లరను జించి చెండాడు
రణనీతివిశారదు డీహత్యాకారకుడు కాన నీవిషయమున మీ
రంతలా విమర్శించు బనిలేదు. చిత్తగించవలెను. అని యున్న
దట

హైమ—(ఉలికిపడుచు)

సుగు—(గుండెలుకొట్టుకొనుచు) అబ్బ! యెంతరాతికాండ! గలకర్తరు
డాతడు? మీమాటలు వినుచునే నాయొకలు జ్ఞు మనినవి.

చంద్ర—దాని కేమైన దగినంత కారణ ముండదు కదా!

వతి—ఇంకరము లగుమాటలు వినినప్పు డెల్లటకు నల్ల ముగించు.
కారణ మేముండును?

చంద్ర—ఔను అయ్యా! నా కేదినమున గొప్పదియు మరూహ్యమై
నదియు నగు భయంకరరహస్యమొకటి చెవి బడినది. అది నిజ
మగునా కాదా యని చాల సంశయము కలిగి నేను స్వయ
ముగా బోయి విమర్శింపగా నచ్చటివగునాచర్యుల బట్టి యా
వృత్తాంతమును బలపఱచుకొనుట కేసాశయము నందనైతిని.
అంత నే నక్కడ గొంతసేపు నిశ్చేష్టుడనై యుండ నొడలంత

యు జెమ్మటలు గ్రమ్మి నామది పరిపరివిధములు పోవ మరే
మియుఁ దోచక వచ్చి మీయింటఁ బడితిని.

సుగు—(అశ్చర్యముగా) ఆ మిమ్ములను వ్యాకులపెట్టునంతటిదైన
చిత్రకార్యమేది? మన కేమైన సంబంధనీయమా?

చంద్ర—క్రితసంబంధమే కాదు. మనప్రాణసమానము

సుగు—(భయాశ్చర్యములతో) అట్టిదెన్ని.

చంద్ర—కప్పుడు వ్రశ్శించిన నే జెప్ప లేను. పరిశీలించిన బయటఁ
బడును కదా!

సుగు—అట్లయిన నచ్చోటి కప్పుడే వెళ్ళి వీక్షించి వత్తము నడుపుడు.
(స్త్రీమవతి కాక కడమవారెల్లరు నిష్క్రమింతురు)

హైమ—(అనిశ్చయముతో) ఆహా! చంద్రమాభిశాస్త్రిగారి నోటి
నుండి హత్యావిషయమునైన భాషణబాణములు బయల్పడలి
మదీయిస్తులధైర్యస్థైర్యపూహమును ఛేదించివైచి యాదో
ళన కెడ మొసంగెనుగా? ఘోరా! మున్ను నామగనినోటినుం
డి చనుదెంచినభయదభీషణగర్జారావమే ఇప్పుడీశవమునందు
స్పష్టీకరింపఁ బడినవి. అయ్యయో! దెబ్బతినిన యుద్రేకమునఁ
బట్టి యట్టిప్రతిష్ఠ గావించి రనుకొంటినికాని యింత వస్తు నని
తెలియనైతిని అబ్బ! యెంతకూరకృత్య మాచరించిరి?
గవర్నమెంటువారి కీమర్మ మేమయిన దెలిసినచో నెంతముప్పు
సంభవించునో? ఎంతకరివశిక్ష విధితురో? (కొంచెమాఁగి భర్త
పటమును జూచి) ఆర్యా! నీరజంబులఁ బోలిన భవదీయసుకు
మారకరము లెట్లారులప్రాణములు తీయఁ గల్గినవి. అమితశాం
తమూర్తి వైననీ కంతటియాగ్రహ మెట నుండి వచ్చినది? లేక
యిదియంతయు నాభ్రాంతియా? ఔనాను. ఆనిర్మలాకారుఁ

డా ఆభక్తితత్పరుడా నిజముగ నీగుప్తకార్య మాచరించువాడు
కాడు కాడు. (లేచి) ఏడి నానాధుఁ డెటుపోయినాడు ?
బహుకాలదర్శనమైనగులకు మనసార మ్మాట్లాడుటకైన నవ
కాశము చిక్కినది కాదే. రక్షకభటులకుఁ జిక్కి రచ్చకేఁగెనా
యేమి ? అయ్యో ! ఇక దాచనేల నాయ త్రమామల కీరహస్య
వృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పునునా ? (నిట్టూర్పుపుచ్చి) అబ్బా !
నామతి చలింపుచున్నది కన్నులు తిరుగుచున్నవి. కాశ్యపాఁ
కుచున్నవి. కటకటా ! యేమిచేయును ? తెరువెయ్యది ?
అయ్యో ! యేది నానాధునాపదఁ బాపుమార్గము ? హా !
(సోఫాపైఁ గూలఁ బడును.)

(తెరపడును.)

నత్తురాంకము—ద్వితీయరంగము.

[జేస్సింగ్ హాలునందు రాస్కెల్లు ఆలోచింపుచు గూర్చుందురు.]

శ్యామ—శివరావు! కర్తవ్యమేమిరా ?

శివ—ఎంతటామచ్ గా నున్నప్పటికీ గార్యములపట్ల జాగరూకతగానే
వర్తించేయుచున్నాను. మన మాలోచించినప్రకారము మన
యొకగురియొద్ద ఫిఫ్తన్ థాజెడ్ రూపీస్ మార్తాండమూర్తి
యప్పు తీసికొనినట్లుగా నోట్ల నతిభద్రముగా వ్రాయించి యుంచి
నాను.

శ్యామ—వ్రాయించినావు కాని యాపైపని పూర్తిచేయుట యెట్లు ?

శివ—అదియే నాకును బెద్దబెడదగా నున్నది.

భాస్క—మనము చేసినమఱపురానిహత్యలను మఱచుట కనునెపమున
మరింత హెచ్చుగా మార్తాండునిచే మద్యపానము చేయించియు

నాట్యకత్తెచే నాట్య మాడించియుఁ బ్రపంచమును మఱపించఁ జేసిన నానోటపై నిట్టే సంతకములు చేయించ వచ్చును.

దుర్గా—యస్సాలరైట్.

అప్ప—(ప్రవేశించి) అయిందా నేదా ! మీయూలోచన బాబయ్యగా రొచ్చేత్తుండారు.

శివ—దుర్గారావు ! నీ వెను రేగి యీరేయి మనదగువినోదవృత్తాంత మంతయుఁ జెప్పి డ్యానింగ్ గరల్ ను తీసికొని రమ్మ.

దుర్గా—ఉ... (రాడీ చనును.)

మార్తా—(సంతోషముగాఁ బ్రవేశించి) హల్లో! డియర్ ఫ్రెండ్సు ! ఒక్క-డ్యాస్ నుమాటేమి ? ఈడే మొదలు మాఫాదరు బిజినెస్ సంతయు మనమీద విడిచిపెట్ట నున్నాడు. వన్ డేకి హౌండ్రెడ్ డ్యాస్ నెస్ చేయింప వచ్చును. ఫౌజెడ్ బ్రాంచి బాటిల్సు త్రాగ వచ్చును. ఏదీ డ్యాన్సుగరల్.

శివ—వచ్చుచున్నది కాని బ్రదర్ ! మీనాన్నగారు బిజినెస్ సంతయు నిన్ను మేనేజ్ చేసికొ మ్మన్నమాట సత్యమా !

మార్తా—సత్యమా యని నెమ్మదిగా నడుగ నేల ? ముమ్మాటికి సత్యమే. ఏదీ ! నాట్యకత్తె యగుమననాగరత్నము ?

భాస్క—(బ్రాంచి గ్లాసులోబోసి) అదిగో ! వచ్చుచున్నది. ముందొక పెర్ తగిలించుము (ఇచ్చును.)

నాగ—(ప్రవేశించి) గుడ్ నైట్ సార్ !

మార్తా—ఏదీ ! వన్ కిస్ ! (ముద్దిడి) ఈనాడు నీనాట్య మతిరమణీయ ముగ నుండవలెను. ముందు దీనిని సేవింపుము. (బ్రాంచినిచ్చును.)

(రాస్కెల్లుకూడఁ ద్రాగుచుందురు.)

అప్ప—అగ్నినిప్పునాటి యీబరంది అద్దూపద్దూనేకుంటా తాగి అడా బిడిస్లేత్తూ బో రెండఁబెట్టుకోటమే కాని యేమినాబం ! నాను

రాగీ పోతాడికల్లునాటి దొక నలపా టిడకుండా యేసుకుంటే
నాకుమల్లే అచ్చోసినాంబోతులాగ నిగనిగలాడతా పూరిపోయా!
మార్తా—ది బెస్ట్ ఫ్రేన్డ్స్ వైరై టీడ్యాన్ను ! ఏదీ ?
నాగ—(నాట్య మాడుచుండును.)

[అంత సుగుణశీలుఁడు, చంద్రహాళిశాస్త్రియుఁ బ్రవేశింతురు.]
సుగు—శాస్త్రిగారూ ! త్రిప్పి త్రిప్పి కడకు మాపుత్రునివాసస్థలమునకే
తీసికొని వచ్చితిరే. అబ్బా ! ఎడమక న్నదరుచున్నది. మనమిల్లు
బయలుదేరినదిమొదలన్నియుఁ దుశ్శకునములే కల్గుచున్నవి.
చంద్ర—దుష్టపుత్రులను గనినమనకు దుశ్శకునములుకొక సుశకునము
లెటు లబ్బు ?

సుగు—ఏమీ ! చాలవివరతవాక్యముల నాడుచుంటిరే ?
చంద్ర—వివరత మేమున్నది. ఇటు రండు. ఇదిగో నీగవాక్షమునుండి
తేరిపాటఁ జూడుఁడు.

నాగ—(నాట్య మాడుచుండ మార్తాండమూర్తి బ్రాంది త్రాగుచు
ఆమె వెంటఁ దిరుగు చుండును.)

సుగు—(నిశ్చేష్టుఁడై) ఆ ఏమీ ! ఏమిది ? శాస్త్రిగారు! ఆవిద్యుద్దీప
కాంతిలోఁ దళతళలాడుచు మామార్తాండమూర్తియో యామె
చేతను గీలుబొమ్మయై యాడుచుండెను ?

చంద్ర—ఆర్యా ! బెగలకుఁడు.

తే. గీ. గరళమును గ్రోలి మత్తెక్కి १ కామకుఁ డయి
శివుఁడు తిరిగినభంగి శ్రీధర్మనివెంట
మద్యపానియై యీత ఁడా १ మగువఁ గూడి
చిత్తకార్తికుక్కుయెయ్యెయ్యె १ జిత్రమేమి ?

సుగు—అక్కటా ! యెంతవెంగిలి యయ్యెను ! అతినుచున్న దేమి
యుండును ?

—అమె యెంగిలితోఁ గలిసినమాంసాహారమై యుండ వచ్చును.
 జెల్ల / ఇసీ! మార్తాండ! నీశీలమంతయు నేబావిఁ బడఁద్రోసితివి?
 సుగు—ఇ. / నీనిశ్చలబుద్ధి కీహీనచేష్ట లెట్లు సంప్రాప్తములైనవిరా!
 అక్కటా! / సాపకూపమునఁ బడియున్న నాపుత్రునిఁ బైకి
 ఆర్యా' నే నేగి / యందుండును. (పోవఁ బ్రయత్నించును.)
 తీసికొని వత్తును మీ / మీ మీసాహసము ! యెట్టియెడ
 చంద్ర—(అడ్డగించి) అమ్మయ్యో! / నీ కు కాని యీసాడుత్రాగుఁ
 కయినఁ జూతవఁ జేసి పరుగిడ వచ్చు.
 బోతులనడుమకుమాత్రము పోవ నయము నశాదు.

సీ. క్రూర ఘోరాహిని నీ గూడ గానంబుచే
 నిట నిలిపి బుట్టఁ నీ బెట్ట వచ్చు
 మేటిబెబ్బులివైన నీ వాటముగా లేడి
 నొనొంచి యాడింప నీ ననువుపడునా
 నలిడుషబుద్ధిని నీ సతులతో నే సాధు
 వర్తకుఁ జేయఁగ నీ వలనుపడును
 భీతిగొల్పేడిక్రూర నీ భీషణసింహంబు
 నైనను నవలీల నీ నడఁపఁ గలుగు

గీ. నట్టిజగజ్జెట్టు లీధుని నీ నలర గంటిఁ
 గాని యీఘోరపాపాఘ నీ హీననరక
 దాయకం బగుబ్రాంచిని నీ ద్రాగువారి
 కాగరభకంఠుడైనను నీ నడల వలయు.

సుగు—ఔరా ! ఇప్పు డింకేమొనర్పఁగు (విచారించును.)

శ్యామ—బ్రదర్ ! దీనిపైఁ గొంచెము సంతక మిడుము.

మార్తా—కొంచె మేమిటి వన్ పెగ్ బ్రాండి యిచ్చి పూర్తిగా వంద
 సంతకములు చేయించుకొనుము. (శ్యామలరావిచ్చిన బ్రాండ్లి
 త్రాగుచు నోటపై సంతకములు చేయును.)

సుగు—అయ్యయ్యో ! మరలద్రాగుచుండేనే మద్యసముద్రమున నల్లు
కొట్టుకొనిపోవునాతనయుని దరిఁ జేర్పవద్దా ! పిమ్మట నేమైనఁ
గానిండు (లోనికేగి మార్తాండుఁడు త్రొగుచున్నట్లును, బడఁ
గొట్టుచు) తనయా ! నీముద్దునోరా యీహీనపదార్థమును
సేవించుట.

మార్తా—(మహాకోపమున) ఆ యెవఁడవురా నీవు ! రాస్కెల్ !
(గ్లాసుతోఁ దండ్రితలపైఁ గొట్టును.)

సుగు—ఆ ఆ హా ! (మూర్ఛిల్లును.)

చంద్ర—అయ్యయ్యో ! మొత్తప్రమాద మొత్తప్రమాదము ! అబ్బా !
నెత్తు రెంతవడిగాఁ గారుచున్నది ? (శైత్యోపచారములు
చేయును).

మార్తా—నానోటియొద్దపదార్థమును బడఁగొట్ట నారాయణనికై నఁ
దరము కాదని యెఱుంగవురా? డేమెట్? (లేచి) నిన్ను మర్దకు
చేసెదను చూడు.

శ్యామ—(విచారించి) బ్రదర్ ! కొంచెము శాంతించుము. నీచే దెబ్బ
తిని పడియున్నవాఁడు మీఞదరు.

మార్తా—(ఆశ్చర్యమున) ఆ—ఎంతపొతపాటు జరిగినది ! అట్లయిన
నిమజ్జెంటుగా నొకయవుచుబ్రాండి యిచ్చి లేవనెత్తండి !

సుగు—అబ్బా ! హర ! హర ! (బాధపడుచుండును)

చంద్ర—క్రూరవ్యాఘ్రసముదాయ మని చెప్పిన వినరయితిరికదా !

మార్తా—(తూలుచు) ధ...ధ...తండ్రీ- ఎక్స్ క్యూజ్ (తండ్రీచెంతఁ
జేరును)

సుగు—చిఛీ ! దుర్మార్గుడా ! నీవా నాపుత్రుడవు ? కావు. నీవాక
చండాలుడవు (కారుచున్నరక్తమును, జూచుకొని) హా ! హా !

ఈ క్రమంలోను నేను? నాతల పగిలిపోయినదా? హా! (స్వేతి తప్పి పడును.)

మోర్తా—(పెద్దపెట్టున నవ్వుచు) 'హా! సుగుణశీలుడు శూరశిఖా మణి యయ్యెనే. అరే! అప్పులస్వామి! కమిన్! కమెలాంగ్! సూన్!

అప్పు—(కడువడిగా వచ్చి తనలో) తాగి 'ఒక్క' డెచ్చగా తొంగుడో కిదేంగోలోన్ (పైకి) యేంబాబయ్యగోరు పిలిసేనారు?

మోర్తా—ఈముసలిపీనుగుల నిరువురను నావల కీడ్చివేయరా!

అప్పు—ఈయన్నెక్కడికొట్టికెల్లా డెయ్యాలిబాబూ! డాగుదొరకా డాడేరీదా!

చంద్ర—ఒరురాత్ములారా! మీరంటకుడు; గాయము మరింత బాధ పెట్టును.

అప్పు—నదు నడేన్! పెద్దకబు ర్లాడతుండావ్ (చంద్రమాలిశాస్త్రిని గెంటుకొని పోవును.)

రాస్కెల్సు—(సుగుణశీలుని మోసికొనిపోవుచు.)

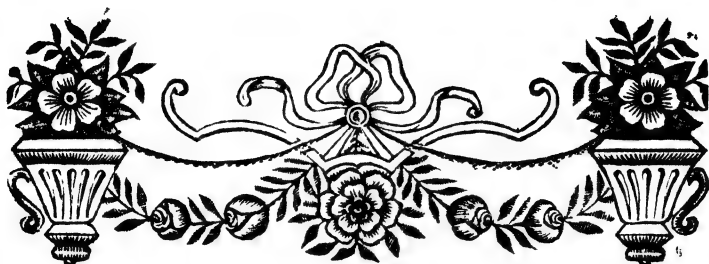
మోర్తా—(వినోదముగాఁ జూచుచుఁ బెద్దపెట్టుగా నవ్వుచు నాగరత్న ముచెంత కరుదెంచి) నాప్రేమలరాణీ! లేవే లేవే నాలేడీ! మన కడ్డువచ్చినచవటల నవతల కీడ్పించేను లే లే మనబెడరూ ముకు పోదాము. మన మిప్పుడున్నాహాల్కు భూకంపంవచ్చింది. (తూలుచు) హి. హి. హీ. ఆఁ వచ్చింది భూకంపం వచ్చింది. లేవకపోతే చూడు మరి సీబుట్టకంపం వదలఁగొడతా. (కొట్టు బోయి) కోపమేల కోమలీ! పోని పెగ్గిస్తా నాతో వేల్చావా? (బలయొద్దకుఁబోవుచుఁ దూలిపడి కోపమున) హారే డేమిట్! యెవడేవురా నీవు? నన్ను త్రొక్తావుగా కబడ్డార్. పోయెంపుంటే యేమిదుగావచ్చి దబ్బిలాడరా రాస్కెల్! పోయియిర్! కేమూఁ

'డులోకాల్లో యెవడు నాతో' దెబ్బలాడేముగాదు. హి. హి.
హీ. పారిపోయెదరేల? నాతో దెబ్బలాడలేక! నే నిప్పు డెక్క
డున్నాను. హీ. ఎయిరోప్లేన్ విూడ వెరీ వెరి థేంతు! నాచు
ట్టు ఈచెయిర్ను ఈటేబిల్ను గీబిల్ను అన్నీ గిట్రువ్వితిరిగిపో
తున్నాయి (తూలుచు) బలే బలే గేలాప్ గేలాప్ (అటు నిటు
పరుగిడుచుఁ బడిపోవును.)

(తెర పడును)

ఇది చతురాంకము.

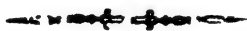

ఫో ర్ రా స్కె ల్సు.

అను,

ప తి నే వ నా ట క ము.

పంచమాంకము — ప్రథమరంగము.

సలసు — గృహంతరము.

[ప్రవేశము — సుగుణశీలుఁడు తలకుఁ గట్టుకట్టుకొనియును, సుగుణవతి హైమవతి లిరువురుఁ జేయొకప్రక్కను చంద్రమాళిశాస్త్రియుఁ గూర్చుండురు.]

సుగు — (నిట్టూర్పు నిగిడ్చి) ఓపరమేశ్వరా !

చ. ఒకఁడరి నీకు నామమును నొప్పుగఁ బల్కినయంతనే దయన్
సకలశుభంబులే యొసఁగి చాలఁగ సాకెడువాఁడ నంచునే
సకృతధవత్కథామృతమె శాంతమతి దగఁ గ్రోలుచుండఁగా
సుకముల నిచ్చి బ్రోవకయె చూచుట యొప్పున పార్వతీశ్వరా !

అబ్బా! ఇంకను నెలదినమ లకుఁ గాని నాగాయము మాన దని వైద్యులు చెప్పి వెల్లరికదా ! అక్కటా ! మాపంచప్రాణములను నెవనియందు లగ్నముఁ జేసి జీవింపు చుంటిమో ! ఎవఁడు సుగుణసాంగ్రఁడని సంతత మానందాబ్ధి నోలలాడుచుంటిమో ఆతఁడే దుర్గుణసాంగ్రుఁడు, సుర్వస్య సనపరిపూర్ణుఁడు, స్త్రీలోలుఁడును నయి చేయరానికూరనీచకృత్య

ములఁ జేయుచు మత్స్యర్వాజితయశశ్చంద్రికను దమస్సగరమున
ముంచుచుండ సిగ్గు వీడి నలుపురలో నెట్లు మసలగలము.

చంద్ర—మీరిట్లు కించపడనేల? ఎట్లో యూటలనందుఁడు.

సు,వతి—నాథా! విచార మేల? కాశీప్రయాణము నిశ్చయించుకొంటిమి
కదా ! మీకుఁ గొంచెము స్తిమితముగ నున్నపిమ్మట నాపురము
న కేగి మనజీవితశేషముట దానధర్మతపోయాగాదులతో సంతో
షముగాఁ గడపుదము.

సుగు—అట్లై యెంచితిని కాని గుణవతిమగుమనకోడలి నామర్మాస్థని
బాఁచి బడఁజేసి బాధింపవలసి వచ్చు నని యాలోచింపుచుంటిని.

చంద్ర—అమ్మా ! ఇంతమాత్రమునకే యూరువిడిచి పోవలయునా ?
కష్టములు కలుగనివా రెవ్వరు ? చూడుఁడు-

సీ. సమయంబు తప్పఁగా శ సారవభాముఁడు గూడఁ

బడరాని యిడుము లీ శ పుడమిఁ బడఁడె

సమయంబు తప్పఁగా శ స ర్వేశ్వరుఁడుఁగూడ

భస్మాసురునిచేత శ బాధపడఁడె

సక్కుబాయినిగూర్చి శ యక్కమహాత్ముడు

కరినర్జువులచే శ గట్టుపడఁడె

జగ ముద్ధరింపనై శ జన్మంబు నెత్తిన

గాంధిజీ జైలులో శ గానిపడఁడె

తే. గీ. చెట్టలకు నట్టివార లే శ కట్టుకడఁగ

మనయిడుము లొక్కలెక్కయా శ మహిని మాన

వాళి కాదినో మధ్యనో శ యంతముననొ

తప్పకయె యెప్పా కష్టముల్ శ దాపురించు.

సు,వతి—వారిపాటుఁ జూచి నే నట్లుంటిని కాని కోడలిమాట యటుం
చుఁడు. నవమాసములుమోసి కని యె-తయో ముద్దుగాఁ బెంచి

విద్యాబుద్ధులు నేర్పించి యతనికిఁ గించిద్దివ త్రేదియైన సంభవించు
గొండ కూలి మనమీఁదఁ బడినదో యనినట్లు విలపించుచున్నా
ము. అట్లత్యానందముగ సాకబడుచున్నపుత్రుఁ డిప్పటికి దుర్వ్య
సన నిమగ్నఁడై గుర్తార్గుడై తప్పు తెలియక తండ్రినే హింపించు
నంతటి యవివేకి యయ్యెను గదా యని నామానస మెంతక్రుల్లి
కృశింపుచున్నదో భగవంతునకే తెలియును. (విచారించును)

హైమ—అత్తగారూ ! ఊహింపఁడు. ఇది యంతయు నాపాపఫలము.

సుగు—దేవీ ! యెట్టివాఁడైనను దప్పనా? ప్రస్తుతము ప్రయాణ మాచి
పుత్రునిబుద్ధి మాఱు యత్నించుటయే తరణోపాయము (నిట్టూ
ర్పుతో) ఆబ్బా ! ఎన్నివర్తమానములు పంపించిన నింటికిఁ జేర
కుండఁగదా ! అక్కటా ! ఎట్టివాఁ డింతలో నిట్లయ్యెను !

సుమతి—వానిదూతలు వాని నింతలో రానిచ్చెదరా?

హైమ—ఇప్పుడు పంపించినవార్తకుఁ దప్పక రావచ్చును.

సుగు—(స్మృతి నభినయించి) ఆఁ-మఱచితిని శాస్త్రిగారూ ! ఒకరహ
స్యవిషయమువలన మీమతి చలించినట్లు మొన్న మాతో
నంటిరి కదా ! దానికిఁ గారణ మామూర్తాండుని మాఱుగునా?

చంద్ర—ఆఁ అదియే—కానీ—

సుగు—కానీ—యని సంశయింపు చుంటి రేమి?

చంద్ర—అల్లడుగో ! వచ్చుచున్నాఁడు మీపుత్రుఁడు.

హైమ—(లేచి చూచి) అమ్మయ్యో ! యే మావాలకము?

మూర్తా—(తూలుచుఁ బ్రవేశించి) ఓహోహా ! బెనారస్ ప్రయాణ
ధురీణులు కాఁబోలు !

సుమతి—తాయా ! ధురీణులము కాము, నితోఁ గొన్నివిషయములు
మాట్లాడవలెను, కూర్చుండుము.

మార్తా—ఇచ్చటి కేనిపుడు కూర్చుంటుకు రాలేకు. తౌజెండ్
రూపీస్ అవసర ముండి వచ్చితిని. అర్జెంటిగా ఇచ్చి పంపుడు.

నాకై నాప్రెం డ్దావలనిలిచి నిరీక్షింపుచుండు.

చంద్ర—ఈపాఠపంచక మెందును నెడఁబాసి యుండ దని నే నెఱుఁగు
దును. లోనకు దయచేయుమచుము

మార్తా—అవసరమైన నట్లనుటకే యందుంచి వచ్చితిని.

చంద్ర—అట్లా!

మార్తా—కాకమ రియింక నెట్లు? అది గ్రహించుకొని నన్నావల కలి
శీఘ్రముగఁ బంపివైచి మీమర్యాదఁ గాపాడుకొనుడు.

సుగు—బాబూ! మార్తాండా! నీబాగుఁ గోరి కొన్నిసంగతులు చెప్ప
నున్నాను. అంతగాఁ గస్పమనక తృప్తి యని కొంచెమాలో
చించి నామాటలకు సాంతముగా వినుము.

మార్తా—ఇదుగో ఇంపుచేతనే నే నింటికి వచ్చుట మానుకొని
యున్నాను: కాని వన్మినిట్లో మీసాద తేల్చుడు.

సుగు—నాయనా! నిందాపాత్ర మగునీమద్యపానము నాఱుమాసము
లనుండి కావించు చుంటివి కాఁబోలు నప్పటినుండియు నీకు మన
శ్చాంచల్య మధికమై మర్యాద నతిక్రమించి మనలుట తప్ప మరి
యేమిలాభ మగుపడినది? సుగుణఖని వనిపేరుపడసి యిట్లు ప్రవ
ర్తించుట తప్పు కాదా తృప్తి!

మార్తా—(పెద్దపెట్టుగా నవ్వుచు) ఓవెట్టితృప్తి! ఈమద్యామృతమునం
దెన్ని గుణము లున్నవో నీ కేమి తెలియును? (జేబులోని బ్రాంఛి
నీసా చీసి.)

సీ. ఈమహాదివ్యపానామృత మొక లెక్క

తరుమును భీతిని । దవ్వలకున్న

ఈమద్యమే యెంతో శ యెక్కి వ్యక్తిని మత్త
 గజమును నింతలో శ గట్ట జేయు
 ఈమహాసారజీ శ వామృతసేవయే
 కడులుబునిం దాన శ కర్ణు జేయు
 ఈమహారసపాన శ మే చేరి యెంతేని

ధీరునైనను వేగం శ దీర్ఘ జేయు

తే. గీ. ఇట్టిసుగుణపుంజము నెంతో శ యెపుడు గోర్కె
 తీర సేవించువాడె పో శ ధీరు డిలను
 కాన దీనిని గ్రోలని శ వానిజన్మ
 జన్మయా కాదు కాదిక శ జనులలోన.

సుగు—అక్కటా ! దీనియం దింతమూఢదృఢవిశ్వాసము కలిగినయీ
 పశువుతో నింకెంత వాడిచి యేమిప్రయోజనము?

తే. గీ. మూగవానిచెవుల శంఖ శ ములను నూడ
 వలసె నాదాబోధనలకు శ వశము కాక
 నీచతమ నుగక్రియలను శ నేర్పు జెంది
 గురుశుశోధనసూపత్తి శ నుగ జేసె.

మూర్తా—ఇంకను నేమైన నున్నవా మీప్రశ్నలు ?

చంద్ర—అడిగినది యొక్కప్రశ్న యైనను నచ్చుగ్రుద్దివట్లు సమాధా
 నము చెప్పితివి; కాని యొక్కటిమాత్రము చెప్ప మఱచితివి.
 ఈమహాదరిద్రహేతుభూతమద్యపానమువలన మై మఱచి తం
 డినెత్తిని మొత్తునంతటిశూరు డగు నని కూడ జెప్పిన బాగుం
 డెడిది.

మూర్తా—పటవ్—డేమెట్ ! నీవు ననేకవిషయములందు మా కడ్డు
 వచ్చుచున్నావు బాగ్రత్త. ఆనాడు నాశాదధని యంతతో నూతి
 కుంటిని కాని ఘరియొక్కడైన మర్దరు కావలసినదే,

చంద్ర—మర్దరులమహిమ యిప్పుడుకాదు. తొందరేల ? పాపము వండుచున్నది. ఔను సమర్థుడవు నీవలనఁ గానిపని యేమి ? కాడిలనెల్లరను చించి చెండు రణనీతివిశారదుడవు.

(నుగుణశీలుఁడు, నుగుణవతి, హైమవత్యాదులు నిశ్చేష్టులగుదురు.)

మార్తాం—(భయభ్రాంతితో దనలో) ఆహా ! విధికిగూడఁ దెలియ నసాధ్య మఱియి నెరవేర్చిన మాహత్యారహస్యము నెట్లెఱఁడు గ్రహించెనో ? కాక నేనేమైన భ్రాంతిపడుచుంటినా ? అబ్బే ! ఇంత నొక్కి నక్కాణింపుచున్న యీతనిమాటలయం దింకేమి యంతరార్థ మున్నది ! అట్లయిన నీతఁ డెట్లో మాగుట్టంతయు గ్రహించియే యుండవచ్చును. దీనికై యింతయాలోచన యేల ? వీనియెఱుక యనునగ్నికణము ప్రజ్వలిల్లి దావాగ్నియై మమ్ము దహించునంతదాఁకఁ గూడ రాఁ గలదు. కాన మాప్రమాణ ప్రకార మీకుత్పిత్తబ్రాహ్మణునిఁ గూల్చుటయే యుత్తమము.

చంద్ర—నాభాషణములతో నీవేమట్లు భయభ్రాంతుఁడవై, నిశ్చేష్టుఁ డవై, కంపితహృదయుఁడవై దీర్ఘాలోచనాబ్ధిఁ దేలియాడుచుంటివి. ఓవెట్టివాఁడా! మార్భమును వీడుము. మార్జాలము చట్ట లో శిరము నిమిడ్చి పాలు గ్రోలునప్పుడు తన్నెవ్వరును జూడ రనియే యభిప్రాయపడునట్లుగా—(అర్థోక్తి.)

మార్తాం—(కోపమున) ఓరిఫూల్ ! మార్జాల మట్టిదే కాని వీడు సింహమని యెఱుఁగుము. కుంభికుంభమును గడుపారఁ గ్రోలు గండరగండఁ దని యెంచుము. ఈపురుషసింహునికార్యముల కెవఁడడ్డువచ్చినను (రివాల్వరుఁజూపి) ఇదిగో ! యీ విధమునఁ గాలునిచెంతఁ జేర వలసినదే. (చేల్చును)

చంద్ర—హా... (నేలకు నొరగును)

అంతః—హా...హా... ఘోరము! ఘోరము ! (విలపింతురు)

మార్తా—షటప్ ! రాస్కెల్సు! యే మాగోల? పొండావలకు. (రివాల్వరు గుటిఁ జేసి ఆక్షేపణగా) ఓహో ! మిమ్ము కాశీప్రయాణ ధురీణు లని మఱచితిని మరి యమగంటుగా నారోడ్డు వట్టుడు. లేక యిచ్చట నోరెత్తినచోఁ గాశీపుర మటుంచి కాలునిపుర ముఁ జేరఁ గలరు. ఊ...పొండు.

(సుగుణవతి, హైమవతియు నేడ్చుచుఁ జనుచురు.)

సుగు—అక్కటా ! మాయాశలన్నియు నిరాశ లైనవి. మాప్రేమాను బంధ మీగడియతోఁ బూర్తిగాఁ దెగినది. హా ! మిత్రుఁడా ! నేటితో నీకాయువు మూడెనా ! అయ్యయ్యా ! ఎంతదారుణ మెంతదారుణము ! (పుత్రు నుద్దేశించి కోపమున) ఓరీ నరరూప ఘోరరాక్షసాధమా ! ఈపూజ్యుఁడు—

సీ. శివునిపదాంభోజ శ చింత చేయుటె కాని

చేయఁబోఁడు పరార్థ శ చింతనెపుడు

సత్యవాచాజన శ సాంగత్యమే కాని

సలువఁ బోఁ డన్యమా శ చెలిమి నెపుడు

దురితకర్మరునైన శ గరుణఁ గాంచుటె కాని

ఖలుఁ డని వానిపైఁ శ గనల డెపుడు

బరమసుజ్ఞానద శ భవ్యవాక్కులె కాని

పలుకఁ బోఁ డన్యను శ రాభిషలెపుడు

తే. గీ. బరమనిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై శ పరఁగువాని

బ్రాహ్మణార్యుని సూరతఁ శ బాప మనక

చంపి గడియించినయఘంబు శ జన్మశతము

లెన్ని యెత్తినఁ దీరునో శ యెంచు సుంత॥

(నిష్క్రమించును.)

మార్తా—పోరా ఫూల్! ఇక్కడి కీలంకెకూడ వదలి మాయాస్తి యు
తయు నాస్వాసీనమై యున్నది. భృ! ఏమి నాథాన్ను!

హైమ—(ఆత్రమున వచ్చి) నాథా! నాథా! చంద్రమాశిశాస్త్రిగారి
తనయుడు తనతండ్రిపాటు తెలిసికొని కాఁబోలుఁ జాలమంది
జనులతో వచ్చుచున్నాఁడు. మన మిందుండినఁ బ్రమాదము.
ఎందైనఁ బోవుదము రుడు.

మార్తా—ఛీ! పొమ్మిచ్చటచుండి. (గంటును)

(రాస్కెల్లు, అప్పలస్వామియుఁ బ్రవేశింతురు)

మార్తా—(ఎను లేగి) హల్లో! డియర్ ఫ్రెండ్సు! గుడీవినింగ్!
మిష్టర్ శివరావు! మొన్న మన మొచ్చిన హత్యానంతరమున
నారహస్య మెచ్చురు తెలిసికొనినను చుదకు చునమాతాపితలనై
నను నితరాలోచన లేకయే యమచుదరమునఁ జేర్చునటులు మన
మానాఁడు బ్రాందితోఁ బ్రమాణము చేసికొంటిమి కదా!
ఇదిగో! ఈనాఁ డారహస్యము గ్రహించినవ్యక్తి నాతో వాదింప
నీవిధమున మర్దరుచేసితిని (చంద్రమాశిశాస్త్రిని చూపుచు.)

శివ—హా! తండ్రీ! (శవముపైఁ బడి) నన్నుఁ బాసి పోతివా! కృపాంత
రంగకటాక్షవీక్షణల నన్నీభువి నింకెవఁ డరయువాఁడు? ఆర్యా!
యేల మాటు పలుకవు? నేను భ్రష్టుడ నగుటచేతనా? నీవు
బ్రతికియున్నంతకాలము నాకై వెతలనే యనుభవించి తుద కీగతి
నందితివా! హా! షరమాత్మస్వరూపా! (విచారించుచుండును.)

మార్తా—బ్రదర్! ఆఁడుదానివలె నేడ్చుచుంటి వేమిరా! లెమ్ము.
విచారసంహరి నొక పెగ్గ్ తగిలించుము.

శివ—అక్కటా! జనకా! యింక నాతో మాట్లాడవా? అయ్యో!
ఇంక నాజననిమో మెట్లు వీక్షింపఁ గలను. హా! నాచేతులార

నిష్కారణముగ నిన్నీ నుర్సార్సునిపొట్ట బెట్టితినికదా ! (వీలపించుచుండ.)

మార్తా—బ్రదర్ ! విచారముఁ బొరడ్రోల మందు బ్రాందిసేవించరా ?
(బ్రాంది యివ్వఁ బోవుచు) పుట్టినవాఁడు గిట్టక యుట్టికట్టుకొని
యూఁగుగాఁడునా ! మ సలిపీనుఁగు చచ్చినాఁ డని ముదము
చెందటకుమాటు బోరుమని యేడ్చెద వేల ?

శివ—(కోపమున బ్రాందిపాత్ర క్రిందఁబడునట్లుకొట్టి) డేమెట్ ! ఇష్ట
టైన మేమందఱముఁ గలిసి నిన్ను మర్దరు చేసిన నీ కిక్కడ
దిక్కెవ్వరురా ?

మార్తా—(నవ్వుచు) ఏమియాశ్చర్యము ! మిత్రులు శత్రు లైతిరే ! నరు
లకు హనులు చేయుసమయములం దీవిచార మేప్రక్క కేగి
ననో ?

సీ. పరధర్మపత్నుల శ బల్కిని చెఱఁ బట్టి
కానిపనులఁ జేయ శ లేనిచింత
మార్గమునఁ జనున శ మాయకులతలలఁ
బో నడిచినాఁడు శ లేనిచింత
నాతండ్రితల రక్త శ పాతమ్ముగా మోది
కానఁ బడిననాఁడు శ లేనిచింత
కడకు నొక్కని మొన్నఁ శ గడతేన్చి యాయార్చి
వీరులఁ జొచ్చిన శ లేనిచింత

తే. గీ. అహహ ! యీనాఁడు నీతండ్రి శ యరిగినంత
నింతపెంపుఁ జెందెనె దుష్ట శ చింత నీకు
సిగ్గు తెలియనియోనీచ శ జీవ ! హి హి హి
మంత మూఁగ సుంతైన శ చింత లేదె ?

శివ—చిఫీ! దుర్మతి! కట్టిపెట్టుము నీ మెట్టవేదాంతమును. ఓ మిత్రులారా! ఇప్పుడు వీనివలన మాకు జేకూరినహాని మీకు గూడ నెన్నటికైన సమకూడఁ గలను కావున నిక నింతటితో వీనిని గడతేర్చుటయే యుత్తమము. మీరు దలు సంసిద్ధులై యుండుడు.

రాస్కెల్లు—ఊ! రెడీ! ఫుల్లీ రెడీ! (అట్టహాసము చేయుచును.)

హైమ—(ఒక్కప్రక్కనుండి) అమ్మయ్యో! ఇప్పుడేవిగతి?

మార్తా—ఓ వెట్టివిధవలారా! మీరట్టె యట్టహాసము చేయుచుండు.

శివరావు 'నీతుండిని కాలునిపురికి నాతుండిని కాశీపురికి బాపి మనపీడ వదలఁ గొట్టితిని ఇంక మరయిష్టము! అంతాధనమే! అంతా బ్రాండే! వరల్డ్ లోని సానిన్గముంతా మరకు వశమే! ఇంకేమిలోటు. బ్రదర్! యోచించి విడిచిపెట్టు నీవెళ్ళిపోవుమును

శివ—అట్లయిన నేఁ జెప్పినట్లే యొప్పుకొన్న నీమేర నిగ్గచైన చాల నియ్యను. ఎట్లన, నీమూస్తినమస్తమును నాకు సగము చెల్లు న్నట్లు వ్రాసి యిమ్ము. అల్లు కాకున్న (మొలగోనిబాహు దీసి) ఇదిగో! నీవిధమున మన్ని కాగలవు నీ కది యిష్టమా! లేక యిది యిష్టమా! ఆన్సు లు ని పాయెంట్.

రాస్కెల్లు—వేరీ గ్రాండ్ క్వెస్టెన్.

మార్తా—మృత్యుకలి మూర్తీభవించి యున్ననీకేమార్తాడమూర్తిహిత వాక్యము లెట్లు చెవుల కెక్కును! చెడెదవు సుమా!

శివ—చెడ నెంచియే యిట్టికార్యములు చేయ సాహసించితిని. మిత్రులారా! యోచించెద రేల? నే నీతులువను తుదముట్టించెదను కాని మీ రీయింట నున్నధనమంతయు మెంటనే సంగ్రహించి తెండు పొండు.

మార్తా—ఓ సీమలారా ! సహస్రకిరణోజ్వలప్రచండకరతుల్యమార్తాం
 డమూర్తియండనా మీయాగడములు ? మీరందఱు కాడీలు
 మాత్రమే. నేనో కాడీలనెల్లరను చించి చెండాడు రణనీతివిశా
 రదుడను. రాస్కెల్సు (రివాల్వరుతో శివరావును ప్రేల్చుచు)

శివ—హా ! (నేల కొరంగును).

అందఱు—హా ! హా ! ఘోరము ! ఘోరము ! మర్దర్పు ! మర్దర్పు !
 (పరుగిడుదురు.)

మార్తా—(నవ్వుచు) ఈశూరులందఱు దారి తీసినారు. నాప్రెం డని
 నేను మెత్తగా మాట్లాడుటచేత నీతఁడు కత్తి నెత్తి నాపై కుఱికి
 వుదకుఁ ద దముట్టినాడు. (త్రాగు చుండును.)

హైమ—హర ! హర ! కిన్నులు తిరుగు చున్నవి అమ్మయ్యో ! ఒక్క
 యాగంటలో రెండుహత్యలా ? యెంతదారుగాము ! (విని)
 ఏమీకలకలము ? (చూచి) హా ! ఇంక నానాఘండు నాకు
 దగ్గుట కల్ల. (పతికడకుఁ బరుగున వచ్చి) నాథా ! నాథా !
 గవ్వ పాటువారి కీసాత్యావిషయములు తెలిసి మిమ్ము బట్ట
 వచ్చు మన్నాడు లెండు లెండు.

మార్తా—ఓహో ! వారు నిజముగ నచ్చుచునే యుండిరి కాన నా
 మర్యాదకలవలకి మధ్యద్రోవలోనే బుద్ధిచెప్పి పంపుట మంచి
 ది. (రివాల్వరు ప్రేల్చుబోవ నది ప్రేల కుండుట భయముచే
 నలుదెసలు తిరుగుచు) అయ్యయ్యో ! ప్రమాదమే తూటా
 లన్నియు నైపోయినవి. ఇప్పు డేమి చేయుదును ? హా ! వీరందఱు
 నప్పుడే మాయుంటఁ బ్రవేశింపు చుండిరే ? పారిపోదునా ? చిఫ్ !
 హూ ! మరేమి చేయ నగు- డెన్ అబ్బా ! కర్తవ్య మేమియు
 స్ఫురింప కున్నదే (తల పీకుకొనుచు) లేక యిందే యెంచైన డాగి

యుందునా ! అబ్బే ! అదియు నసంభవమే ! ఆలస్యాకమృతం
విషమృన్నారు కాన నిప్పటి కిదియే కర్తవ్యము. (పాఠోపును.)
హైమ—అక్కటా !

ఉ. పోవుచు నుంటినా ప్రియుడ ! శ్రీ మూర్ఖత వీరలఁ జంపి నీ వటుల్
పోవదు నుమ్మి కర్మ నినుఁ శ్రీ బొందక, రామునియంతవానికే
రావణుఁ జంపుపాపమును శ్రీ రాజ్యము చేరక మున్నె దృష్టియు
బోవఁగఁ జేసె నేవిధిని శ్రీ బొందెదొ కర్మచ పంచత్తికిన్.

ఓహూ ! ఏమి సాహసకృత్యములు ! తలుపులను దీసిన నాలస్య మని
గగనోన్నతప్రాకారములను గూడ నెంతసులభముగ దాటు చుండెను.
ఓప్రాణనాథా ! మీయర్థాంగి నగు నే నిందేల ? మీతోడిదాననే
(వెన్నంటిపోవును.)

రాస్కెల్లు—(సబినో స్నేక్టరు నలుపురు పోలీసులను వెంటఁ బెట్టుకొని
వత్తురు)

సబి—ఏడాదుర్మాగుడు ? కానింపడే !

శ్యామ—సార్ ! వాఁడు తమరాకఁ జూచి పారిపోయియుండవచ్చును.
ఇదిగో ! వానిచే మర్దరకాఁబడినమాఘ్రాడుయొక్కయు నతని
ఘాదరుయొక్కయు మృతకగేబరములు.

సబి—ఆహా ! ఏమి ఆశ్చర్యము ! ఎంతసాహసము ! భటులారా ! మీ
రీభవనమున నున్నవారినెల్లరఁ గోక్కొని రండు.

పోలీ—చిత్తము. (వెళ్ళుదురు)

సబి—ఈమార్తాండమూర్తియు మీరును ప్రాణస్నేహితులట కాదా ?

శ్యామ—ఔను ! పూర్వ మేదో కొంచెము స్నేహితులమే.

సబి—ఎంతదూర మున్న దాపూర్వము ? ఇప్పటికి యీరెండవహత్యలకుఁ
బూర్వ మున్నమాట.

పోలీ—[ప్రవేశించి] అయ్యా ! యిటుంట మనము తక్కు మయ్యెవ్వ
రును లేరు

సబి—కానిడు. (యోచించి) సార్ ! ఈహత్య కాబడిన మీస్రెంకు
పేరేమి?

శ్యామ—శివరావు.

సబి—నీపేరు శ్యామలరావా ! ఆతనిపేరు భాస్కరరావా ! ఈతని
పేరు దుర్గారావా ! మీయొద్ద బనిచేయు అప్పలస్వామి వీడే
కాడూ?

రాస్కెల్లు—ఔను సార్ ! అవును.

సబి—లూకందఱకు హెడ్ మార్తాండమూర్తియా ! గ్రహించితి :
గ్రహించితి. ఓహోహా ! ఏమి సమావేశము! మీరందఱు రాడీ
లు వాడు రాడీలనెల్లరను జించి చెడాడురణనీతివిశారదుడు.
బహుదక్కని కాబినేషన్ ! (కోపము) రాస్కెల్లు! చాల
కాలము నుండి మిమ్ము సరియైనయవకాశము జూచి యణచ
వలె నన్న నెప్పుడో కప్పుడే దాడుచుండిరి. ఇకెండు పోలీసు
రా! భటులారా! ముందు వీరికందఱకు సంకెటలు తగిలించు.

శ్యామ—సార్ ! యిది యేమియన్యాయము ! మే మేకర్క మెఱుగ
మండి!

సబి—మీ యెఱుగలే ! ప్రతివిషయమునందును వానికి మీరు సుబా
ధము కలదు. ఇతకుఁ గారకులే మీరు.

శ్యామ—సంబధ మున్నట్లు సాక్షులెవరు ? అరెస్టు చేయు చుండిరి
కాని జాగ్రత్త

సబి—ఛీ ! నోళ్ళు కట్టుకొని నడుపుడు.

పోలీ—(సంకెటలు అందఱకుఁ దగిలింతురు.)

అప్ప—ఇదే టోరయ్య! ముందు తిన్నోళ్ళ నొక్క మోరలు తింతు
నొళ్ళ నట్టుకున్నట్టు వస్తున్నాను ఇంకవేరేమిగానూ! మీ
తోను. నా నేపాప మెటుగను న నొదిలెయ్యండికాబు! మీ
సాదా లట్టుకుంకా (కాళ్ళపై బడుచు)

సబి—భీ! లేరా! నీమడా! భయలారా! కే నీభవమంతయు బరి
శోధించి వచ్చెదను శీఘ్రముగ మీరు వీరిని గారాగారమున
బంధిపుడు. (నిష్క్రమించుచు)

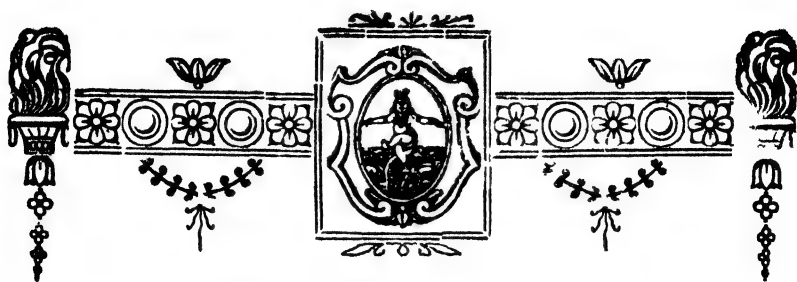
పోలీ—చిత్రము (తోడ్కొని పోవు చుండుచు)

అప్ప—ఈ ప్లే ప్లేసుకున్నా నాకు భయంలేదు, కాని యిదివఱకొక
కేసు కోడలి మూడేళ్ళ పిల్లలతో యింటి కొచ్చి సూత్రిలోకి
పెల్లలేని నాపక చుప్పెల్ల గుంటోను మూన్నెల్ల కడు
పుకోరు నాయెరు దేరా ఇప్పుడంతా పు యేమి కొంప
మురు గ కో అని భయపెట్టుచో (అనుచు చుచుచుండును)

(పాదములు)

ఇది పండితా కియ్య.

హో ర్ రా స్కె ల్స్.

అను,

వ తి నే వ నా ట క ము.

షష్ఠాంకము — ప్రథమరంగము.

[స్థలము: — కాశీపురబహిర్యాగమున మార్తాండమూర్తి
మాటువేసమునఁ బ్రవేశించును.]

మార్తాం—(నిట్టూర్పుపుచ్చి) నాడు చంద్రమాళిశాస్త్రీని వానికొడు
కును జంపినదిమొదలారెండువత్సరముల నుండియుఁ బ్రభుభటు
లబారిఁ బడక యనేకగ్రామములఁ బ్రచ్ఛన్నవేషముల నిట్లు
మిగులజాగరూకతఁ బ్రవర్తించుచున్నను నీవారణాశీపురమందున
నవరాధపరిశోధకులు గుఱ్ఱించి నన్బట్ట నిబిడీకృతవ్యూహముల
నెల్లెడలఁ బన్ని యుంచి రన్నయనుమానభీతి మదీయహృదయ
కోశమునం దావేశింప గర్భకుహరము నాఁకటిజ్వాలలకు నా
హుతిఁ జేసి మూఁడుదినముల నుండి యీపురబహిర్యాగముల
నిట్లెసిరో యని క్రుమ్యరు చుంటిని కఱవ్రలో నధికమాస మన్న
ట్లు చేతఁ గాసైన లేనియిట్టితఱిఁ గాయజాడ్యములన్నియు నొక్క
సారిగా విజృంభించి కర్తవ్యమును స్ఫురింపకుండ ఘోరపిశాచ

ములట్లు పీకికొని తినుచున్నవి. హా ! దుర్భరము ! ఆకటినొప్పి
యో యోగబాధయో కాని భరింప లేను. (మూల్గుచు బడి
యుండును.)

కామ—(అన్నముమూటతోఁ బ్రవేశించి) అక్కటా ! ఇందెందును
గూడ లేరే! అబ్బా ! కాళ్లు బొబ్బలు లేచినవి. కన్నులు తిరుగు
చున్నవి. ఓపరమేశ్వరా ! ఇంకెంతని నెమకుదాను ? ఆచెట్టు
నీడఁ గొంతసేపు నిలుతునా ? (పోవుచు మార్తాండునిఁ జూచి)
హా ! యేమి నాప్రాణపతియూ యిటఁ బడియుండెను? అయ్య
య్యో ! కన్ను లెంతఁగోతున కేగినవి !

సీ. నిడుచంద్రునికాంతి శ నిరసించునెమ్మోము

మాడి యెండను నెంత శ మాంద్య మయ్యె

గండుతుక్మైకకాని శ గ్రక్కించు నెరికురుత్

చిదరవందరఁ శ జిక్కు లయ్యె

బంగుడివచ్చెను శ శారఁ ద్రోలెమమేను

చింకపాతల నిప్పు శ చేర్చ నయ్యెఁ

బంధుభక్తుంబులఁ శ బాటి నేయనిభాగి

పూటకు గతి శ లేక పొక్క నయ్యె

తే. గీ నార ! విధికృత మిట్టిది శ యనఁగ వశమె

ఘనుండె ఘడియలో నీచుండై శ కానుపించు

జెడుగుండే తృటిం బూజ్యుండై శ జెలఁగు చుండు

గర్భయే సాక్షి యింతకుఁ శ గనఁగ నిజము.

అక్కటా ! సూర్యనిప్రచండపుటొడ మరింత సృక్కఁ జేయు చున్నదే !

(ఉపచారములు చేయుచు) ఓ భాస్కరా ! నీవేల మ మ్మింతకష్టపెట్టె

దవు ? నీచేతనై నఁ బరమపవిత్రమైన నీసహస్రకరణజ్వాలలతో నా

నాథునిగుర్భార్గవర్తనమును దహింపఁ జేయ రాదా !

మార్తాం—అబ్బా! వచ్చితివే! ఓసిరాకాసే! యీమూడుదినముల నుడి యేమగుచెత నుంటివే?

హైమ—హర! హర! (చెవులు మూసికొనును.)

మార్తాం—మొఱవలె నట్టి యుగిని యేమైన దెచ్చితివా? లేదా?

హైమ—దెచ్చితి నిదిగో! భుజియింపు.

మార్తాం—(శినుచు) తిరుటక కాని త్రాగుట కేమైన నున్నదా?

హైమ—ఉన్నది మంచిత్తీగ మున్నది.

మార్తాం—ఏమీ! మాయలమా! మంచిత్తీగ మున్నదీ! అట్లయిన నిది నీకెచ్చిని గొట్టికొనును (తలపైఁ గొట్టును.)

హైమ—దినదిన మిదియే తీగు నాథా! శ్రాంతిసారాయములమూల ముననే కదా ముఁగిపాల్గు కలిగి వి? ఇప్పుటి కైన వానిని మాన రాదా! నామొన్నదల ముఁగితకాలము దమయభీష్టములన్నియు నెఱవేర్చుఁ గల్గితిని ఇక నెల్ల సాధ్య మగును?

మార్తాం—ఏమీ! నీతులుకెప్పుడొకటిదాన చెలివే నీచురాలా! ఇంక నీమొన్న ధన మేమియు లేదే?

హైమ—ధనమే యున్నచో మూఁడుదినములగుడి యుపవాస మొనర్చుచు నిప్పుఁ జూడనమున్న కట్టి బట్టనే నేల విక్రయింతును?

మార్తాం—ఓయసత్యప్రభువీ! నామొన్న నా నీచక్కటక్కులు! కనులు మిరుమిట్లు కొల్పుచు నీకగరసేను న్నొప్పు మన్నయామాంగల్య ముమాత్ర మేల? ఏమియు

హైమ—పూర్వాచారపరాయణత్వముఁ బెచ్చలు శుభసూచకముగ ధరింపఁ జేసినమంగళసూత్రమును నీచమాత్రాంధిసారాయము లకై వినియోగించుట భాగ్యమా!

మార్తాం—భావ్యాభావ్యములు కద పడి విచారింప వచ్చునులే (త్రెంపి వైచును.)

(తెరలో) అల్లడుగో! హంతకుడు పట్టుడు పట్టుడు.

మార్తా—(అదరిపడి) బేరా! ఇప్పుడు వీరిరాకకు హేతు వీచాశుముండయే. (కొట్టబోయి) అయినను ఇప్పుడు మెయే నాకు శరణ్యము. ఓప్రాణసతీ! నీపతి నీయూపదచుండి యెల్లు తప్పింతువో నీదేభారము.

హైమ—(తనలో) రక్షకభటులతోనా రాధాంతము? అగు గాక! అగ్నిం జొచ్చి యల్లలనాడ నేల? (పైకి) నాథా! అలజడి బడక యక్రమమునకు నొడిగట్టకొనక నావెరుక నిలిచి యవకాశము జూచుకొని ప్రస్తుతము పయిగిలెను.

మార్తా—ఇది లెస్సయినయోచనయే (అల్లు చేయుచు)

రక్ష—(అయుధహస్తంజై వ్రవేళించి) ఏమీ! దేశద్రోహి యయిన మగని జెట్టబట్టయే కాక నీవుగూడ దేశద్రోహురాలవై పాప మొడిగట్టకొన నెంచితివా యేమి? తెమ్ము వేగము. పతి దూరము కమ్ము లేదా! నాశెఱ్ఱివేటునకు గుటి యయ్యెదవు సుమీ

హైమ—అహ! ఇప్పుడే గత్యంతరము?

మార్తా—హైమా! భయ మంది నన్నాభటునిబారి బడఁ జేసెదవా యేమి? (అవాల్చి నవలంఘుకొనుచు) ఇక గొక్కనిముస మట్లున్న జాలును

హైమ—తప్పించుకొనుట కాక ము యేరాయణకార్యమునైన జేయ సాహసించరు కదా?

మార్తా—ఇదిగో! ఇట్లుమాత్రమే చేయుదాను (రక్షకభటుని బ్రేల్చి పారిపోవును.)

రక్ష—హా! (నేల కొఱగును)

హైమ—అక్కటా! ఎంతమర్దయ మెంతకర్ణయము!

[ప్రవేశము—సబిన్నెక్టరు.]

స-ఇ—(భటులతో ప్రవేశించి) ఓపాతకీ ! దేశసేవాధురంధరుడైన రాజకింకరుని రక్కసుల డగునీపతిచే నడచింపజేసిన నిన్నేమన వలయును! కరినశిక్షాపాత్రురాలవు కా కుండువే! భటులారా! నేను వానిని వెన్నాడెదను. మీ రీమెను వెంటనే కారాగారమున బంధింపుడు (నిష్క్రమించును)

రక్ష—(హైమవతిని దీసికొని పోవుచుండురు)

(తెర పడును)

షష్ఠాంకము—ద్వితీయరంగము.

[శృంగారశయనాగారమును నాగరత్నము అలంకరించుకొనుచు

గూర్చుడును]

నాగ — రాయోగము బాగుగా నుండి తెలివి తేజస్విలుటచే నిల్లు తప్పించుకొనఁ గలిగితిని కాని లేచియెడల నేనుఁ గూడ వారితోడఁ గారాగారమున నుండ వలసినదాననే నిజముగ నిండు నా తెలివి తేట లనుమాట లేమి ?

సీ. ఏకశృంగము కల్లు శ ఋష్యశృంగునతపో

నిష్ఠ నీవృత్తియే శ నీట ముంచె

నపరివిధియె యగు శ నాకొశికుతపమ్ము

చెఱుప నీవృత్తియే శ చెల్లె నపుడు

గన్నవ ని నె చంపఁ శ గడఁగె రుక్కాంగము

డీవృత్తిచేతనే శ యిట్లు మన్ను

విమలసుజ్ఞాని యశా శ పిర్రనారాయణు

డిప్పగిదినె తినె శ దెప్పదెబ్బ

తే. గీ. అట్టిదేవాంశమూర్తులే శ యిట్లు లైరి
యిప్పు డీకలిపురుషులఁ శ ద్రిప్ప నౌత
ప్రభుఁడు నుద్యోగి భక్తుఁడు శ పండితుఁడు
దేవుఁ డైన లంజ కిల విశేషముఁ డగుచు.

కాని ప్రభుభయముచేఁ బ్రచ్ఛన్నముగ నూడినయాక్రూరమార్తాండుఁ
డెప్పు డైన నాయొద్దకుఁ జేరినఁ దప్పక నాకు ముప్పు వాటిల్లును. ఆతఁ
డిప్పుడు భార్యతోఁ గూడ నీకాశీపురముననే యుండ విని, మొన్న వాని
యిల్లాలైన హైనువతిఁ బట్టి నేఁడు శిరచ్ఛేదము కావించునట్లు న్యాయాధి
కారి తీర్మానించె నట పాప మాయిల్లాలిపాట్లు పట్టా—వారిపాట్ల
కేమి కాని ముందు నాపాటు చూచుకొన వలయును. బాగుగా నలంక
రించుకొని వీధిలో నిలువఁబడిన నేది యైవ ఛాన్సు తగులఁ గలదు.
(పూలమాలఁ దలకుఁ గట్టుకొను చుండును)

మార్తా—(ముసుఁగుతోఁ బ్రవేశించి) ఆహా ! ఎన్నాళ్లకు మరల నీ
దరహాసితవదనారవిందమును దర్శింపఁ గల్గితిని నాగరత్నమూ !
ఏదీ ! మరసార నీయూర్తిగనను ? (చేరఁ బోవుచు)

నాగ—(గెంటి) ఛీ ! ఏమిది పిచ్చివానివలె మీఁదఁ బడఁజొచ్చితివి?
దూరమున నుండి మాట్లాడుము.

మార్తా—(స్థిగుపడి తనలో) ఆహా ! యెంతలో నౌతగ మాతెరు.

తే. గీ లచ్చి నెంతైన వెరుదీయ శ కిచ్చునపుడు
ముచ్చటల ముఁచి తేల్చి యీ శ పచ్చిలంజ
పరువు నడఁచి నే నిటు దీని శ పంచఁ జేర
జాలి లే కె తసహ్యముఁ శ జాటు చుండె.

తొయ్యలీ ! న నిటు త్రోసివేయుట న్యాయమా !

నాగ—న్యాయము గా కేమి? నీ విట్లాకగుటసేపు నాయొద్ద నుంకిన
ముందు నేను కారాగారమునఁ జేరఁ గలదాన నొడును. ఊఁ.

పొమ్ము వేగమే నెత్తిని ముసుఁగు పెట్టుకొని.

మార్తా—పోవలసివదేనా?

నాగ—నోరె త్తకయే.

మార్తా—దయ లేదా?

నాగ—ఇప్పుడు లేదు. ముందుఁ గలుగఁ బోదు.

మార్తా—కాంతామ! ఈకష్టదశలోఁ దప్పక నన్ను కాపాడుమ వని
కొండంతయాస నెత్తివైఁ బెట్టుకొని వచ్చితిని. ఇట్టితఱి నీయగ్ర
కోపమును మాని అనుగ్రహముఁ జూప కున్న నే జీవింపఁ
గలనా? (వీడి కేఁగును.)

నాగ—చిహ్న! జ్ఞానహీనుఁడా! పొమ్మనఁ బొరుషము లేదురా? ఉన్నత్తుఁ
డవై మీఁదఁ బడఁ జొచ్చితివా?

మార్తా—ఓనాగరత్నమా! నీ విప్పు డీగతి నన్ను దూషింపుచున్న
ను అనియన్నియు నాకు భూషణత్యుయులే. నామది పదింబ
దిగ నిన్నే వరించి యున్నది. చూచు.

తే గీ. నిన్నుఁ గాంచినదాది యో? నీరజాక్షి!

కుసుమ బాండు నాయందు శ్రీ గోప మూని

పరపు చుండెను శరకోటిఁ శ్రీ గరుణ మాని

తొనఁ జాలరు బ్రోవవే శ్రీ జాల మేల?

ఇదిగో! నీయాలిగిన మానందదామకముగ నాకిచ్చిన టిషపడిఁ
గాని నపాదములు పడువను (కాల్లఁ బడి) కా దనక కరుణించుము.

నాగ—అథముఁడా! అలింగనము కా వలయునే? (తన్ని) పొమ్మావ
లకు. లేదా! ఇప్పుడే నిన్ను రక్షకభటులకు నొప్పగింతును.

(పోఁబోవ.)

మార్తా—(మహాకోపమున) ఆఁ ఆఁ చీ థీ! చుడాలురాలా! కా
 ల్లంటి మ్రొక్కినను గరుణ లేక కడకు నన్ను రక్షింభముల కొ
 ప్పగింప సిద్ధమైతివిగా విశ్వాసహీనురాలా! చూడు నిన్నిష్ఠ
 డే యమభటుల కొప్పగితును (రివాల్యుగు ప్రేల్చును.)

నాగ—హా!—(నేల కొలుగును)

మార్తా—

తే. గీ. కాముకోద్యోగము బూని శ కిలుషమతుల
 నీతులఁ దొరంగి నందఱ శ సొద ముంచి
 సరసకోటినిహ్యాలము శ సలుపు చుండు
 నెల్లవారికి నగుఁగాక శ యిదియె శాస్తి.

(అని యామెచు తన్ను నిష్క్రమించును)

షష్ఠాకము—శృతీమరగాము

మార్తా—(రాజవీధిఁ బ్రవేశించి) ఆహా! అసెచురా లెంతనిద్రముగ
 మ్రోగడిచడి? పాపకాడముఁ గూడఁ గావించెనగా? అల్లు
 నాకు శాస్తి కావలసికడే లేనిదో—

ఉ. పూతసతీలలామ వర శ మౌల్లహ్మముగ్ధుల గృహమణిన్
 నీతిగణావస్థ గను శ కిచ్చె దయ మాలి విశేషకష్టముల్
 పాతకి నాకు పెట్టి చెడి శ ప్రాయము నమ్మెడిహీనురాలికిన్
 వోతను జేయ ఛీ చనుము శ శూన్యమతీ! యని తన్నదే ననున్.

నిజముగ మదీయానాంధకారమును తద్వాగ్ధ్వచోరచనచాతురీగురీణ
 భానుకిరణజ్వాలలచే భస్మీకృత మొనర్చినది. అప్రమత్తత నుండరాదు.
 ఇందెవ్వరైన గూఢచారులు నన్ను గుఱ్ఱింప నుద్యమింపరుకదా కాని

ప్రభుత్వమువారితో విరోధము పెద్దపులితో జెర్లాటవంటిదే రాజశాసనంబునకు మేర కలదా ! వారి కసాధ్య బెయ్యది ?

సీ. “రూకల నోటుల” రూఫి సృష్టించుదే

శత్రోహులను బంధింప నలిపినారు

తస్కరకృత్రిమ శ దారుణవృత్తుల

శ్రీపాంతరంబుల శ దించినారు

రాక్షసక్రియల ని శ ర్వరించువ్రూరులఁ

జెడితలలు వేరు శ చేసినారు

సత్యాగ్రహోద్యమ శ స్వాతంత్ర్యజనులను

గొట్టి చెఱలయందఁ శ బెట్టినారు

గీ. కరినదుష్కరక్రూరద శ ఘాతనీచ

కార్యవర్తనం దే నగు శ కతమునందు

నెట్టు లైనను మెబడిఁ శ బట్ట కుండ

విడువ ర” నునాస నేటితో శ విడిచినాడ.

అబ్బా ! యెన్నఁడును లేనినామనం బేల యీల వ్యాకులం బందు చుండెను ఇప్పు డిది పాప నామెయిటఁ గ్రహించినపత్రికను చదువుటయే యవశ్యాచరణీయము. (తనయొద్ద నున్నపత్రిక విప్పి చకవుచు నాశ్చర్యమున) అఁ ఏమీ ! నాకై నాయర్థాంగి కీదినముననే మరణదండ నయా ! ఎట్టివిప్లవసందేశము ! డ్లాదేవీతుల్యురాలవో ఓనాదేవీ ! నాపై నీకెందు కాయమితప్రేమ. పతితపతిచేతస్కప్రేరేణాభీలబడబా గ్నికణంబుల నీ వేల పడఁ బాల్పడియెదవు? బేరా! ఇదేమిన్మాయము. అనర్గళంగాదేవీసమాపావనురాలిక్కు యీకరినశిక్ష ! దుర్భేద్యభీషణ దురితాచరణాఖిలజనహృదయభయదవర్తనఁడోమార్తాండమూర్తి మేనఁ బ్రాణములఁ గలకాల మిట్టి దెట్టివారికిఁ గూడఁ జేయ నలవి కాదు, కావంపఁ జాలరు; కలుగ నేరదు.

ఉ. చిచ్చున జొత్తు మొత్తు దని శ సింగమునే నెదిరింతుఁ గోపి నై
 ప్రచ్చేదఁ గుభికుంభమును శ వ్రయ్యలుచేతును శైలరాజమున్
 వచ్చిన శౌరి శూలియును శ వాణినాభుఁడు నిచ్చి పోరి నే
 నిచ్చియు నైనఁ బ్రాణముల శ నింతిని గాదియె తీరువాడనే.

(వడిగా నిష్క్రమించును.)

వస్తానము — తురీయరంగము.

[రాస్మెల్లు సాధువేషములతో సాబ సదాశివ సా బ సదాశివ
 సాబశి వోం హర అని పాడుచుఁ బ్రవేశింతురు.]

దుర్గా—భవతు యక్షాంజేహి మాతా! యచుచ నీవిధముగఁ బూటకు
 నాలుగిట్ల కేగినఁ గాలశేషమునకు లోబుడ దని నా
 యెడిర్మా!

శ్యామ—కామన్న మన మింకెట్లు గెలాసము ? పనిపాటుల కింతయు
 బనికే రాము. ఆస్త్రు యంతన్న లేవు. పెద్దిండ్లసలు కానే
 లేనకదా! బాధువులు మనకై చింతింతురన్న బాధ లేనే లేదు.
 తల్లిదండ్రులైననుఁ దలంచెప్పుడు. మరియు రాడీల మనియు
 మోసగాండ్ర మనియు సిటీ మాన్యుప్రకారము పోలీసు దరి
 యాప్తుగో నూచుటచేత నిర్భయప్రతిష్ఠతో స్వగ్రామమే చేరిన
 డేంజ రని సకలవాపనాశని యగునీకాశిం జేరిమి కదా! ఇక్క
 డ నిక సత్రములో భోజనములు, మఱియు నిద్దర యన్నట్లు
 నేదోవిధముగా జీవయాత్ర సాగించుటయే యుత్తమము.

భాస్క—ఏమది జైలు విడుదల కాఁగానే స్వగ్రామమున కేగిన
 యప్పలస్వామి మనలను వెదకుకొనుచు నిటే వచ్చు చుండెనే!

అప్ప—పోనాది బాబూ! నే ననుకున్న నాయాలి మరొడుతోను.

శ్యామ—అట్లయిన మరెప్పు డేమి చేయుచువు ?

అప్ప—మియ్యిట్టపైకానిగా మిమ్మ ల్కట్టకోఁ దలచి—

భాస్క—ఇంకేమి ? మరల నేఁ ఉపయోగించి యొకడూపింగ్ బిజినెస్స్
టపెన్ చేయుదమా యేమి ?

శ్యామ—నానైనను ! ఇక మాయోపాయములమాటమాత్ర మెత్తఁ
గూడదు. ఇట్టి వేమైన నిక ముందు చేసి పట్టువడినచో నా
జన్మాంతము శిక్షింపఁ బడుదుము. (ప్రక్కకుఁ జూచి) ఆహా !
ఏమిమనభాగ్యము ! చూడుఁ డామహాత్ముని—

[అంత నీలకంఠస్వామి నిత్యానందముతోఁ బాడుచుఁ బ్రవేశించుచు.]

శ్యామ—స్వామీ ! భవదీయనిష్ఠురములకుఁ బాత్రుల మైన
యవరాధుల ననుగ్రహించి పాలింపఁ (కాల్చి బడుదురు)

నీ —ఆహా ! యోధానయోధుల మని పిట్టనిగిల యీతులువ లెంత
లో విరాగిస్వర్గాపు తైరి ! తరయులారా ! మీకు శుభ మగుఁ
గాక ! నేటి చూడియిం బరమేశ్వర సేవఁ చేయుచు నాశీష్యులై
యుందును లె.

శ్యామ—మహాత్మా ! ఆత్మ్యంతక్రూరుఁడైన నీ మాజ్ఞించిన పాపపరంప
రలను శీఘ్రముగఁ బాపం చేయునొద్ద మేదియైన చన్న
బోధింపుడు

నీల—ఓ వెట్టితనయలారా ! ఇతరమ్మా మేల ?

తే. గీ. ఆత్మ పరిమాత్మయందున నైక్యవరది
నిర్వికల్పవిమగ్నులై న శిర్షం గొల్పఁ
బాపపుంజము ల్వడిఁ బటా న పుచ లగుచు
దొలగిపోవును వేదికఁ న దలచ నేల ?

అందఱు—ధన్యులము. మహాత్మా ! ధన్యులము

(రమణయ్యసెట్టి ప్రవేశించి) లోభివానిసొమ్ము లోకులు

పాలన్నోల్లెగ్రోల్లా.

సీ. పిల్లికిబిచ్చంబు శ పెట్టకుండగనాన్తి

ప్రేమతో బోలెడు శ పెంచినాను

నిలువెల్ల మాయతో శ నిశలంకుచెల్లని

మాయనానెన్నో శ మచ్చినాను

ముసలితనమునందు శ బుద్ధి గడ్డినితిని

మూడువేలోసి పె శ ల్లాడినాను

చీమనైనను నింట శ చేరకుండగచేసి

కొరమిదయ్యములాగ శ తిరిగినాను

కరినముగ కాలమిట్లు నే శ గడుపుచుండ

కళ్ల లోదుమ్మోసి ధనము శ పెళ్లిముకడ

దోచుకొని రంకుమగనితో శ లేచిపోగ

మోసగొట్లు కొంపనుయేట శ ముంచ దిక్కు

తెలియకే నిట్లు వూరూర శ తీరుగుచుంటి.

అబ్బోరయ్య! యేంటీసమావేశం! సాధుప్రగాడికి సాష్టాంగాలండి. స్వామీ! నారులు కొట్టటాకంటే దారులగా తరువు గళపుకొను యీదుర్మార్గులికి ధన్యత్యమెక్కడ దాపరించిది బాబు! (నిత్యానందమును జూచి) ఓరి! కొంపలు కూల్చివాడా! నువ్వుకూడా యిందు లోనే వున్నావా? యెనక్కి తగ్గుతావే. అన్నట్టు అడగ మఱిసేను అదే వయ్యింది? ఆమె నింకెవరికైనా అప్పు జెప్పేవా యేంటి నువ్వు భరించలేక! స్వామీ! అన్నం పెట్టవారింటికే కన్నం తప్పి రకాలివ్వి: కాబట్టి వీళ్ల నీపాటి కిడిసిపెట్టి గంగకి పుగెట్టి స్నానంజేసి గట్టెక్కండి. నీలంబన నాగాక! ఇట్టివా రజ్ఞానము బాసి యార్దులు కాగూడదే?

రమ—బాగుం బాలను గడుగఁ జూచినా మలినంబు అన్నట్లు తెలఱ
గవుతాము బాబు !

నీల—ఎటలా ? చూడఁ.

నీ. పరమకిరాతముడో శ్రీ వాల్మీకి ఋషి యయి

రామాచారమున శ్రీ క్రమము లేదె ?

పరమమూర్తియై యాచారమున కిట్లుగా వుండెను

నీల మహాశయి, పూజకు శ్రీ నెనగ లేదె ?

పెక్కుచెడువనులె శ్రీ లిక్క చేసెను

బండిత్రయమున శ్రీ క్రమము లేదె ?

జాత్యమున ముచ్చి శ్రీ వేదమును గుడి

పెను, యాగ్నియొక వెలయు లేదె ?

తే. గీ. జన్మ మందినయట్టి గోత్రమున కెవ్వరై

గాల మిప్పుడు నొక తిలక గడుగఁ జూచె

యశస్వినియననే కాని శ్రీ శూన్యకవచి

నందరి చాల ముగ్ధులై శ్రీ క్రమము లేదె ?

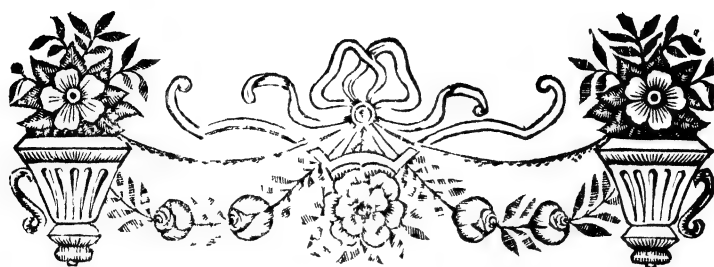
రమ—మీమాటలవలె నాన శూన్యమున కిట్లుగా వుండెను ! మీమెంటే
వుంటా నాకూడా యెవరినై శ్రీ క్రమముగడి

నీల—అత్యుత్కృష్ట మైనయి యీశ్వర సేవ వాగ్దామే సన్మానము—
మీరెల్లయు భగవద్భావమున కిట్లుగా వుండెను చరదెందులకు నావెను
వెంట

(అందఱితోట నిష్క్రమించుచు)

ప. ౧౦

పాపములు.

అను,

పతిసేవనాటకము.

సప్తమానము. — ప్రథమాంగము.

[గృహము, వధ్యుల అంతఃకూలము ఇన్వెక్టరు,
బోలీసులు ప్రవేశించుచు]

ఇన్వెక్టరు—బోలీసులారా! ఇప్పుడు ఇంట్లోనుండి విడిచి దేవద్రోహము
సమయమునకు నిర్దేశించుచున్నాము. అతనిని విడిచి ప్రస్తుతము
ప్రాణములు పునరుద్ధరించు కొనుగొని ఇది కడపటిగుంట. ఇది యోచించిన
బ్రహ్మజనులతో.

హైమ—హా! ఇక మళ్ళీరా! నానిని విడిచి వ్రేలుము? నాదర్శ
ప్రాణములకై యోచించి నా విధి తేగుతీవముల నా మనసార
దీయించినదాన నగుచు నే నిట్లు చచ్చి నావిధునిమాత్రము
రక్షింప నేరుప్రయోజనము దియించు కొకప్రాణి ననవసరముగ
జంపించుటకా!—అది ఓకే! హైమా! సతీపతులసంబంధమే
నీవు గట్టిగ మరచుకొని వెళ్ళుచున్నావును కాని యన్యాయలోచన
తేల ?

మ. హేమరాట్జావతియగ్నినేత్రమున నికా శ హింసించి వే కాల్పనీ
సమయం జేయఁగ శ్రీధవ్రాదును స్వస శ చ్చక్రాగతిం జీల్ప నీ
యమఁడే కుత్తుక వైచి పాశమును న శ త్యంతంబుగా లాగనీ
కమనీయప్రదసాంతరంగమును నిం శ కం ద్రిష్ట కింతేనియున్.

ఆహా ! యేమైనఁ గానిమ్ము నన్నెంతైన హింసించ నిమ్ము. కఱకుకత్తు
లతో నావత్తుకను దుత్తునియలుగాఁ గోయ నిమ్ము. చెప్పను నా
నాథునిరహస్యమును సుంతైనఁ జెప్పను. — ఓ న్యాయరక్షకులారా !
ఇదిగో ! సంసిద్ధురాలనై యున్నాను. కొట్టుఁడు తిట్టుఁడు కోయుఁడు
తుదకు దావానలమునఁ బెట్టి దహింప—

ఇన్నె—ఏమీ చెప్పవా ?

హేమ—ముమ్మాటికి.

ఇన్నె—'జ్ఞానహీనురాలా ! నీవతి పరమదుర్మార్గుఁడే ! పరప్రాణావ
హరణధున్లుడే ! ఎందఱిప్రాణములు నీధవుఁడు పొట్టఁ బెట్టుకొ
నెనో ! ఎన్నిసంసారములు నీవిభునిమూలమున నడుగంటెనో !
కన్నతల్లిదండ్రులపైతము హింసించి తుదకు నీప్రాణములనుగూ
డఁ దీయ యత్నించినకరినకర్మనియెడ నీవు పతివ్రతమును సాగిం
పుచుంటివి కాఁబోలు ! ఏమి హిందూమతధర్మము ! భర్త యెం
తకంటకుఁడై యెట్టిచెడుపనులు చేయుచున్నను భార్యమాత్రము
నిష్ఠతోఁ బతి కెదు రాడక బ్రవర్తించ వలె నట ! ఇట్టియపరా
ధునియపరాధమును గప్పిపుచ్చి ప్రజ్వరిల్లఁ జేసినపాపాన్ని నెన్ని
జన్మంబు లెత్తి చల్లార్చుకొనెదవో తలంప కుంటివి ?

హేమ—ఓ పాశ్చాత్యమతసిద్ధాంతకా ! సంతతరాజకార్యనిర్వాహ
ధారేయా !

తే. గీ. సర్వభువనైకసుకృతసం శ స్థాపనమున
క్రేష్టమై స్త్రీలపాలింఁ శ జెలఁగె నెద్ది

యట్టిదౌధర్మపతిపాద శ సాధ్యసేవ
జేయ జీవముల సతకు శ సేయ నేను.

ఇన్నె—(తనలో) అబ్బా ! ఏమి యీమెపతిభక్తి ! ఎంతనిశ్చలము!
(పైకి) అమ్మా ! దేవు నారాధించుకొనుము. నీకర్మమునకు మే
మేమి చేయఁ గలము ?

హైమ—అమ్మా ! నానిజదేవునకై ప్రాణములనె ధారపోయుచుండ
నన్యదేవారాధన యేల ? ఐనచు (చేతులు జోడించి)

ఉ. ఓమహాసీయశేజ ! యిటు శ లుజ్వలభక్తి భజింపుదాసియం
దేమతియుటి వీ వకట ! శ యే నిక వేడఁగ లేదు కాల మిం
కేమని నే నుతింపఁగల శ నీశ్వర ! యెప్పుకైన నాధవు
నేమముతోడ నాపతిగ శ నిల్పుము శాస్త్ర్యముఁ బాపి భాస్కరా?

ఇన్నె—భటుడా ! ఇంక నీదని నీవు నెరవేర్చుము.

భటు—(కత్తి రుఖిపించు చుండును)

మార్తా—(ప్రవేశింపుచు)

మ అరలే ! యిట్టివిఃత్సరముద్రమున నా శ కై కూలె నాఁకంత హా !
కరుణాసింధులు లేరె యీజగతి నా శ కళ్యాణి రక్షింప ? మున్
సిరితోఁ బెప్పుకె యే గి దాతితచున్న శ శ్రీకౌల కాపాడఁడా !
హర ! రారా ! యిక నెవ్వరిందు గతి నా శ యాశ్మశ్మశ్రోవఁగన్.

అయ్యయ్యా ! ఈఖలునిప్రాణములను నిలువఁ బెట్టుటకా యో సాధ్య
లలామా ! నీజీవితమును ధారపోయు చుంటివి ? ఓమార్తాడా ! ఇట్టి
మహాత్మునిమున నీదైర్య మేమూలఁ బార వై చితివి ? అక్కటా ! తృణ
ప్రాయముగఁ దనప్రాణమును నాకై వినియోగింపు చుండ నే నిట్లు
ఫిచ్చివానివలెఁ జిందులుతోక్కుట యచితము కాదు. పిమ్మట నేమైనఁ

గానిమ్ము. ముంగు నా యిల్లాల్ని రక్షించుటయే మనశ్చక్తిరవ్యము.
(హైమవతిని చంపనున్నభటుని పేల్చును.)

భటు—హా... (నేల కొరగును.)

ఇన్నె—(అదరిపడి) అబ్బా! ఎవ్వర డీసాహసుడు? (చూచి) ఇంక
వ్వర డీకథానాయకుడే! ఇంకెవరుబోం గలవురా! (వెన్నా
డి మార్తాండుని ప్రేల్చును.)

మార్తాం—హా... అబ్బా! (కింద బడి లేచి) ఇదిగో! నీదెబ్బ తిన్న
బెబ్బలికడసాగివేటు. (తన్ను పట్ట వచ్చుచుద్యోగిని ప్రేల్చును.)

ఇన్నె—హా!... (నేల కొరగును.)

మార్తాం—(తగిలినదెబ్బను దడుముకొనుచు విచారమున) హా! దుర్బ
రము!—నే నీయుసురుల నిక నొక్క గడియ యైన భరింప
జాల! ఓసాధ్వీ! హైమవతీ! నీ వేయిపాపము చేసికొని యీదుర్తా
ర్థనిపన్ని వైతివి! అక్కటా! యిత మూడినను మనసంసార
వృక్షము ప్రేభ్యతో బెకలించుకొని నేల కొఱగినను సుజ్ఞాన
మబ్బక యంతవలకు సౌతయజ్ఞానమున సంచరించితిని! నే నెం
దఱకో కానినాడ నైతిని. ఎన్నిహత్యలకుం దల గూపితిని! ఎంత
లెంతలాదారుణములకు నొడిగట్టితిని ఎన్నిసంసారములు నట్టేట
గల్పితిని. పతితపాపుండ నగునాపాపము పండినది. నే ఘాతుక
విషపూర్ణ కర్మశూద్రయ ఘోరరాక్షసతుల్యుడను. ఉత్కల్ప
నీచసామ్రాజ్యపట్టధన్యుడను ఔరా! నాయీపాపఫల మెన్ని
మర్వోతరములు తప మొనర్చి పాపుకొనఁ గలరు—హా! హా!
అదిగో! బ్రాహ్మణహత్యాపాపఫలము తీక్షణోజ్వలప్రచండాగ్ని
జ్వాలయై న న్గాల్చి వచ్చు చున్నది. (వెనుకకుం దగ్గి మరియొక
వైపుఁ జూచి) అక్కటక్కటా! యీచక్కిఁ గూడ గురుబంధు
మిత్రస్త్రీవధాకారణాఘములు ఘోరాహిరూపములు దాల్చి

భగభగారావములతో లాంగూలదీర్ఘాన్నత్యములతో నాపైకి
 లేచు చున్నవి (మరియొకవైపు చని) అమ్మయ్యో! ఏమి యీ
 బీభత్సాకృతులు! — దేశరక్షణోద్యోగరాజభటనిర్మూలనకారణ
 ప్రేరేపణయమథటులు నానావిధాయుధహస్తలై యాగ్రహణో
 దగ్రలై మొరకారాదిహాపమున నన్నడద్రొబ్బుటకు నెల్లఱు
 నొక్కసాగా నామీదకు నులుకుచునున్నారు. ఎం దేగు
 చను? ఎం దేగించు లొకకంటకుడ నగునన్నుఁ గాపాడువా
 రెవరు? కర్మ పాపక్వేపు నన్ను కట్టి కుడుపక విడుచునే? —
 ఓసర్వేశ్వరా! అమితవిషపూరిత కరితక్రూర ఘోరపాపఘాతుక
 నిలయుడ నగుచు బడబాసలమునందుఁ బారవేయుము. నీ
 త్రిహూత న నా బాగుచు గుచ్చి కాకగృధ్రమాంసాశన
 పక్షిని గులుగులమిన్నుఁ కెసరవేయుము. నిర్దయహృదయ
 యమధిపతీ నాసర్వాంగమును రంపముచే బరబర గోయించ
 నాన్గములము, కాని మెంతమాత్రము నాపూజ్యరాలిని నా
 పక్షినతను నాపుణ్య బాధిని హింసాపక రక్షింపుము దేవా!
 రక్షింపుమా కల్ల! యేల నాగోల నాలకింపవు? — ఓపంచభూ
 తనులారా! మీరైఁద బూచుకొనుఁడు — అమ్మయ్యో! కాల
 విభాజన మగుచున్నదే! ఎవ్వరును నాయాక్రందనములను జెవు
 లొగ్గి వివరా! ఈ! స్వా! నీ వెంతవస్థితి నుంటివో కదా!
 ఓమాతాపితలారా! అరును నోబనకా! మున్ను నిన్ను రక్తము
 ధారలై నేలఁ గాక నల్లు కొట్టి మీకనినకడుపులకుఁ జిచ్చు
 పెట్టి సర్వము నేనే బాపుకొన నొచి మిమ్ము వెడలించి తుద
 క్లిష్ట దక్కుమాలి సృక్కి సృక్కి నక్కలకిరవుగానున్న పాపాణ
 హృదయనిపశ్చాత్తాపప్రణామన లఁ గైకొనుఁడు. ఓహేమా!
 ఇదిగో! వచ్చుచుంటిని. నీపవిత్రగాత్రసమ్మఖంబునఁ బడి మరు

జన్మంబుల నైన ఋణవిముక్తి నంద మహేశ్వరసేవాసక్తచిత్తుఁ
డనై తరువునంద నిదే పచ్చుచుంటి... (పోబోయి నేలఁ బడి)
అహా ! ప్రపంచమంతయు నే మిట్లు తిరుగు చున్నది ! (లేచి)
హా ! ఈవేగమునకు నే నాఁగఁ జాల ! (మ్మాల్చులుచు.)

[అతఁ జటావల్కలధారులై సుగుణశీలసుగుణవతులు ప్రవేశింతురు.]

సుగు—(పడి యున్నమార్తాండుని జూచి) అయ్యయ్యా ! పాప మెవ్వ
రీతనయుఁ డిట రక్తపూరితము లగుచున్నములతో ధరణి కొఱఁగి
యుండెను ?

సు॥వతి—అబ్బా ! శిరమున నెంతవెగగాయ మున్నది ? అక్కటా !
ఎవ్వ రీతని నితగా బాధించిరో కదా ! ఇంకను గొనయూపిరి
యున్నట్లు తోచు చున్నది (ఉపచారము చేయు చుందురు.)

మార్తాం—(కొంచెము కదలుచు) హా !... హైమా ! (నిట్టూర్పు
పుచ్చుచు)

సు॥వతి—హైమయా ! ఏహైమ ? మాకోడలు కాదు కదా ! పరు
లామెను దలఁతురా' అట్లయిన నీతఁడు మాపుత్రుఁడా? అబ్బా!
ఏమి నాబుద్ధి ! అనుగళము ప్రతిహత మగుఁ గాక !

సుగు—హైమ కాక. లెమ్ము స్వస్థచిత్తుడవు కమ్ము గాయముబాధనే
కాక యీయొడ నిటులు మఱిగించుచున్న మాయాశ్రమ
మునకుఁ దీసికొని పోవుదుము రమ్ము

మార్తాం—(కనులు తెరిచి) అవ్యాజకరుడాయ త్తచిత్తు లగునోమహాత్ము
లారా ! అంటకుండు. న న్నంటకుండు. ఈ ఘోరహంతకు నంటి
మీయకళంకరకమలములను గళంకపూరితములు గావించు
కొనకుండు.

సుగు—నీ వెవ్వరివాడవో నీవృత్తాంత మెద్దియో మాకు గోచర
మగుట లేదు కాని నీవెంతదూఱుడ వైనను బశ్చాత్తాపచిత్తుడ
వగుటచేతఁ జాలపాప మంతరించినది లెమ్ము.

మార్తా—నావృత్తాంతమా!...నావృత్తాంతము వినిన మీభవ్యశ్రో
త్రములు చిల్లులుపడును...మరియు నే నెవ్వరివాడ ననియా?
సుగుణశీలగర్భపయఃపారావారమునం దుద్భవించినప్రళయకాల
బడబాసలమును—

సుగుణశీల, సుగుణవతి—హా!...తనయా! (మూర్ఛిల్లుదురు.)

మార్తా—ఏమి! వీరు నాజననీజనకులా! హా!...దైవమా!...హా!
దై—వ—మా! (చచ్చును.)

హైమ—(భర్తను నెమరుకొనునుఁ బ్రవేశించి)

సీ. తరులార! గిరులార! శ దాచితరా యేమి

మద్విభు మీయెడ శ మరుగు నడఁ

బలుక రేమమ్మ! యో శ పక్షిచర్గములార!

యొరుండె నావిభుఁ శ డెల్లు లుండె

గంగాభవాని! నీ శ కలకలం బాపి నా

పతివార్తఁ దెలుపుము శ ప్రణతి చేతు

సూర్యచంద్రయుగాభ్యు శ స్థూనధనులార!

చూప రే నాధు నా శ చూడ్కు లలర

తే. గీ. రణదమారణభయ ఘోర శ రాట్నతఘ్ని

థాక కాఁగక యె దేగి శ డాగినాఁడో

|బ్రతికి యున్నాఁడో జీవముల్ శ వాసినాఁడో

వేగఁ దెల్పు మనాధ శ్రీ శ విశ్వనాధ!

అందెవ్వ రట్లు పడి యుండిరి. (సమీపించి) హా! యింకేమున్నది?

(భర్తవైఁ బడి విలపించుచు) నాథా! నమ్మియున్నవత్ని నిట్లు వీడి చన

మీకు ధర్మమా? కాంచఁ జాల మీయీదుస్తితి నాయీకనులఁ

గాంచఁ జాల (అత్తమామలఁ జూచి) ఈపడియున్నతాపసు లెవ్వరు?

ఇట్లుండఁ గత మేమి? (గ్రహించి) హా! యేమి విధికృతము! మూఁడు

నెలల నుండి యీపురమెల్లడల నెమకు చున్నను గనుపింపని నాయత్త
 మామ లిత్తటిఁ దమపుత్రుఁ డస్తమించుసమయమున వచ్చి మూ
 మునిగి యుండిరి. ఔరా! అంతటికుటుంబ మెంతలో వింతగ ధూపు
 మాసిపోయెను! ఇంకెంతవిచారించి యేమిప్రయోజనము! పతి లేనిసతికి
 బ్రతు కేల? ఓసర్వేశ్వరా! దీనికంతకు రిసమూలకారణం బగుఘాతుక
 జీవహత్యాదోషపూరితనిచనరకహేయవైతరణ్దుకీసమచుద్యరసదవృక్ష
 మును తల్లివేళ్లతోఁ గూడఁ బైకి పెకలించి కాల్చి మసి చేసి సాగర
 మునఁ గలిపి మద్యసేవకుల మంచివారిఁ జేసి పాలించవే! పరధనాప
 హర్షణ పరస్త్రీసంభోగపరాయణు లగుమూఢప్రజల కాహీనకార్యము
 లుచితములు కావని మొగముపైఁ జెప్పు వేసినట్లు చెప్పి మాన్పింపవే!
 అంతమాత్రమే కాక యీకను బెచ్చు పెరిగి యున్న గురాచారములన్నిటి
 నొక్కసారిగ నీబ్రహ్మాండభయదత్రినేత్రజ్వాలల కాహుతిఁ జేయవే!
 అన్యయ్యో! నేటితో మాకును నీప్రపంచమునకును సుబంధము
 సాపోయింది కాబోలును! ఇట్లు దినమున కెన్నికుటుంబములు కూలు
 మిన్నవో నిదయానీక్షణములతో నొక్కసారి వీక్షింపునూ దీనబంధు!
 ఆ ఇంక నే నాలసించినచో నావిధునిఁ గలిసికొనుట కష్టమే. నాథా!
 వచ్చు చుంటి. ఆస్య మేమియు లేదు. మిక్కిలి నానకొని యిట్లు
 మూర్ఛ మునిగి యున్న నాయత్తనామల కీహంకర్యకాలమున నొక్క
 సాష్టాంగప్రణామము చేయుట కాక యీప్రపంచమున నాకింక వేరు
 పని లేదు (ప్రదక్షణము చేసి) ఓపూజ్యురారా!

తే. గీ. కన్నతల్లిదండ్రులకన్న శ్రీ ఘ తగాను
 కింటికిని తెప్పపోల్కి శ్రీ స న్నాచినట్టి
 మహిమయశులూరి నాయత్త శ్రీ మామలూరి!
 అంత్యసాష్టాంగము లిపిగో శ్రీ యందుకొనుఁడు.

(నమస్కరించి అటఁ బడి యున్నరిచాల్యగుఁ దీసి) ఓయాయుధమా!
 నీవు నానాధుకరమున నే ముహూర్తమున నధివసించితివో నాటి

నుండియు న్యాయాన్యాయముల నెంచక పాపపుణ్యములఁ బాటింపక
యక్రమముగ నెందఱినిో హతమార్చిననీతీక్షణత్వ మీదీరురాలిపైఁ
గూడఁ జూపి ధన్యరాలిగాఁ జేయుము (ప్రేల్పుకొనిచచ్చుచు)

(సుగుణశీలసుగుణవతులు అదరిపడి లేతురు.)

సుగు—కాంతా ! యింకేమున్నది ? గోరుచుట్టుపై తోకటిపోటుబలె
మనకోడలుకూడఁ బలివెంటఁ జన మృతిఁ జెందినది.

సుగుణవతి—హా ! దైవమా ! యీదుర్భరదుఃఖ మేచు భరింపఁ జాల.
(కోడలిపైఁ బడి మరల మూర్ఛిలుచు.)

సుగు—ఓవిశ్వేశ్వరా ! నా కొడుకునకుఁ గోడలికిఁ గూడ నప్పుడే
నూజేండు నిండించితివా ? హా ! తనయా !

సీ. ఘోరలీలలు చేసి ర కూర్చినపాపంబు

యజ్ఞయాగాదుల ర నడఁప కుండ

అత్యంతయోగ్యమై ర యలరినమనకీర్తిఁ

జెఱచిననీవెల్లొ ర చేర కుండఁ

గట్టమ్ములన్నియుఁ ర గడచినపిమ్మట

నొక్కచో సుఖముచు ర నొందకూడ

నీక్షేమమునకునై ర నిముసమేమట కేము

సలిపెడువ్రతములు ర సాగ కుండఁ

తే. గీ. గులము నిల్చుగ నొకచిన్న ర కొడుకు నై నఁ

గనక కులకాంతతోడ మా ర కనులయెదుటఁ

గాటి కేగుచు నుంటివా ర కానివిధిని

గనినకడుపులు వ్రక్కలు ర కావ ? కొడుక !

అయ్యో ! యీమె దుఃఖసముద్రము నీడలేక మూర్ఛ మునిగి
యున్నది. దేవి ! లెమ్ము లెమ్ము. ధైర్యము తెచ్చుకొమ్ము. మనల
నిట్లు వీడి వీరిదారులు వీరు చూచుకొనిరి. మనముమాత్ర మీక నేరిని

చూచుకొని మన వలయును. వేగమే లెమ్ము ఆగంగానదియందు నులు
కుదము రమ్ము రమ్ము.

సుగుణవతి—బౌ నదియే సమంజసము. అమ్మా! హైమవతీ! యీ గు
ణవతీ! ఎంతసాహసకృత్య మాచరించితివే? హాపరమేశ్వరా!

సీ. తలలోనినాలుకై శ తనరుబంధువులలోఁ

బతికి మాటుగ నెప్పుడై శ బలుకఁ బోదు

పెద్దలందఱియందుఁ శ బ్రేమపట్టున నుండు

గష్టము పెట్టదే శ దుష్టు నైన

వేడుకలను జూడ శ వేడదు విధు నైన

వీధివంకకుఁ జూడ శ వేడ్కపడదు

మామగారియెడట శ మాటాడ నేరువ

దత్తయానతి నెంతో శ యణఁగి యుండు

తే. గీ. విధున కండయై నిలిచిన శ విబుధురాలు

వరపతివ్రత యై యున్న శ ప్రాజ్ఞురాలు

ప్రాణములుఁ బతికిచ్చిన శ భవ్యురాలు

సబ్బునే యెన్నిజన్మము శ లైన మాకు

సుగు—(ఉన్నాదమున)అయ్యయ్యో! యీసరికే చాలనాలస్యమై

పోయెను. చూడు సుదతీ! మనపుత్రుఁ డప్పడే వైతరిణిని దాటు

చుండెను. కోడ లేదీ?—ఆఁ అదిగో! దేవదూతలు కొనివ

చ్చినపుష్పకమును నావిభునితోఁ గాని నే నొక్కతె నొక్క నని

వారితోఁ దగవు లాడుచున్నది. తల్లీ! తగును వీ వెంత కైనః

అమ్మా! ఇదిగో! మేమును వచ్చు చుంటిమి. (పోవుచుండ)

నీల—(శిష్యులతో నెదు రేగి) ఆఁగుఁ డాఁగుఁడు. అయ్యో! యేమి

మీ నెట్టి? కాలవశమునఁ గల్గినకష్టము నుపశమింపుకొనె నేరక

వారితోఁబాటు మీరుఁగూడఁ జావ నుంకింపు చుంటిమి? యాజ్ఞ

గతి నెవ్వరు శాశ్వతముగ నుందురు?

సీ. కాలమ్ము మూడఁగా శ ఘను లగునాట్లురు
 చక్రవర్తులుఁ గూడఁ శ జచ్చినారు
 కాలమ్ము మూడఁగాఁ శ గవచ మింద్రునకుఁ గో
 యించి యిచ్చినకర్ణుఁ శ డీర్చినాఁడు
 కాలమ్ము మూడఁగాఁ శ జాలఁ బ్రజలబాధ
 కెడపినట్టిశివాజి శ మడిసినాఁడు
 కాలమ్ము మూడఁగా శ బాలగంగాధర
 తిలకమాన్యుండును శ దీర్చినాఁడు

తే. గీ. అట్టి భరతమాతసుపుత్రు శ లిట్టె పోవ
 నిట్టి గుప్తునికొఱ కేల శ యితచింత
 సాధ్వీహైమవతి సుకీర్తి శ శాశ్వతముగ
 నీర్రవంచము కలకాల శ మిట్లె యుండు.

ఈ ప్రపంచమంతయు జిత్రనాటక మని యెఱుంగరే ! ఈబాధుప్రమేయ
 మంతయు ఋణానుసంబంధ మని తలంపరే ! ఎవ్వరికెవ్వరు కర్తలు ! అంత
 యే కాక సుఖదుఃఖము లేక శాశ్వతములు ! ఇట్టిసమయములందు ధై
 ర్య బవలించిచివా రే ధన్యులు. లెండు లెండు. విచారముచు పాపద్రో
 లుండు. వేగమే యాహ్వానకలేబరములకు దహనసంస్కారాదికృత్యము
 లాచరింపుదము రండు రండు.

సుగు—పిమ్మట నేని మామకొని బ్రతుకు ముందు మహాత్మా !
 ను వతి—మ్రోకులవలె మే ముండిన నేమి యూడిన నేమి స్వామి !
 నీల—అట్లయిన నీ ప్రపంచమున నెందరుచుహానీయు లంతరింప లేదు !
 వారివెనువెంట వారికి గలవారందఱు నరిగిరే ?

సుగు—దేవా ! మే మింక బ్రతికిరూత్ర మేమిసార్థకము ?
 నీల—మనమందఱము మనునంతకాలము దుర్వ్యసనచరితదుర్మార్గ
 నిర్మూలమునకై పాటుపడుచుండము.

సుగు—అట్లయిన దత్తుడుద్యమ మీక్షణముననే నేలకొల్పి
ను, వతి—ఐన నింక నేమి కావలయును ? గమ నులు

నీల—ఇట్లుగూ గాక !

సీ. శ్రీని గీర్తిని బుద్ధి శ్రీశ్రుగతిఁ జెఱచు గు
మద్యవిషము తొల్ల శ్ర మాయఁ గాక

తల్లిదండ్రులనైనఁ శ్ర దండింప సమకట్టు
దుర్మార్గమును వేగఁ శ్ర దొలఁగుఁ గాక

ధర్మపత్నుల వీడి శ్ర దారుణముగ నీచ
తొత్తులఁ గూడుట శ్ర తొలఁగుఁ గాక

స్నేహితులనుగూడఁ శ్ర జెఱుప యత్నించెడి
కృత్రిమములు నేలఁ శ్ర గిట్టుఁ గాక

తే. గీ. జగతి హైమవతీసతుల్ శ్ర జన్మ లంది
జూదములు దొంగతనములు శ్ర శూన్యము లయి
నిత్యసత్యవ్రతము కీర్తి శ్ర నెరపు చుండ
శ్రీనిలయమై ధరణి వేడ్కఁ శ్ర జెలఁగుఁ గాక !

అందఱు—తథాస్తు ! (తెర పడును)

గ ద్య

ఇది శ్రీమత్పతంజలిమహర్షి గోత్రోద్భవ దేవాంగకుల
చింతావంశపయఃపారావారరాకాసుధాకర శ్రీ

సాంబార్యా మహాలక్ష్మీనామాంబగర్భ

శుక్తిముక్తాఫల సూర్యప్రకాశరాయ

విరచితంబైన ఫోర్ రాస్కెల్సు

(అను) పతిసేవనాటకము

సర్వము సమాప్తము.

